

UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA KRAJINSKO ARHITEKTURO

Maruša KRZNAR

**UREDITEV PROSTORA ZA PREDSTAVLJANJE IN
OHRANJANJE NESNOVNE DEDIŠČINE –
SPLAVARJENJE PO SAVINJI**

DIPLOMSKO DELO

Univerzitetni študij

Ljubljana, 2013

UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA KRAJINSKO ARHITEKTURO

Maruša KRZNAR

**UREDITEV PROSTORA ZA PREDSTAVLJANJE IN OHRANJANJE
NESNOVNE DEDIŠČINE – SPLAVARJENJE PO SAVINJI**

DIPLOMSKO DELO
Univerzitetni študij

**LANDSCAPE FOR REPRESENTATION AND PRESERVATION OF
THE INTANGIBLE CULTURAL HERITAGE – LUMBERING ON
THE SAVINJA RIVER**

GRADUATION THESIS
University Studies

Ljubljana, 2013

Diplomsko delo je zaključek Univerzitetnega študija Krajinske arhitekture.

Študijska komisija Oddelka za krajinsko arhitekturo je za mentorja diplomskega dela imenovala prof. dr. Ano Kučan in za recenzetna doc. dr. Tatjano Capuder Vidmar.

Komisija za oceno in zagovor:

Predsednik: prof. dr. Davorin GAZVODA
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta,
Oddelek za krajinsko arhitekturo

Član: prof. dr. Ana KUČAN
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta,
Oddelek za krajinsko arhitekturo

Član: doc. dr. Tatjana CAPUDER VIDMAR
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta,
Oddelek za krajinsko arhitekturo

Datum zagovora:

Diplomski projekt je rezultat lastnega dela. Podpisani se strinjam z objavo svojega diplomskega projekta na spletni strani Digitalne knjižnice Biotehniške fakultete. Izjavljam, da je delo, ki sem ga oddal v elektronski obliki, identično tiskani verziji.

Maruša Krznar

KLJUČNA DOKUMENTACIJSKA INFORMACIJA

ŠD	Dn
DK	UDK 712.2:711.168 (043.2)
KG	prireditveni prostori/splavarjenje/nesnovna dediščina
AV	KRZNAR, Maruša
SA	KUČAN, Ana (mentor)
KZ	SI - 1000 Ljubljana, Jamnikarjeva 101
ZA	Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za krajinsko arhitekturo
LI	2013
IN	UREDITEV PROSTORA ZA PREDSTAVLJANJE IN OHRANJANJE NESNOVNE DEDIŠČINE – SPLAVARJENJE PO SAVINJI
TD	Diplomsko delo (Univerzitetni študij)
OP	X, 83 str., 1 pregl., 58 sl., 11 pril., 71 vir.
IJ	sl
JI	sl/en
AI	Koncept diplomske naloge sloni na poskusu oblikovne nadgradnje prostora z vzorci iz predmetov splavarske kulturne dediščine. S postopkom oblikovanja sem prišla do ključnih vprašanj in ugotovitev, ki jih lahko uporabimo in si jih zastavimo pri oblikovanju prostorska s predlogo predmetov ali tehnik kulturne dediščine. Pozornost sem namenila predvsem tehniki izdelave splava, ki je osrednje oblikovalsko načelo pri prostorski ureditvi. V teku izdelovanja naloge sem prišla do dodatne plati generiranja oblik. Ta poskus vpletem in prikažem v konkretnem prostoru. Izbor lokacije vključevanja vsebin splavarske kulturne dediščine je Vrbje na Ljubnem ob Savinji, kjer poteka izvajanje te nesnovne dediščine v sklopu prireditve, v obliki obujanja praks gradnje splava in splavarjenja po reki. Ureditev poskuša pripraviti prizorišče za potrebe prireditve in vsakdanje parkovne rabe, z vključevanjem neizkoriščenih in ohranjanjem obstoječih prostorskih potencialov in danosti. Prostor načrtovane ureditve predstavlja poplavno ravnico predalpskega območja, reka Savinja pa ima pri preoblikovanju tega prostora veliko vloge. Zato smo se načrtovanja lotili z zavedanjem, da bodo naravne sile tekom časa tudi naprej spreminjale nabrežje. Z upoštevanjem naravnih danosti in s predlogi mehkega posega v prostor smo vključiličasne prostorske intervencije z oblikovnim navdihom splavarske nesnovne kulturne dediščine.

KEY WORDS DOCUMENTATION

ND Dn
DC UBC 712.2:711.168 (043.2)
CX places of event/lumbering/intangible heritage
AU KRZNAR, Maruša
AA KUČAN, Ana (supervisor)
PP SI-1000 Ljubljana, Jamnikarjeva 101
PB University of Ljubljana, Biotechnical Faculty, Department of Landscape Architecture
PY 2013
TY LANDSCAPE FOR REPRESENTATION AND PRESERVATION OF THE INTANGIBLE CULTURAL HERITAGE – LUMBERING ON THE SAVINJA RIVER
DT Graduation Thesis (University studies)
NO X, 83 p., 1 tab., 58 fig., 11 ann., 71 ref.
LA sl
Al sl/en
AB The concept of the diploma thesis deals with an attempt to involve patterns which appear in the objects and actions of the intangible cultural heritage of lumbering into landscaping. With the process of result of the landscape modelling, some key questions and conclusions arose and they can be used when designing a site, based on the objects and technique of cultural heritage. My focus during the design investigation was above all the technique of making a lumber raft, which is the central principle of the spatial intervention. During the writing process, I also discovered the design process another aspect of shape-generation. I interconnected and presented this experiment in real space. The chosen site of planing with lumber heritage is Vrbje in Ljubno ob Savinji, where this specific intangible heritage in the form of making lumber raft and sandrafting on the river has a over 50 year old tradition. I try to prepare the scene for festival purpose and for the common park use with inclusion of unexploited and preservation of existent spacial potentials. The site of intervention is also an inundation ground area of the pre-Alpine area, in which the Savinja river still plays its part reshaping the riverbanks. Taking into consideration the natural environment, I planned a smooth and temporary intervention, designed with the inspiration of the techniques of the intangible cultural heritage of lumbering.

.

KAZALO VSEBINE

	str.
KLJUČNA DOKUMENTACIJSKA INFORMACIJA	II
KEY WORDS DOCUMENTATION	III
KAZALO VSEBINE	IV
KAZALO PREGLEDNIC	VI
KAZALO SLIK	VI
KAZALO PRILOG	IX
SLOVARČEK	X
1 UVOD	1
1.1 OPREDELITEV PROBLEMA	2
1.2 DELOVNA HIPOTEZA	2
1.3 NAMEN	3
1.4 METODE DELA	4
2 OPREDELITEV NESNOVNE KULTURNE DEDIŠČINE	5
2.1 RAZVOJ IN POMEN NESNOVNE DEDIŠČINE	5
2.2 OBLIKE NESNOVNE DEDIŠČINE IN PRIZADEVANJA ZA NJENO VARSTVO	6
2.3 RAVNANJE Z DEDIŠČINO – ŽIVETI (Z) DEDIŠČINO	7
2.3.1 Reinterpretacija dediščine	7
2.3.2 Prezentacija dediščine	8
2.3.3 Razvoj prireditvene kulture	10
2.3.4 Prireditveni prostori	11
2.3.5 Primeri prenosa znanja	13
3 SPLAVARSKA DEDIŠČINA	16
3.1 SPLAVARSKA DEJAVNOST	16
3.1.1 Savinjsko splavarstvo	17
3.2 GRADNJA SPLAVA	18
3.3 FLOSARSKI BAL	22
3.4 OPREDMETENJE SPLAVARSKE DEDIŠČINE	23
3.4.1 Oblikovalski postopek	23
3.4.2 Primerjava primerov oblikovanja	29
3.4.3 Izbor primera	32

3.4.4 Povzetek glavnih korakov in odločitev pri oblikovanju	34
4 INVENTARIZACIJA IN ANALIZE	36
4.1 PREDSTAVITEV OBMOČJA	36
4.2 INVENTARIZACIJA	40
4.2.1 Geomorfološke značilnosti in nagib terena	40
4.2.2 Hidrološke značilnosti	42
4.2.3 Vegetacijski pokrov	44
4.2.4 Prometne povezave	45
4.2.5 Grajeni objekti	47
4.3 PROSTOR OB PRIREDITVAH	48
4.3.1 Prostor na dan Flosarskega bala	48
4.3.2 Prostor ob srečanju starodobnikov	53
4.3.3 Združitev prostorskih situacij ob prireditvah	55
4.4 PROSTORSKE ANALIZE	56
4.4.1 Analiza dostopnosti	56
4.4.2 Analiza vidnosti in pogledov	58
4.4.3 Analiza kakovosti pogledov	60
4.4.4 Prostorski potenciali	62
4.4.5 Združitev analiz z upoštevanjem stanja prostora ob prireditvah	63
5 IDEJNA ZASNOVA PROSTORSKE UREDITVE	65
5.1 KONCEPT PROSTORSKE UREDITVE	65
5.2 PROGRAMSKA ZASNOVA	66
5.3 FUNKCIONALNA SHEMA	69
5.4 OBLIKOVNA ZASNOVA	71
6 SKLEP	74
7 POVZETEK	76
8 VIRI	78
8.1 CITIRANI VIRI	78
8.2 DRUGI VIRI	83

ZAHVALA

PRILOGE

KAZALO PREGLEDNIC

	str.
Preglednica 1: Vprašanja k oblikovanju iz predmetov kulturne dediščine	29

KAZALO SLIK

	str.
Slika 1: Izkustven muzej - Slovenski planinski muzej v Mojstrani (Gore ..., 2012)	9
Slika 2: Muzej je lahko prostor ustvarjalnosti (Hermanov ..., 2012)	9
Slika 3: Odprta površina parka s potjo iz plošč in s kortenskimi palicami ponazorjen obrambni nasip Germanov v Varusovi bitki (Maratonstorch, 2009)	10
Slika 4: Podporni teren pred in med bitko – gozd z mrežo poti, v katerem so se Germani uspešno skrivali Rimljanom (Gigon-guyer ..., 2009)	10
Slika 5: Prostori prireditve (od leve zgoraj proti desni spodaj): travnik - Praznik koscev (Tekmovanje ..., 2010), Ulica - Poulični festival Ana Desetnica (Fras M., 2010), Asfaltirano igrišče v Solčavi (Cerar M., 2010) in Amfiteater (Aussiegirl0905, 2012)	12
Slika 6: Ise Jingu tempelj nekdanj (Cole R., 2012)	13
Slika 7: Podoba Ise Jingu-ja danes (Chavez C., 2012)	13
Slika 8: Tradicionalna Idrijska čipka (Bogataj, 2000: 79)	14
Slika 9: Klekljana čipka oblikovalke Berlič (1995)	14
Slika 10: Starejša različica tidltačke iz zbirke Slovenskega etnografskega muzeja (Kužnik, 2009: 11)	15
Slika 11: Modernjša oblika tidltačke - 3D tetris (Ramovš, 2008: 112)	15
Slika 12: Pletenka za vino in pletena košara (Bogataj, 2000: 41)	15
Slika 13: Pletena stena kot del objekta ptičje opazovalnice na Barju (Kučan, 2009: 52)	15
Slika 14: Savinjski splavarji plavijo splav preko jeza. To opravilo je poleg premagovanja vrtin in brzic, srečanja z ladjami, podpornih stebrov in drugega splavarjem povzročalo največ preglavic. Za napredovanje sta bili potrebni spretnost in previdnost. (Baš, 1974: 103)	18
Slika 15: Slika prikazuje rezan splav. V prerezu vidimo zložaj – faš. Opazimo, da je prvi spodnji sloj desk nameščen nekoliko drugače kot ostali sloji. Takšna razporeditev služi večji prožnosti splava pri vožnji (Juvan, 1986: 92-93)	21
Slika 16: Flosarji v Vrbju na Ljubnem ob Savinji leta 1961 (Juvan, 1961)	22
Slika 17: Flosarji v Vrbju na Ljubnem ob Savinji leta 2011	22
Slika 18: Začetne skice generiranja vzorcev iz splavarjenja, plavljenja lesa in spremljevalnih dejavnosti in znanj	25

Slika 19: Uporaba vzorcev na klopih	25
Slika 20: Izbrani vzorci	25
Slika 21: Poskus umeščanja izbranih vzorcev na fasado spremljevalnega objekta ter pregradno steno (spodnji del)	25
Slika 22: Primeri igral za otroško igro	27
Slika 23: Slika prikazuje dejavnosti iz splavarske kulturne dediščine, preko likovnega procesa dobljeni vzorci in nakazano urbano opremo ter seznami dodatne možne uporabe	28
Slika 24: Iz tlorisne podobe splava, brez vesel ter rogov (levo), sem prenesla usmerjenost desk - prečne ter vzdolžne – kot idejo za podobo ploščadi na nabrežju (desno).	33
Slika 25: Prikaz oblikovnih enot	35
Slika 26: Likovna abstrakcija strukturnih značilnosti obrečnega prostora na lokaciji osrednje prireditve: vzdolžne, vzporedne linije	35
Slika 27: Digitalni posnetek reliefa območja Zgornje Savinjske doline od Ljubnega ob Savinji do Bazarja (PISO, 2011)	36
Slika 28: Prikaz zgradbe naselja in okolice narejen s pomočjo strokovnih podlag iz Občine Ljubno ob Savinji (Strokovne ..., 2011)	37
Slika 29: Prekritje Franciscejskega katastra s temeljnim topografskim načrtom da jasno sliko, kakšno je bilo stanje na območju obravnave (TTN, 1990; Franciscejski ..., 2013). Območje obravnave smo označili z rdečo obrobo.	38
Slika 30: Kopanje v bazenu na Vrbju, datirano približno 1950-1960 (Juvan, 2011)	39
Slika 31: Mlin v Vrbju (Juvan, 2011)	39
Slika 32: Prerezi širšega območja in območja obravnave z metri nadmorske višine in v procentih naklona	41
Slika 33: Prikaz plastnic, vključenih na prostorske podlage naselja Ljubno ob Savinji (stavbe, ceste, vodotoki) s pomočjo strokovnih podlag Občine Ljubno ob Savinji (Strokovne ..., 2011).	41
Slika 34: Karta stanja vod in poplavnih vod narejena s pomočjo strokovnih podlag iz Občine Ljubno ob Savinji (Strokovne ..., 2011)	42
Slika 35: Poplava je poškodovala objekte na območju (Pintar, 2011)	43
Slika 36: Odtrgano nabrežje do prve vrste dreves - Vrbje po ujmi 1990 (Meze, 1991: 50)	43
Slika 37: Prikaz vegetacijskega pokrova s pomočjo strokovnih podlag Občine Ljubno ob Savinji (Strokovne ..., 2011)	44
Slika 38: Karta prikaza cestnega omrežja in poti narejena s pregledom terena in strokovnih podlag Občine Ljubno ob Savinji (Strokovne ..., 2011)	46
Slika 39: Karta s prikazom objektov na območju obdelave in v okolici narejena s pomočjo strokovnih podlag Občine Ljubno ob Savinji (Strokovne ..., 2011)	47

Slika 40: Karta shematsko prikazuje razporeditev prostorskih elementov območja obravnave in gibanje povorke ter obiskovalcev na osrednji dan Flosarskega festivala. Karta je narejena s pomočjo strokovnih podlag Občine Ljubno ob Savinji in analiz na terenu (Strokovne ..., 2011)	49
Slika 41: Slikovni prikaz posameznih prostorskih sklopov (A in B) v Vrbju na osrednji dan festivala	50
Slika 42: Slikovni prikaz posameznih prostorskih sklopov (C in D) v Vrbju na osrednji dan festivala	51
Slika 43: Slikovni prikaz prometnega stanja, povorke ter dogajanja na vodi v Vrbju na osrednji dan festivala	52
Slika 44: Shematski prikaz organizacije prostora obravnave ob srečanju starodobnikov narejena s pomočjo strokovnih podlag Občine Ljubno ob Savinji in analiz na terenu (Strokovne ..., 2011)	53
Slika 45: Slikovni prikaz srečanja starodobnikov	54
Slika 46: Karta prikazuje zasedenost oz. uporabo prostora obravnave ob obeh prireditvah. Prekrila sem karte predhodnih dveh poglavij.	55
Slika 47: Karta s prikazom stanja dostopnosti na območje obravnave narejena s pregledom terena in pomočjo strokovnih podlag Občine Ljubno ob Savinji (Strokovne ..., 2011)	57
Slika 48: Karta s prikazom analiz vidnosti in pogledov, narejena s pregledom terena in s pomočjo strokovnih podlag Občine Ljubno ob Savinji (Strokovne ..., 2011)	58
Slika 49: Prikaz vidljivost na terenu	59
Slika 50: Karta s prikazom analize kakovosti pogledov, narejena s pregledom terena in s pomočjo strokovnih podlag Občine Ljubno ob Savinji (Strokovne ..., 2011)	60
Slika 51: Prikaz fotografij pogledov različnih kakovosti	61
Slika 52: Karta z opisi prostorskih potencialov po sklopih, narejena s pregledom terena na območju in s pomočjo strokovnih podlag Občine Ljubno ob Savinji (Strokovne ..., 2011)	62
Slika 53: Karta z vrednotenim prikazom združenih analiz prostora	64
Slika 54: Coning programske zasnove	68
Slika 55: Karta prikaza funkcionalnosti prostora obravnave	69
Slika 56: Funkcija spremljevalnega objekta, brez lesenih pregradnih sten in fasadne obloge. Oder ter začasna kuhinja se namestita po potrebi. Sanitarije in garderoba za nastopajoče so v rabi ob prireditvah.	70
Slika 57: Prodne naplavine na Savinji (levo in sredina) kot izhodišče za oblikovanje nabrežja (desno)	72
Slika 58: Končna oblikovna zasnova nabrežja (desno) je rezultat nabrežja oblikovanega iz naplavin (levo) in shematiziranih fašev ali desk s splava (sredina)	73

KAZALO PRILOG

- Priloga A: Predlog ureditve prostora - tloris - merilo 1: 500
- Priloga B: Prikaz ureditve prostora za flosarski festival
- Priloga C: Prikaz ureditve prostora za srečanje starodobnikov
- Priloga D: Prikaz stanja prostora v primeru poplav
- Priloga E: Prerez in pogled območja obravnave
- Priloga F: Detajlni prikaz stene in klopi
- Priloga G: Prikaz objekta s pregradno steno
- Priloga H: Prikaz ploščadi na nabrežju in plovbe s splavom na osrednjem festivalnem dnevu
- Priloga I: Prikaz nabrežnega dela ureditve v času prireditev
- Priloga J: Pogled na stojnice
- Priloga K: Pogled na stopnišče pod cerkvijo z merilnima kamnoma

SLOVARČEK

faš: zložaj v splavu

flos: splav, za plovbo po reki povezan ali s klini zbit les

flosar/ floser: splavar

retro... ali rétro...: predpona v sestavljenkah za izražanje usmerjenosti, gibanja nazaj ali položaja pred čim drugim v času in prostoru

splavarjenje: pri splavarjenju gre za usmerjanje vožnje splava po reki, s strani ljudi, ki stojijo na splavu. Nezamenljivo s plavljenjem, pri katerem ljudje stojijo na nabrežju reke in usmerjajo deblovino nizdol vodnega toka

plavci: Moški ali fantje, ki so skrbeli za to, da lahko hlodovina v reki nemoteno pluje do dogovorjenih mest ob rečni strugi

vezači: možje, ki so zvezali splav

1 UVOD

Nesnovna kulturna dediščina so prakse, predstavitve, izrazi, znanja, veščine in z njimi povezana orodja, predmeti, izdelki in kulturni prostori, ki jih skupnosti, skupine in včasih tudi posamezniki prepoznavajo kot del svoje kulturne dediščine (Konvencija o ..., 2008). Ob nesnovni kulturni dediščini se pojavljajo tudi številne nejasnosti: o njenem vsebinskem obsegu, načinu popisa, klasifikaciji, o njeni uporabi in vlogi v muzejih. Iščejo se načini za njeno širjenje, a določenih smernic za njeno rabo v sedanjosti ni. Oblikovalci in umetniki, ki se ukvarjajo z materializacijo predmetov in njihovim predrugačenjem, dobijo z vsebinami in predmeti kulturne dediščine navdih za oblikovanje, najsi bo to tehnika izdelave nekega predmeta, posebna sporočilnost vsebine, izvajanje šeg in navad ter še veliko drugega. Ena izmed praks prostorskih oblikovalcev je, da se kulturno dediščino obravnavanega prostora upošteva pri načrtovanju in umestitvijo v prostor. Oblikovalci prostora vplivajo na navzočnost in s tem prepoznavnost prostora ter posredno na širjenje znanja o kulturni dediščini in posledično nesnovni kulturni dediščini v novi obliki, zunaj štirih sten muzejev.

Znanje o gradnji splava, ki izhaja iz Zgornje Savinjske doline, me je privedlo do iskanja in posledično navedbe primerov prenosa vzorcev s predmetov splavarske kulturne dediščine v oblikovanje prostora. A ne le iz predmetov, tudi v splavarski dejavnosti sem iskala zanimive prizore, ki bi jih lahko vključila v prostorsko ureditev. Pojavila so se številna vprašanja, kako je mogoče vključiti neko znanje, ki predstavlja nematerialno kulturno dediščino, v prostor? Kakšen je ta postopek prenosa končnih izdelkov splavarske dediščine? Nezanemarljivo je bilo upoštevanje sledi in sporočilnosti dediščine v prostoru – kako napraviti, da stvaritev ne bo izpadla kot replika ali kič?

Skozi razvoj procesa oblikovanja na podlagi splavarske kulturne dediščine in z analizo tega postopka sem prišla do nekaterih odgovorov v zvezi s tovrstnim oblikovalskim postopkom in ugotovila njihove prednosti ter slabosti. Rezultate sem preverila z umestitvijo študije primera na konkretno lokacijo, kjer nosilci dediščine letno predstavijo splavarsko kulturno dediščino v okviru tradicionalne prireditve Flosarski bal na Ljubnem ob Savinji, na prireditvenem prostoru Vrbje. Prostor obravnave, nekdanja poplavna ravница, služi tudi raznim drugim prireditvam in se predvsem uporablja kot prehodni prostor za prebivalce, saj je del utrte sprehajalne poti ob Savinji. Prostor vsebuje številne potenciale za delno parkovno rabo. Z likovno analizo učinkov oblikovanja in podrobnejšo obravnavo vsebin splavarske kulturne dediščine lahko ureditev pripomore h kvalitetnejši podobi zunanjega prostora in k odrazu kulturne dediščine, kar posledično pripomore k bogatitvi kulturne identitete kraja in širše okolice.

1.1 OPREDELITEV PROBLEMA

Zvrsti nesnovne kulturne dediščine so številčne in mnoge v nevarnosti pred pozabo. Pretehtati je treba, katere imajo v nadaljnje uporaben namen pri urejanju prostora, predvsem se odpira priložnost za oblikovanje prostora. Prostorom, kjer se izvaja nesnovna kulturna dediščina lahko z oblikovno interpretacijo predmetov kulturne dediščine damo edinstven oblikovni pečat in jih tako naredimo bolj zanimive za uporabo (vsakdanjo ali ciljno) ter izboljšamo prepoznavnost kraja samega. S tako ureditvijo prostora lahko izrazimo dejavnost ali zvrst kulturne dediščine v prostoru. Za dizajnersko nadgradnjo prostora uporabimo določene predmete ali tehnike izdelave predmetov, ki izvirajo s splavarske kulturne dediščine. Poleg tega so se odprla številna vprašanja:

- Kaj in na kakšen način interpretiramo pri oblikovanju novih predmetov iz starih?
- Kje v krajini se bo odražal prenos?
- Na kak način postopamo in na kaj moramo biti pozorni ko iščemo končno podobo?
- Ali obstajajo principi oblikovanja, ki ga lahko upoštevamo?
- Ali pridemo do nekega univerzalnega postopka pri oblikovanju oz. ali obstajajo določene oporne točke, ki bi bile uporabne v vsakem primeru tovrstnega oblikovanja?

V drugem delu naloga rešuje prostorsko problematiko obravnavanega območja, kar obsega načrtovanje in razporejanje prostorskih elementov, nevarnih dostopov na območje in parkiranje vozil na prireditvenem območju. Prav tako se ob prireditvah pojavi prostorski problem, saj zaradi neustrezne razporeditve in motečih prostorskih elementov (toplar, pomožni šotor, oder) prihaja do nepotrebnega in motečega prepletanja obiskovalcev in nastopajočih. Poleg tega nastopajoči nimajo prostora za garderobo in umik spremljevalne tehnične opreme in pripomočkov za nastopanje. Izveč časa prireditev bi bila dodatna ponudba na obrečnem pasu za vsakdanjo rabo dobrodošla, saj ima območje velik potencial za vzpostavitev dostopa in preživljanje prostega časa ob reki Savinji. Prostor je prav tako specifičen zaradi hudourniške vodne dinamike Savinje, zato je treba vsako dodajanje parkovne opreme ter spreminjanje lege in način gradnje objektov prilagoditi tej posebnosti.

1.2 DELOVNA HIPOTEZA

Ko se odločamo za oblikovno nadgradnjo prostora z dizajnom pri katerim uporabljamo značilnosti predmetov ali tehnik iz kulturne dediščine je smiselno ohraniti nek potencial predmeta in prenesti znanje na sodobne in uporabne predmete. Črpanje in prenos idej iz že znanega je dobra priložnost za oblikovno generiranje prostora. Stari preoblikovani vzorci puščajo v novi obliki svobodo prostorski interpretaciji, čeprav je ob njihovem vizualnem učinku možno zaznati tudi odsev preteklosti. Sem mnenja, da oblikoven prijem pri katerem preoblikujem že znane tesarske predmete in iščem vzorce, ki so se pojavljali pri delu tesarjev s surovim ali obdelanim lesom (tesan in rezan splav, arpa- način zlaganja desk, skladiščenje in plavljenje hlodov), pomeni dopolnilo v prostoru, ki le-tega lahko naredi

bolj zanimivega. Hkrati pa, zgoraj omenjeni način oblikovanja prostora, pripomore k celovitejšem ohranjanju in zaznavanju splavarske kulturne dediščine v tamkajšnjem zunanjem prostoru. Na ta način bi lahko vsebinsko dopolnili prostorsko ureditev na pravih lokacij, v kateri se je neka dejavnost dogajala in se še izvaja v okviru etnografskega festivala. Velikokrat se je prav neko tehnično znanje iz preteklosti uvajalo na veliko področij človeške ustvarjalnosti. Trdim, da so sicer oblikovalčeve odločitve tiste, ki pripeljejo do končne podobe novo oblikovanega predmeta, z mislijo o uporabnosti na prvem mestu. Predvidevam, da mora obstajati nek postopek ali nekaj ključnih vprašanj in oblikovalskih odločitev, da pridemo do zelenega dizajna in posledično do zelenega oblikovalskega učinka končnih predmetov. Menim, da nam kulturna dediščina in tu poudarjena nesnovna kulturna dediščina, ponujata neizčrpne možnosti, da poustvarjamo iz vzorcev. Morda predstavlja poseben pristop k uporabi vzorcev, ki se končno odražajo v prostoru, posebno vrsto varovanja kulturne dediščine, ki nima svojega prostora v formalni obravnavi.

1.3 NAMEN

Cilj naloge je, ugotoviti, na kakšen način vključiti splavarsko nesnovno kulturno dediščino (način gradnje splava, zlaganja desk, razporeditev hlodov ali desk itd.) v urejanje prostora. S poskusom oblikovanja in s predlogo že skoraj pozabljenih predmetov in tehnik izdelave bomo lahko prišli do pomembnih izhodišč in smernic oblikovanja v prostoru. Nadaljnji cilji so še:

- prilagoditev prostorskega programa glede na poplavno ogroženost;
- z novo prostorsko ureditvijo doseči primerno in učinkovitejšo rabo prostora ob prireditvah;
- z ureditvijo omogočiti boljšo dostopnost prebivalcev do vodotoka;
- prostor ohraniti kot del celovitega obrečnega prostora Savinje;
- s poskusom najti primerno oblikovalsko izhodišče, ki bo izražalo splavarsko dediščino v prostoru;
- ugotoviti, kako pride oblikovalec do končnega rezultata pri oblikovanju iz tesarskih opravil in tehnik, ki so bile del splavarske kulture (iz načina gradnje splava, zlaganja desk, razporeditev hlodov ali desk). Z analizo postopka bomo poskušali razjasniti glavna vprašanja in korake, ki pripeljejo do primerne rešitve;
- prenesti in preveriti rezultate v prostorski ureditvi na konkretni lokaciji, na kateri je aktualen prikaz kulturne dediščine (nesnovna kulturna dediščina).

1.4 METODE DELA

Najprej sem raziskala vlogo in pomen nesnovne kulturne dediščine ter spoznala njene oblike, upravljanje in uporabo ter s tem povezane pomanjkljivosti. Nato sem v ospredje postavila splavarsko kulturno dediščino, ki je prisotna v kraju, v katerem se nahaja območje obdelave. Spoznala sem potek prikaza splavarske kulturne dediščine v okviru prireditve Flosarski bal ter Srečanje starodobnikov na terenu. Na podlagi pregleda obstoječih kart in opazovanj prireditve sem opravila prostorsko inventarizacijo in analizo. Pri urejanju prostora sem upoštevala funkcionalne zahteve prostora ob prireditvah in izven njih. Nato sem izbrala nekaj primerov predmetov, pri katerih so oblikovalci izhajali iz snovne in nesnovne dediščine. Lotila sem se iskanja primernih oblikovalskih izhodišč splavarske nesnovne kulturne dediščine – tehnik izdelovanja in spremljevalnih opravil splavarjenja. Posledično sem se ukvarjala tudi s predmeti, ki so rezultat starega znanja. Znanje sem uporabila za prenos v arhitekturo (pregradna stena in fasadna obloga), v grajene prostorske gradnike (klopi in pohodna ploščad). Tekom naloge sem se odločila za uporabo dodatne plati generiranja oblik za prenos v oblikovanje prostora (peščena površina) povezano z razporeditvijo izdelkov oblikovanja s prve plati generiranja oblik na peščeni površini. S primerjavo nekaterih dosedanjih oblikovalskih primerov, ki so nadgradili dizajn s pomočjo predmetov iz kulturne dediščine in na podlagi lastnih primerov, sem prišla do ključnih ugotovitev pri tovrstnem oblikovanju. Po vsem tem je sledil predlog prostorske ureditve, ki je prikazan na karti v merilu 1 : 500. Poleg tlorisnih prikazov sem v nalogo vključila še prostorske prikaze. Podobe ključnih oblikovalskih rešitev sem izdelala tako, da so vidni principi in prijemi oblikovanja iz predloge predmeta splavarske dediščine.

Upoštevala sem tehnične napotke o poplavni varnosti, ki mi jih je dal profesor Brilly iz katedre za splošno hidrotehniko, saj naša stroka ni usposobljena za reševanje problematike v tej širini, katero problem obsega (Brilly, 2012). Po posvetovanjih s profesorjem smo upoštevali pravila o umeščanju objektov in predmetov za posebno prostorsko specifiko dane lokacije. Prireditvenega programa festivala Flosarski bal in Srečanja starodobnikov nismo poskušali preoblikovati, kajti dejstvo je, da se vsebina prireditve nekoliko spreminja in prireja na vsake toliko let, prostor pa je treba pripraviti, da bo funkcionalen ne glede na spremembe.

2 OPREDELITEV NESNOVNE KULTURNE DEDIŠČINE

Pojmi, kot so dediščina, kulturna dediščina in nesnovna kulturna dediščina, so glede na uporabo, vsebino in razvoj med sabo tesno povezani. Posvetili smo se predvsem nesnovni kulturni dediščini, katero varovanje še nima točno določenih smernic, saj je njen obseg zelo širok, njene vsebine pa se močno razlikujejo. Splavarska dejavnost v Zgornji Savinjski dolini vsebuje znanje o gradnji splava, kar predstavlja pomembno spretnost iz preteklosti, ki jo danes vidimo kot del nesnovne kulturne dediščine. To dediščino ohranjajo na Ljubnem ob Savinji, med drugim tudi z etnografsko prireditvijo Flosarski bal.

2.1 RAZVOJ IN POMEN NESNOVNE DEDIŠČINE

Prvo znano omembo pojma dediščina¹ beležimo v Svetem pismu (2003), in sicer v pomenu dedovane materialne dobrine ali zemlje. Po etimološkem slovarju (Bezljaj, 1977) beseda dediščina izhaja iz korena dēd, domneva pa se, da je praslovansko dēdina pomenila zadruga. Poleg pomena besede v smislu dedovanja lahko pomeni posest ali vas. Sodobno rabo besede dediščina, v povezavi s kulturno dediščino, uporabljamo od druge polovice 20. stoletja naprej. Razvoj in pomen pojma dediščine v prejšnjem stoletju opisuje muzeolog in etnolog Čeplak Mencina (2004), čigar vidik povzemam v tem odstavku. Zasluge za pojmovanje dediščine kot vrednote ima organizacija UNESCO, ki je nastala zaradi posledic uničenja mnogih stavb, spomenikov in drugih grajenih gmot v drugi svetovni vojni. Po vojni je prišlo do nostalgije za preteklostjo, in dokaz temu je izumljanje retro² stilov. Stroka, pristojna za vprašanja o kulturni dediščini, se je začela ukvarjati predvsem z ozaveščanjem množic o spomeniškem varstvu, muzeologiji in s podobnimi vsebinami. Ravno organizacija UNESCO se je od sedemdesetih let 20. stoletja naprej intenzivno ukvarjala z varovanjem materialne (snovne) kulturne in naravne dediščine.

Zakon o varstvu kulturne dediščine omenja nesnovno dediščino kot del kulturne dediščine, a smernic njenega varovanja, ki bi morale biti izdelane glede na specifiko te dediščine (Zakon o varstvu ..., 2008), še ni bilo. Etnolog Hazler meni, da kljub splošnemu prepričanju, da je nesnovna kulturna dediščina izvor kulturne raznovrstnosti in zagotovilo vzdržnega razvoja, je šele zavedanje učinkov procesov globalizacije in družbenih sprememb, ki pospešujejo rast nestrpnosti, popačenja, izginjanja in uničenja nesnovne dediščine, privedlo do nastanka konvencije (Hazler, 2005). Konvencija o varovanju nesnovne kulturne dediščine je nesnovno kulturno dediščino opredelila kot raznovrstne prakse, predstavitve, izraze, znanja, veščine in z njimi povezana orodja, predmete, izdelke

¹Kulturna dediščina in dediščina: -e ž (ē) 1. premoženje, dobljeno po umrlem: dobiti, zapustiti dediščino; bogata dediščina; dediščina po materi; pravica do dediščine; davek na dediščino 2. *kar je prevzeto iz preteklosti*: kulturna dediščina; duhovna dediščina preteklosti / rešiti se kolonialne dediščine, SSKJ

²retro... ali rétro... predpona v sestavljenkah (ē) za izražanje usmerjenosti, gibanja nazaj ali položaja pred čim drugim v času in prostoru, SSKJ

in kulturne prostore, ki jih skupnosti, skupine in včasih tudi posamezniki prepoznavajo kot del svoje kulturne dediščine (Konvencija o varovanju ..., 2008). Skupnosti in skupine nesnovno dediščino prenašajo iz roda v rod, jo nenehno poustvarjajo kot odziv na svoje okolje, naravo in zgodovino. V opisu je tudi navedeno, da nesnovna dediščina zagotavlja občutek za identiteto in neprekinjenost s prejšnjimi generacijami, s čimer spodbuja spoštovanje do kulturne raznolikosti in človeške ustvarjalnosti. Leta 2008 se je konvencija potrdila tudi v Sloveniji.

2.2 OBLIKE NESNOVNE DEDIŠČINE IN PRIZADEVANJA ZA NJENO VARSTVO

Za boljše razumevanje nesnovne dediščine si pogledajmo nekaj primerov. Nesnovna dediščina se udejanja na številnih področjih. V Sloveniji se jo je prilagodilo glede na tradicijo etnološke vede v zvrsti nesnovne dediščine po poskusu vzpostavitve Registra nesnovne dediščine (Križnar, 2008). Ti opisi naj bi bili merilo pri oblikovanju registra nesnovne kulturne dediščine. Zvrst dediščine mora zadostovati glavnim merilom, presojam in vprašanjem, kot so »Kakšna je živost dediščine?«, »Ima primeren način prenašanja izročila?«, »Ali je javno dostopna?« in »Kakšna je identifikacija nosilca dediščine?«. Za druge primerke, ki nimajo dovolj kriterijev za vpis v register, imajo pristojni strokovnjaki v načrtu, vzpostaviti poseben register za raziskovalne potrebe. V nadaljevanju sledi okrnjen opis nekaterih zvrsti nesnovne dediščine:

- A/ Ustno izročilo in ljudsko slovstvo. Ta vrsta obsega številne človekove aktivnosti, povezane z jezikovnim izražanjem, tradicionalnim orodjem za širjenje ljudskega izročila, podatkov in znanja. Sem spadajo narečja, pregovori in reki, uganke, šaljivke in vici, pesništvo in pripovedništvo ter mitologija in bajeslovje. V register sodijo tudi izvajalci del s tega področja.
- B/ Uprizoritev in predstavitev. Pri tej vrsti gre predvsem za izražanje z javnim nastopanjem. V Sloveniji gre za oblike glasbenega, pevskega, plesnega, likovnega ali gledališkega predstavljanja, vključno z izvajalci. Pri tej zvrsti je treba upoštevati prostore, v katerih potekajo dejavnosti, ki vplivajo na ohranjanje dediščine.
- C/ Šege in navade. Razdelek obsega obširna poglavja s področja družbene kulture, in sicer letne šege, šege življenjskega kroga in delovne šege, pravne šege in praznovanja v družinskem in skupinskem okviru. Nosilci so lahko posamezniki in skupine, društva in organizacije. Pri tej vrsti je prav tako treba upoštevati območja in prostore, v katerih potekajo dejavnosti, ki vplivajo na ohranjanje dediščine.
- D/ Znanje o okolju. Znanje o okolju je skrito v številnih vrstah dediščine. Sporoča nam ga nesnovno sporočilo v človekovih izdelkih ali neposredno izraženo znanje v ustnem izročilu. V Sloveniji lahko pričakujemo izročila o znanju o rastlinskem in živalskem svetu, vremenu, vodi, prostoru in vesolju. Sem spada tudi znanje o zdravilstvu.
- E/ Gospodarsko znanje. Ta znanja so zelo obširna vrsta žive dediščine, ki se povezuje z materialno kulturo. Sem spadajo tradicionalne gospodarske veščine, npr. gradbeniške veščine, veščine tradicionalnega rokodelstva in obrtništva, znanje in delovne prakse

poljedelstva, živinoreje in vinogradništva, čebelarstvo, nabiralništvo, izdelovanje orodij in strojev ter lovstvo. Pri tej vrsti nesnovne dediščine je treba obravnavati in upoštevati prostore, v katerih potekajo dejavnosti, in materialno okolje, ki vpliva na ohranjanje dediščine.

F/ Kulturni prostor. Kulturni prostor pomeni materializacijo žive dediščine, preplet izdelkov narave in človeka, ki se ni ohranil v nobeni drugi obliki. Je čutno zaznaven, neverbalen, vizualni zapis žive dediščine ali vsaj njenih sledov v krajini. Poseben tip kulturne krajine je t. i. mitska krajina, to je neke vrste asociativna krajina, ki izraža mitske razsežnosti dediščine.

Po pogovoru z notranjim sodelavcem Muzeja novejše zgodovine Celje, Sebastjanom Webrom (2011), smo dobili vtis, da je dolga čakalna doba na ustrezno zakonodajo in institucionalno podlago za varovanje nesnovne dediščine predvsem posledica raznovrstnosti in obsega nesnovne dediščine. Isto navajata v uvodni besedi k razpravi o nesnovni dediščini tudi etnologa Hudales in Muršič (2005). Čeprav še ni določnih smernic varovanja nesnovne kulturne dediščine, vendarle vemo, da je za njeno ohranitev potrebno aktivno delo. To pomeni predvsem obujanje praks in vpletanje vsebin v izobraževalne programe, omogočanje prostorov za izvajanje in izobraževanje ljudi. Prav tako vsako obujanje nesnovne dediščine potrebuje prostor, v katerem se odvija.

2.3 RAVNANJE Z DEDIŠČINO – ŽIVETI (Z) DEDIŠČINO

Smernice o uporabi in varstvu nesnovne kulturne dediščine še niso povsem razjasnjene, kljub temu pa obstaja več različnih pristopov k preoblikovanju in njeni rabi. Zato v tem poglavju povzemam zahteve kritike in mnenja s strani strokovnjakov, ki se ukvarjajo z nesnovno dediščino na različne načine. S tem lahko obrazložimo stališče in ravnanje z nesnovno kulturno dediščino v našem primeru in preko našega poskusa. V tem poglavju z namenom omenjamo obe obliki dediščine, snovno in nesnovno, kajti obe sta med seboj nerazdružljivo povezani (Yamato declaration ..., 2004).

2.3.1 Reinterpretacija dediščine

UNESCO je sprejel deklaracijo Jamato, ki govori predvsem o celostnem pristopu k varstvu snovne in nesnovne kulturne dediščine. Slovenski etnolog Rajko Muršič je v skladu s to deklaracijo menil, da nematerialna dediščina obsega predmetno dediščino in je zato poimenovanje z izrazoma „neotipljiva“ ali „nepredmetna“, ki ju uporabljamo, vprašljiva: »Kako naj na primer ločimo glasbo od predmetov, na katerih jo izvajamo?« (Muršič, 2005). Prav tako bi se lahko v primeru splavarske dediščine na Ljubnem vprašali: »Kako naj ločimo splav od prostorskega okvira, v katerem nastaja in v katerem se obuja tradicija njegove gradnje, ali tehniko njegove izdelave od splava?«

Dediščino so 1983 na britanski nacionalni konferenci definirali kot nekaj, kar je prejšnja generacija ohranila in predala sedanji, in kar pomemben del populacije želi predati prihodnjim generacijam. Etnologi so po tej pomembnejši definiciji dediščino velikokrat

poskušali na novo opredeliti, vendar jim zaradi neizmernih možnosti, kaj vse je lahko dediščina, to ni uspelo. V kontekstu same uporabe dediščine in vprašanja, kaj z njo početi, je Božidar Jezernik, eden od pomembnejših slovenskih etnologov, menil, da je ena največjih pomanjkljivosti definicije dediščine ta, da se ne upošteva njene ekonomske in komercialne rabe v sedanjosti (Jezernik, 2005). Isti strokovnjak meni tudi, da v dobrem smislu dediščina služi potrebi po občutku identitete in pripadnosti določeni skupini, po drugi strani pa hitro postane predmet manipulacije in popačene razlage preteklosti za komercialne namene. Najbolj vidni primeri iz prakse so reklamni panoji na kozolcih, ki jih pogosto opazimo ob cestah. Pri tem ne gre le za komercialno izrabo objekta ampak tudi za njegovo poškodbo. Zgodilo se je že, da je zaradi močnega vetra kozolec prevrnilo, saj reklamni pano zapre običajno prepustnost zraka skozi prečne trame in iz objekta naredi steno. Po drugi strani pa, ali bi bilo bolje, da kozolci počasi propadajo in se nihče ne briga za njih? Raba velikokrat pomeni tudi vzdrževanje. Iskati je treba predvsem nek uravnotežen pristop uporabe dediščine, nekaj med komercialnim, institucionalnim, dobičkonosnim, poučnim in domovinsko zavednim.

Po navedbah etnologinje in arheologinje Katje Hrobat (2009, cit. po Couisenier, 1995), moramo tradiciji pustiti njen lasten razvoj, jo preoblikovati in oblikovati, da ne bi obtičala v pojmu dediščine preteklosti, da potrdimo svojo lastno identiteto. To se potrjuje tudi v krajinah, ugotavlja krajinska arhitektka Ana Kučan, saj te nastajajo vzajemno z delovanjem med prostorom, posameznikom in družbo, in se tako stalno spreminjajo (Kučan, 1998). Ista avtorica ugotavlja tudi, da je človekov občutek po istovetenju in pripadnosti v simbolnih pripisih prostora, te pa predstavljajo neke fizične prvine. Geograf Lowenthal (1995) meni, da se nemalokrat zgodi, da so predmeti povzdignjeni na raven umetniškega izdelka in izvzeti iz kulturnih kontekstov s področja ljudskega ter postavljeni v muzeje. Taisti avtor se strinja se s preoblikovanjem in ponovnim izumljanjem, dodelavo in razširitvijo dediščine. Muzeologinja Vidrih Perko na to še dodaja, da ko predmet izvezamo iz kulturnega konteksta, ta postane nekaj novega (Vidrih Perko, 2005). Temu pojavu muzeologi pravijo muzealizacija, kar omenjena muzeologinja vidi kot problem. Njena kritika leti tudi na večino slovenskih muzejev, za katere meni, da niti ne dosežejo raven sodobnih muzejev, ker se ukvarjajo s preteklostjo in ne najdejo novega mesta v sodobnosti, sploh pa ne v prihodnosti naše družbe.

2.3.2 Prezentacija dediščine

Zametki kulturne dediščine, zlasti nesnovne kulturne dediščine, so aktivno prisotni v družbi, kar pomeni, da se ta spet dogaja ali ponavlja. Nekatere navade so se obdržale v vsakdanjem življenju do danes, druge pa se podoživljajo in prikazujejo v za to posebej namenjenih prostorih. Sledi prikaz nekaterih različnih pristopov k predstavitvi vsebin kulturne dediščine, in s tem tudi nesnovne kulturne dediščine, kar je pomembno za razumevanje naloge.

V klasičnih muzejih se predmetov kulturne dediščine po večini ne smemo dotakniti in jih uporabljati, čeprav je tendenca novejših muzejev, da je to mogoče početi vsaj z repliko. Za pristen stik z vsebinami dediščine so pogosto organizirane ustvarjalne ali spoznavne delavnice za obiskovalce. Na ta način se ljudem poskuša približati preteklost in njena raba, spodbuja se njeno poustvarjanje.

Slika 1: Izkustven muzej - Slovenski planinski muzej v Mojstrani (Gore ..., 2012)

Slika 2: Muzej je lahko prostor ustvarjalnosti (Hermanov ..., 2012)

Druga oblika ohranjanja dediščine je prikaz nekega zgodovinskega dogodka v prostoru, četudi ni zanesljivih grajenih arheoloških ostankov. Koncept krajinsko arhitekturne in arhitekturne prostorske zasnove v primeru parka Kalkriese preko abstrakcije in metafor prikazuje avtentično rekonstrukcijo prostora in dogodka pomembne bitke med Germani in Rimljani iz leta 9 našega štetja (Različni ..., 2006). Taista avtorica, ki jo povzemam v tem odstavku razlaga, da so prijemi oblikovanja krajine so potekali v tej smeri, da je nekdanja situacija bolj čitljiva preko vegetacije in potek terena in sestave tal. Za arheološki muzej, ki se nahaja na zemljišču, je to pomenilo prelom s tradicijo in vzpostavljanje vprašanj o filozofiji arheoloških dejstev in predmetov ter odprlo nov pristop k interpretaciji arheološke dediščine. Zgodovino določajo bolj vprašanja in ne dejstva in to je postalo vodilo predstavitev. Z oblikovanjem prostora je dan okvir za tovrstna vprašanja, a samo z nakazanimi odgovori ali podobami. Na ta način se odpira diskusija in spodbuja domišljija. Obiskovalcem tako postavlja visoke zahteve, obenem spodbuja razprave o konceptu, prostoru, zgodovini in bitki sami.

Slika 3: Odrpna površina parka s potjo iz plošč in s kortenskimi palicami ponazorjen obrambni nasip Germanov v Varusovi bitki (Maratonstorch, 2009)

Slika 4: Podporni teren pred in med bitko – gozd z mrežo poti, v katerem so se Germani uspešno skrivali Rimljanom (Gigon-guyer ..., 2009)

Naslednja oblika pristopa za prikaz vsebin nesnovne kulturne dediščine je razvidna v organiziranih etnografskih prireditvah. Tu kot primer navajam Flosarski bal na Ljubnem ob Savinji. Obiskovalci Flosarskega bala na Ljubnem ob Savinji lahko splav, ki je rezultat večšine splavarjev, vidijo v njegovem avtentičnem, rečnem prostoru. Omogočeno je tudi opazovanje gradnje splava nekaj dni pred plovbo. Udeleženci festivala lahko ob koncu vožnje v spremstvu splavarja stopijo na splav. Akterji, v tem primeru splavarji oz. člani splavarskega društva, imajo ob obredu proste roke, da določijo, kje in po kakšni dolžini se bo splavilo, kdo bo na splavu in koga bodo izbrali za novega člana. Vsako leto se po splavarjenju na Savinji krsti novinca, s tem pa se prenese običaj na mlajše člane. Strah pred pozabo znanja o izdelavi splava se s tem zmanjša. Sam obred se dogaja na primarnem prostoru, kajti splavarji plujejo prav tam, kjer so to počeli v časih, ko je splavarjenje pomenilo vir dohodka in s tem pripomoglo k večjemu blagostanju ljudi. Predmeti splavarske dediščine, ki so jih splavarji potrebovali za izdelavo splavov ali obdelavo lesa, so dobili prostor v majhnem razstavnem prostoru v naselju. Tako nosilci dediščine poskrbijo za aktivno in pasivno ohranjanje dediščine.

2.3.3 Razvoj prireditvene kulture

Povzemam sociologa Emila Durkheima (2008), ki pravi, da se je prvinska oblika prireditve, od katerih je danes ohranjeno veliko oblik, razvila ravno iz obredov ali ritualov starih kultur. Taisti strokovnjak je dognal, da je prav religija tista, ki tvori bistvo obstoja skupnosti in identitete v družbi. Človekova potreba po pripadnosti se je izražala v posebnih ritualih ali obredih starih ljudstev. Pri nas so se v preteklih zgodovinskih obdobjih oblikovale navade, ki se še danes preoblikujejo. Kot obred označujemo, po besedah etnologa Bogataja (1998), šege in navade, katerih temeljne sestavine so verovanja, bodisi krščanska ali še starejša. Pri šegah govorimo o medčloveških odnosih in o dejanjih, ki se z omenjenimi odnosi dvignejo iz vsakdanjega povprečja na pomembnejše mesto v skupnosti.

Po opažanjih etnologa Nika Kureta (1955), so se med obema svetovnima vojnama v Sloveniji začeli pojavljati folklorni festivali z uprizarjanjem šeg in iger, povezanih s pesmimi in petjem. Kot razlaga strokovnjakinja Mencej, so po drugi svetovni vojni Kuret in drugi etnologi začeli sami pisati primerne scenarije z etnološkimi vsebinami, s poudarkom na domoljubju za množične prireditve, in folkloro tako vključevali v turistično ponudbo. Bili so mnjenja, da turizem rabi folkloro (Mencej, 2006). Etnografskih prireditev je na Slovenskem veliko. Med sabo se razlikujejo po vsebini, načinu izvajanja in prostoru izvajanja. Vključevanje strokovnjakov kulturne dediščine v oblikovanje programa je lahko ključnega pomena za ohranjanje dediščine, saj lahko obratno pride do napačne interpretacije in zmot glede vsebin, ki jih ponuja prireditev. V okviru prireditev ne zaostaja komercialna ponudba, ki lahko z nepravim pristopom organizacije v ozadje postavi bistvo prireditve, s čimer se njeno glavno sporočilo razgubi.

Menimo, da bi morali biti organizatorji bolj pretkani in obiskovalčevo, včasih napačno, pričakovanje preobrniti s tem, da bi spodbudili razmišljanje in kreativnost ter vzbudili vrednote in zavedanje o delovanju človeka. Lahko se vrnemo na začetek poglavja, k obredom ali ritualom, šegam in navadam, ki ljudi povezujejo in dajo človeku nekaj več, tisto, česar se ne da videti. Tudi urbanist Pogačnik meni, da so se prostori z neko določeno vodilno tematiko v preteklosti izkazali kot magnet za obiskovalce in posledično kot ekonomsko rentabilni. Tega vidika se ne sme ignorirati, saj se lahko del dobička nameni tudi nadaljnjemu razvoju in nadgradnji kulturne dediščine (Pogačnik, 2008).

2.3.4 Prireditveni prostori

Do informacij in ugotovitev o prireditvenih prostorih sem prišla na podlagi mnenj strokovnjakov in svojih opažanj na prostoru dogajanja. Prireditveni prostori so specifični v svoji naravi, saj gre ob dogodkih velikokrat za preplet različnih interesov številnih organizacij ali skupin na prizorišču. Prostor mora biti predvsem prazen in primeren za prireditve različnih vsebin, da se lahko namešča, premešča in umakne potrebno spremljevalno infrastrukturo, npr. mize, klopi, stojnice, informacijske table, tehnični oprema idr.. Posebno pozornost je treba nameniti legi stalnih objektov, da ti ne zavzamejo najbolj privlačnih prostorov in, da z nepravilno lego ne nastanejo drugi prostorski konflikti. Na prireditvenem prostoru so nepogrešljivi električni in vodovodni priključki ter sanitarne ureditve. Zanimali so me predvsem prireditveni prostori na prostem, ker je prizorišče naloge zastavljeno zunaj. Zunanje prireditve smo zasledili na asfaltiranih in travnatih športnih igriščih, v javnih parkih, vaških in mestnih trgih, travnikih, podhodih in ulicah. Razporeditev na prizorišču kakega dogodka je zaradi nemotenega poteka in varnosti zelo pomembna, saj je ob določenem času znatno povišana frekvenca ljudi, iz strani obiskovalcev in nastopajočih. Za boljšo ozaveščenost o razporeditvi in poteku dogodka na prostem, orientacijo in usmeritev obiskovalcev na prizorišču je dobro, da je poskrbljeno za vidne označbe, torej za zemljevide, smerokaze, obveščevalne nalepke, informacijske točke idr.. Pri večjih dogodkih je potrebno tudi zvočno informiranje obiskovalcev.

Slika 5: Prostor prireditve (od leve zgoraj proti desni spodaj): travnik - Praznik koscev (Tekmovanje ..., 2010), Ulica - Poulični festival Ana Desetnica (Fras M., 2010), Asfaltirano igrišče v Solčavi (Cerar M., 2010) in Amfiteater (Aussiegirl0905, 2012)

Velikokrat se zgodi, da se na lokaciji turističnega dogodka, kar festival je, vključuje turistične objekte in se ureja okolica. Strokovnjak krajinskega in varstvenega planiranja, Janez Marušič (2001), opazuje, da se pojavlja težnja turističnih delavcev, da se na najbolj privlačna mesta v kraju namesti objekte za te namene. Isti avtor meni, da to vodi k zmanjšanju privlačnosti krajine, kakršna je bila pred postavitvijo. Lahko rečemo, da je do zavzemanja najbolj privlačnega prostora deloma prišlo tudi na prireditvenem prostoru Vrbje na Ljubnem ob Savinji, kot je razvidno iz prostorskih analiz. Organizatorji so podlegli splošnemu prepričanju, da za zabavo otrok na festivalnem prostoru potrebujejo plastične napihljive gradove s tobogani in ogromne vrtiljake. Z namestitvijo igrač, oblikovanih iz naravnih materialov, delavnicami za otroke v času prireditve, npr. z oblikovanjem modelov za splav ali kaj podobnega, bi zadovoljili otroško radovednost in razvijali njihove sposobnosti. Na podlagi opravljenih prostorskih analiz, obiska prostora obravnave ter pogovorov s poznavalci vemo tudi, da prostor še vedno ni protipoplavno urejen in da je celotna brežina, vključno z odsekom, s katerega splav skrene ob prikazu splavarjenja na prireditvi, še vedno ogrožena.

Pri umeščanju novih programov in prostorskih elementov v prostor, poskušamo biti inovativni in izluščiti bistvo okoli predmeta obravnave, ga predruščiti, puščati sporočila, ostati v prostorskem kontekstu in pri vsem tem delovati v skladu z okoljem. O tem, da se

nek spomin na preteklost ohrani in usidra v kolektivnem spominu, etnologinja Katja Hrobat (2009) meni, da se to zgodi le v primeru, če se odtisne v materialnost in zapiše v prostor. Kombinacija obojega, prisotna materializirana dediščina v prostoru in prenašanje izročila preko dogodka, je najboljša strategija proti izginjanju dediščine. Menimo, da bi namerno ohranjanje in urejanje prostorov, na katerih bi bilo mogoče izvajati nesnovno dediščino, znatno upočasnilo pozabo dediščine in zavarovalo prostor pred dobičkonosnimi interesi ali neprimernimi urbanističnimi projekti.

2.3.5 Primeri prenosa znanja

Ob pregledu literature sem naletela na več načinov prenosa znanj in veščin na nove predmete. Vsak naveden primer je ob začetku nastanka imel svoja izhodišča glede na namen. Na podlagi navedenih primerov sem našla nekaj vsebinskih vzporednic k mojem poskusu, ki jih bom navedla v nadaljevanju naloge.

1. V prvem izbranem primeru gre za repliko objekta. Leseno svetišče Ise Jingu na Japonskem se vsakih dvajset let zamenja z novim, ki je zgrajeno natanko tako, kot prej. Z običajem so začeli leta 690, dvainšestdeseti primer replike pa bo postavljen leta 2013 (Isejingu.or.jp, 2002). Tega se pripadniki nove generacije učijo s pomočjo starejših generacij in ohranjajo tehniko izdelave objekta v živo. Pri postavljanju svetišča gre za verski obred. Vsakoletno ponavljanje gradnje splava in plovba po reki z njim, se dogodi na Ljubnem ob Savinji. Razlika med primeroma je, da gre pri gradnji splava za sekularni obred, gradnja templja pa predstavlja verski obred. V obeh primerih se predvsem prenašata tehnika in način izdelave, kar je bistvenega pomena.

Slika 6: Ise Jingu tempelj nekdanj (Cole R., 2012)

Slika 7: Podoba Ise Jingu-ja danes (Chavez C., 2012)

2. Nov način uporabe tradicionalnega znanja je s preučevanjem opuščene tehnike klekljanja obudila modna oblikovalka Vladimira Berlič-Novak. Njeno pozornost je pritegnila opuščena tehnika klekljanja z območja Idrije, v kateri je videla posebno priložnost za ohranjanje slovenske kulturne dediščine. Soočala se je z negotovostjo premoščanja razlik med občutljivim področjem tradicije in sodobnim svetom, saj je s tem na novo ovrednotila čipko kot nakit in modni dodatek. Oblikovalka predpostavlja, da je iz

nakita mogoče razbrati kulturno sporočilo v širšem prostoru (Berlič-Novak, 1995). Razlika med obema primeroma čipke je vzorec, ki je popolnoma drugačen, četudi je tehnika klekljanja ista.

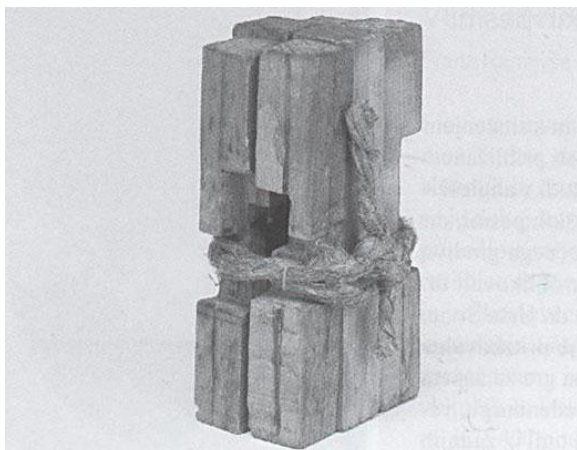

Slika 8: Tradicionalna Idrijska čipka
(Bogataj, 2000: 79)

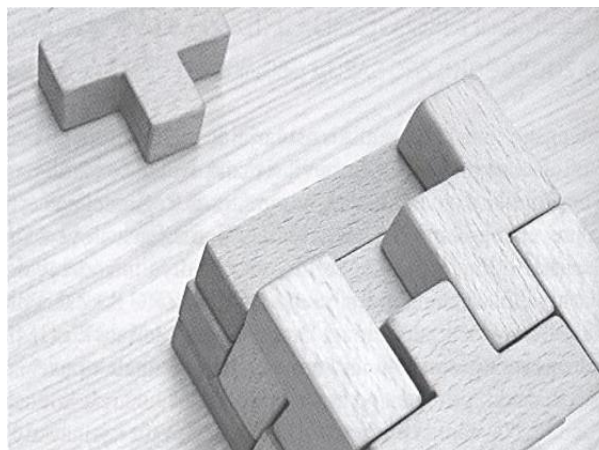

Slika 9: Klekljana čipka oblikovalke Berlič (1995)

3. Podoben princip je v naslednjem primeru. Igrača tidltačka vsebuje šest enako dolgih kosov lesa, ki so različno izrezljani. Iz njih je treba sestaviti geometrijsko telo v obliki kocke. Moderna različica tidltačke je sestavljena 3D Tetris, sestavljena iz različnih geometrijskih teles, iz katerih se sestavi kocka. Prve igrače so bile narejene tudi iz drugih naravnih materialov, iz gline, kamna in kosti, a material, za katerega so se oblikovalci odločili, je bil vendarle les, ker je ta lahko dostopen (Ramovš, 2008). Funkcija tidltačke in 3D tetrisa je ista, gre samo za drug način spajanja delcev, pri enem se le-ti zatikajo, pri drugem se zlagajo.

Slika 10: Starejša različica tidltačke iz zbirke Slovenskega etnografskega muzeja (Kužnik, 2009: 11)

Slika 11: Modernejša oblika tidltačke - 3D tetris (Ramovš, 2008: 112)

4. Primer prenosa nesnovne dediščine v prostorsko strukturo prikazuje ureditev ptičje opazovalnice na Ljubljanskem barju. Krajinska arhitekta Dušan in Tomaž Stupar sta uporabila zamisel tehnike pletenih vrbovih vej za steno opazovalnice, ki se tu manifestira kot oblikovalski element iz naravnih materialov. Pri zasnovi opazovalnice barjanske narave sta izhajala iz ptičjega gnezda (Kučan, 2009). S pravilno umestitvijo, obliko in naravnimi materiali sta omogočila zlitje objekta z okoljem. Tehnika pletenja je izpeljana iz tradicionalne domače obrti pletarstva. V tem primeru gre za nek princip in detajl, ki se ga prenese na drug predmet, ki ima povsem novo funkcijo.

Slika 12: Pletenka za vino in pletena košara (Bogataj, 2000: 41)

Slika 13: Pletena stena kot del objekta ptičje opazovalnice na Barju (Kučan, 2009: 52)

3 SPLAVARSKA DEDIŠČINA

Slednja oblika dediščine je osrednjega pomena te naloge, kajti iz vzorcev in predlog predmetov, znanj in tehnik izdelave, katere obsega splavarska dediščina si bom pomagala pri oblikovanju prostora. V tem poglavju bom najprej opisala splavarsko dejavnost in specifične savinjskega splavarjenja. Omenjena oblika splavarjenja je specifična zaradi naravnih razmer reke Savinje, ki je posledično privedlo do specifične podobe in izdelave savinjskega splava. Splav je osrednji etnografski predmet na tritedenskem Flosarskem festivalu, čigar potek in ozadje tu tudi razložim. V nadaljevanju bom prav tako opisala način gradnje splava, po katerem v zadnjem podpoglavju tega poglavja prikažem karakterističen način zlaganja njegovih desk in ga uporabim za oblikovno nadgradnjo v prostoru obravnave.

3.1 SPLAVARSKA DEJAVNOST

Splavarji so bili ljudje, ki so plavili po rekah obdelan les v vezani obliki. V Sloveniji je tak način transporta lesa trajal več kot 500 let, in sicer s porečij Save, Drave in Savinje v nižje ležeče kraje Posavine, Podravine nekdanjega Banata, Vojvodine in Srbije. Za nastanek splavarjenja je bilo zaslužnih mnogo dejavnikov, od naravnih danosti do razmer v lesni industriji. Vsi, ki so se ukvarjali s splavarjenjem in spremnimi dejavnostmi splavarjenja, so nam zapustili dediščino v materialni in nematerialni obliki. Pod prvo obliko med drugim štejemo razna splavarska orodja za izdelavo splavov ali obdelavo lesa. Nematerialno splavarsko dediščino predstavljajo znanja in veščine, ki med drugim človeku omogočajo uporabo orodja in materiala, da lahko iz tega kaj ustvarijo.

Za Slovenijo kot alpsko in predalpsko deželo je značilen orografsko zelo razgiban relief in z lesom bogat gozd. Kot navaja Juvan (1986), se že več kot 500 let na Slovenskem pojavljata plavljenje in splavarjenje³ kot pojma transporta lesa iz gozdov porečij Save, Drave in Savinje v nižje ležeče kraje Posavine, Podravine in Podonavja. Večina splavarstva drugod po Srednji Evropi se uvršča v dobo nastanka mest, torej v 11. in 12. stoletje. Zgodovinski opis razvoja splavarske dejavnosti in savinjskega splavarstva povzemam po etnologu Angelosu Bašu (1974). Zaradi ugodnega padca in dokaj stalnih ugodnih pretokov vode, so bile reka Savinja s pritoki ter Sava, Drava in druge alpske reke zelo primerne za plavljenje in splavarjenje lesa. Struge potokov in rek v gozdnatih predelih je bilo treba čistiti, obrežja marsikje zavarovati in za smotrno uporabo plovnosti vzdrževati tudi primeren pravni in delovni red plovnosti voda. Ker do pred nekaj desetletij ni bilo železnic in ustreznih cest za transport lesene surovine, so bile vode edina transportna žila, po katerih je bil možen transport večje količine hlodovine in lesovine. Les je bila iskana in cenjena

³ Pri splavarjenju gre za usmerjanje vožnje splava po reki, s strani ljudi, ki stojijo na splavu. Nezamenljivo s plavljenjem, pri katerem ljudje stojijo na nabrežju reke in usmerjajo deblovino nizdol vodnega toka (A. Baš, 1974).

surovina in tako je dejavnost splavarjenja pomenila poglavitni vir dohodka prebivalstva v gozdnatih predelih pred letom 1848. Celotno verigo transporta lesa iz gozdov do trgovišča so skupaj predstavljali lesni trgovci, gozdarji, žagarji⁴, plavci⁵ in splavarji. Les so potrebovali za gradnjo stavb, nekaj so ga uporabili tudi v vojaške namene. Druga svetovna vojna je prinesla spremembe in razvoj družbenih in gospodarskih razmer. Uvajale so se nove tehnologije v pridobivanju in predelavi lesa, spremenilo se je tržišče lesa in posodobila so se transportna sredstva. Gradnja ustreznih prometnic v gozdovih in vse zgoraj naštetu je privedlo k temu, da sta se plavljenje in splavarjenje kot svojevrsten transport lesa v Sloveniji opustila.

3.1.1 Savinjsko splavarstvo

Savinjski splavarji so bili možje ali fantje iz Zgornje Savinjske doline in doline Drete, ki so se ukvarjali s splavarsko dejavnostjo. Savinja je bila plovna 68 kilometrov od Grvoljeve žage⁶ na Ljubnem ob Savinji, le slabih tristo metrov po vodi gor od našega območja obravnave in do izliva v Savo. Ob dreti po vodi gor je bila najvišji splavarski kraj Bočna. Ozemlje savinjskih splavarjev je segalo do Mozirja. Splavarski gospodar je bil delodajalec splavarjev. Bil je lastnik lesa, katerega so splavarji splavljali, gospodar pa je ta les potem prodal. Splavarji ali flosarji⁷ so opredeljeni kot delojemalci splavarskih gospodarjev. Splavarski mojstri so bili večči krmarjenju splava. Splavljali so možje iz vseh družbenih skupin.

Prvi pisni dokaz o splavarjenju po Savinji je listina iz leta 1478, v kateri je cesar Friderik II omejil čas splavarjenja, in sicer na zgodaj pomladi in zgodaj jeseni, sicer bi dejavnost delala škodo travnikom in drugim tamkajšnjim zemljiščem. Konec 16. stoletja so domnevno plavili le do Save na današnjem slovenskem ozemlju. Proti sredini 18. stoletja so se splavarji pojavili na Hrvaškem, nato v Sremski Mitrovici. V 40. letih 19. stoletja se je plovba širila s Save na Donavo, naprej od Beograda. S širjenjem avstro-ogrskega ozemlja se je razširilo plovno območje do Črnega morja. Večji del lesa so ljubenske žage dobivale iz Luč in Solčave s plavljenjem po Savinji. Drugih lesnih transportnih poti do žag ni bilo. Iz 20. stoletja je znana vodna drča ali »riža«, ki se je uporabljala za transport hlodovine iz gozda Rastk na Ljubnem, v dolžini 26 km. Sprva so delavci sekali les pozimi in ga pomladi, ko je bil vodostaj ugoden, zvezali in začeli s plovbo. V 20. stoletju, so ugotovili, da je za plovbo in zdržljivost lesa bolje, da se ta močneje osuši. Tako se je les celo leto skladiščil tri metre nad vodostajem Savinje na prostem. Hlodovina iz splavov se je po večini uporabila za stavbno ostrešje, tak splav je obsegal po 10–20 debel, gre za tako

⁴ Delavci v žagah

⁵ Moški ali fantje, ki so skrbeli za to, da lahko hlodovina v reki nemoteno pluje do dogovorjenih mest ob rečni strugi.

⁶ žaga: obrat za žaganje hlodov, lesa (SSKJ, 2005)

⁷ flosar/ floser: splavar (Weiss, 1998)

imenovani vezani flos⁸. Na začetkih splavarstva je bil vezan splav narejen iz neobdelane hlodovine, pozneje se je uveljavljal tesan les. Splav iz desk ali letev se je pojavil kot zadnji, imenoval se je rezani flos. Deske so se večinoma uporabljale za stavbno pohištvo, stenske obloge ali pode. Med manjše splave, imenovane samce, štejemo splave, dolge do 20 metrov, katere vozita dva splavarja (do Celja), večji so dolgi 70 metrov in več, vozijo pa jih vsaj štirje splavarji. Med vožnjo so glede na plovnost reke manjše splave povezovali v večje. Od Celja do Zidanega mosta so povezali dva samca, tak splav se je imenoval rogeljčan. Po navadi so z njimi potovali do Rugvice in tam sestavili mitroviški splav, pri katerem so povezali do 24 samcev.

Slika 14: Savinjski splavarji plavijo splav preko jeza. To opravilo je poleg premagovanja vrtin in brzic, srečanja z ladijami, podpornih stebrov in drugega splavarjem povzročalo največ preglavic. Za napredovanje sta bili potrebni spretnost in previdnost. (Baš, 1974: 103)

Med plovbo je prihajalo do raznih težav. Vodostaj Savinje se je v zgornjem toku včasih znižal tako, da so morali ustaviti in čakati na porast vode tudi do nekaj dni. Nevšečnosti so povzročali tudi jezovi, saj je bila plovba preko le-teh nevarna zaradi zagozditve v nosilne stebre ali pečine pod jezom. Nemalokrat se je zgodilo, da so naleteli na brzice s skalami, valove, na vrtine s premerom 400 m na Savi, na mline na obrežjih, meglo, pilote in ladje. Nevaren pa je bil tudi močan veter proti toku. Na svoji poti so se splavarji ustavljali v večjih krajih zaradi prodaje lesa in prenočitve, vse do Sremske Mitrovice. Od tam naprej so si na splavu postavili kolibo in prespali na splavu. Tako je bil les varnejši pred lesnimi roparji. Domov so se vračali z vlakom, s prevozniki s konjsko vprego in tudi peš.

3.2 GRADNJA SPLAVA

Opis načina gradnje savinjskega žaganega splava povzemam po viru Ivana Juvana (1986). Splave so vezali po trije vezači⁹ na posebno urejenih prostorih, imenovanih vezi, ob žagnih

⁸ flos: splav, za plovbo po reki povezan ali s klini zbit les (Weiss, 1998)

⁹ vezači: možje, ki so zvezali splav.

strugah ali na nabrežju reke. Vezi so bile poravnane brežine, dolge 30–50 m in široke 5–6 m, z nagibom proti strugi v razmerju 1 : 3. Različne izmere desk so različno zlagali v faš¹⁰, zložaj v splavu. Najprej so vezači v smeri proti strugi prečno položili pet leg¹¹, dolžine 4 m, v razmikih 2,5 m. Spodnji konci leg so bili vzdolžno poravnani. Da se prvi zložaj desk ne bi prevrnil, so zabili na dnu količe, na katere so naslonili prvi faš. Ta zložaj desk je bil po vsej dolžini splava in sestavljen iz treh skokov ali sklepov. Deske v fašu sta zlagala po dva vezača. Eden je zlagal prvi sklep, drugi pa ostala dva. Najprej sta položila prvi sloj desk tako, da sta na prednjo lego položila prvo desko, pri tem je gledal ožji konec deske 20 cm čez prvo lego. Druga deska je prekrivala prvo za 1 m. Tretja deska je spet prekrivala drugo (glej sliko na strani 10, prerez). Prva deska v drugem sloju spredaj je bila čez prvo v prvem sloju pomaknjena naprej za pol metra in z njeno dolžino je bilo poravnano čelo celotnega splava. Ista deska je prekrivala čelo druge spodnje deske prvega sloja za pol metra. Druga deska drugega sloja v drugem skoku se je te z ožjim koncem dotikala. Zunanji vogal deske je moral biti za 1–2 cm pomaknjen za rob sprednje deske. Deska v tretjem skoku drugega sloja se je na enak način dotikala deske v drugem skoku. Tretji sloj desk so zlagali v fašu tako, da so desko v prvem skoku pomaknili za čelo splava za pol metra. Naslednji deski tretjega sloja v drugem in tretjem skoku sta se s prvo oziroma drugo čelno dotikali, tako da sta dosegli z zadnjo desko dolžino splava, to je 12,5 m. Četrty sloj desk je bil položen od čela splava tako kot drugi sloj, peti tako kot tretji in tako izmenično do vrha faša. V en faš so zložili približno 10 slojev desk. Na vrhu so dodali še tri deske, od katerih je prva prekrivala prvi skok, te pa se je dotikala druga, ki je prekrivala drugi skok. Tretja deska na vrhu faša je prekrivala stičišče prej omenjenih pokrovnih desk. Debelejših desk so zložili v faš manj, s tem, da so v spodnji in zgornji sloj faša zložili tanjše deske. Vrhne deske splava so morale biti nekoliko širše in kakovostnejše od drugih, da so jih kupci vseeno kupili, čeprav so po njih hodili splavarji.

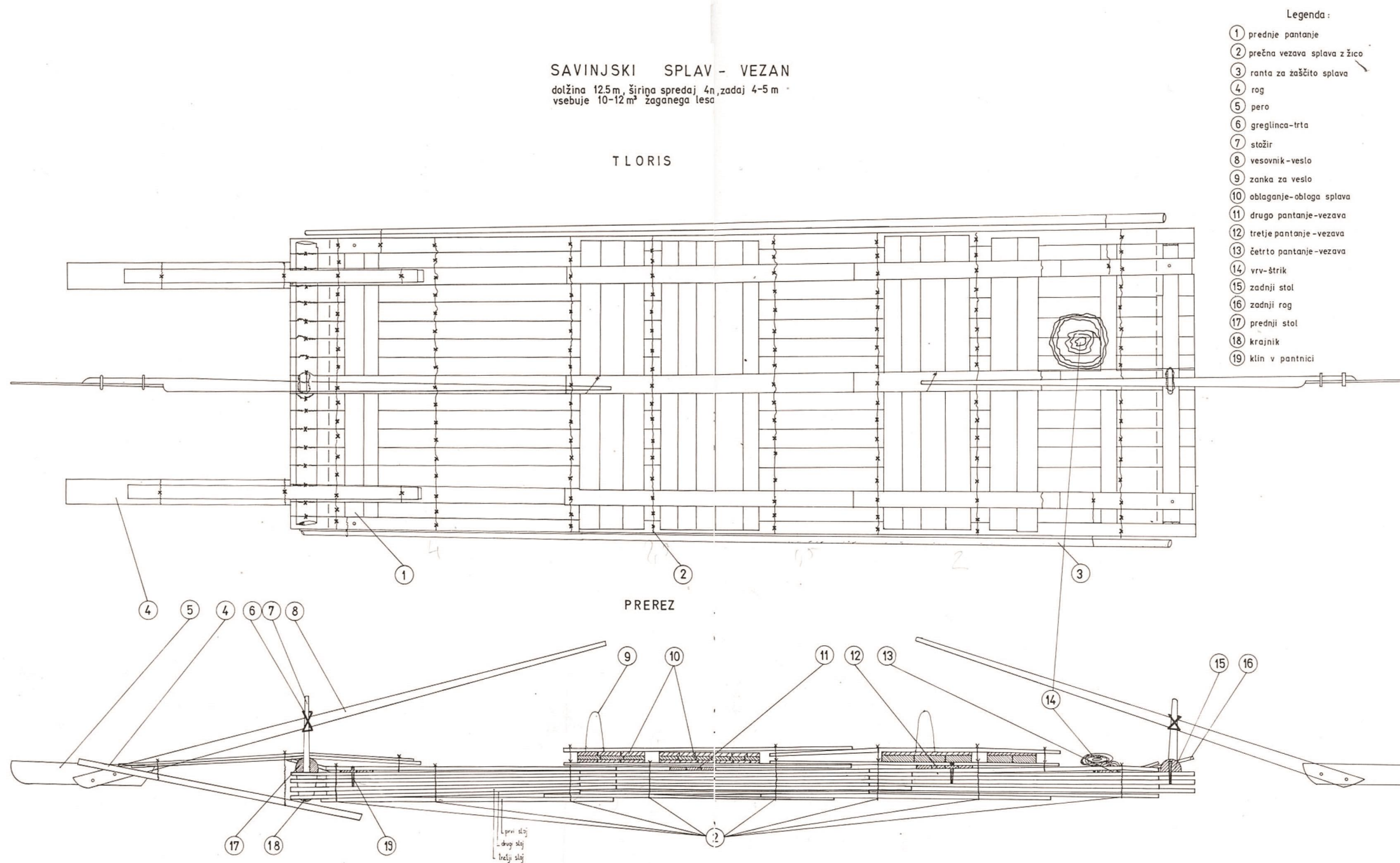
Faš je bil povezan z žico, debeline 2,5 mm, na osmih mestih. Prameni žice so bili zavezani na vrhu faša, ki so jih potem, za varnejšo hojo po splavu, zapognili na desko. Ob prvi faš so potem naložili po enakem vzorcu na isti dolžini drugi faš. Predhodno so speljali konce pramenov žic pod žicami ob notranjem boku faša, ki so povezovale na osmih mestih prvi faš. Tako sta bila dotikajoča se faša med sabo povezana, kar je tvorilo prečno povezavo splava z žaganim lesom. Tako je bilo v savinjski »žagan flos« povezanih po osemnajst do triindvajset fašev, število je bilo odvisno od širine desk. Navadno jih je bilo pa toliko, da je bil splav spredaj širok štiri metre in zadaj 4,5 m. Vseboval je od 10–12 m³ žaganega lesa, dolgega 4 m.

Prečno so splav povezali z deskami. Spredaj, 60 cm za čelom splava na fašu, so položili dve deski pantovki drugo ob drugo. Za prvim skokom so sledile tri deske, za drugim štiri in zadaj pred vrsto zadnjih žic še ena. Te prečne deske so bile pod gornjimi deskami obeh

¹⁰ faš: zložaj v splavu (Juvan, 1986). Zložene deske vidimo v bočnem prerezu splava, slika 2.

¹¹ lega: tram na katerem kaj sloni, leži (SSKJ, 2005)

krajnih tretjih in srednjega faša povezane z isto žico, kot je povezan faš. Spredej so bile nad drugim skokom v bočnih faših zbite z žebli. Povezave fašev so si sledile v ravni črti, prečno na splav. Žice so morale pri oblaganju splava ostati nepokrite, ker so se med vožnjo trgale in jih je bilo treba takoj nadomeščati. Preden, da je bil vezan splav popolnoma pripravljen za plovbo, je dobil še nekaj dodatkov za krmarjenje in stabilnost splava na vodi (slika 2).

Slika 15: Slika prikazuje rezan splav. V prerezu vidimo zložaj – faš. Opazimo, da je prvi spodnji sloj desk nameščen nekoliko drugače kot ostali sloji. Takšna razporeditev služi večji prožnosti splava pri vožnji (Juvan, 1986: 92-93)

3.3 FLOSARSKI BAL

Ljubno ob Savinji se prav zaradi tradicionalne prireditve Flosarski bal danes razlikuje po razpoznavnosti od drugih krajev Zgornje Savinjske doline. Ključne informacije o Flosarskem festivalu v odstavku povzamam iz Revitalizacijskega načrta osrednjega dela mestnega središča Ljubno ob Savinji (2000). V sklopu turističnega društva l. 1961 se je zgodil tudi prvi flosarski bal, ki je kmalu prerasel v osrednjo turistično prireditev, znano po vsej Zgornji Savinjski dolini in dlje naokoli. Flosarski bal se v zadnjih letih odvija od polovice julija do vključno prvega tedna v avgustu, tudi z nekajdnevnimi prekinitvami. Program prireditve zajema etnografsko povorko, pokušnjo in prodajo domačih prehranskih izdelkov, športne turnirje in drugo. O njegovi mednarodni uveljavitvi najbolj govori dejstvo, da je bil že leta 1971, komaj deset let po nastanku, vnesen v evropski koledar prireditev. V nadaljevanju povzamam etnologinjo Roženberger Šega (2011). Flosarstvo kot etnografska značilnost daje celostno podobo prireditvi. K oživljanju in predstavitvi flosarske dejavnosti spadajo: prikazovanje dela z lesom v preteklosti, izdelava košev in drugih izdelkov iz šib, kovanje, udiranje flosa in vožnja po Savinji, predstavitev najstarejšega flosarja, flosarski krst in tematske razstave). Predstavljeni so tudi izdelki šestih kmetij, z zaščitno znamko Flosarska rihta. Vzporedno se odvijajo spremljajoče dejavnosti, in sicer športne prireditve, koncerti, dramske odrske uprizoritve, razstave, delavnice in drugo. Te dejavnosti se odvijajo na različnih lokacijah v naselju. Program je zastavljen tako, da se večina koncertov in prireditev dogaja ob koncih tedna, od petka do nedelje.

Slika 16: Flosarji v Vrbju na Ljubnem ob Savinji leta 1961 (Juvan, 1961)

Slika 17: Flosarji v Vrbju na Ljubnem ob Savinji leta 2011

Vrbje je v celotnem tritedenskem festivalu pogosto izkoriščeno prizorišče, saj se na njem, poleg osrednjega dogodka na prvo nedeljo v avgustu, odvija veliko drugih prireditev iz programa (Flosfest in tradicionalni 51. Flosbal, 2011), to so razni nastopi glasbenih skupin, nastop dramske skupine, filmski večer, srečanje starejših občanov in tematske delavnice. Eden najbolj obiskanih dnevv celotnega festivala je zadnji dan tritedenskega dogajanja, prva nedelja v avgustu. Osrednji prostor festivala, Vrbje, obišče v soboto in nedeljo tudi do

5.000 ljudi, ob drugih pomembnejših dogodkih, koncertih v sklopu festivala pa približno 500 (Tešanovič, 2011).

Festivalnega dogajanja sem se ob pomembnih dogodkih udeležila tudi sama. Na glavni dan festivala se množica najprej zbere na trgu in opazuje povorko, na kateri se predstavijo društva iz kraja in bližnje okolice. Osrednja dogodka sta prikaz splavarjenja, ki poteka 50 m po Savinji ob prireditvenem prostoru, in krst novinca splavarja. Zadnja leta se je zaradi ozvočenja krst prestavil k prireditvenemu odru, nekoč je bil uprizorjen na samem splavu. Poleg predstavitve etnografskega dela ne manjka programa in ponudb komercialne narave. Za zabavo otrok in odraslih v Vrbju poskrbijo vrtiljak, napihljivi grad, sladoledar, stojnica s sladkorno peno in pokovko, točilne mize, nastopi glasbenih skupin in vmesni zabavni vložki povezovalcev dogodka. Menim, da je prisotnost dodatkov, kot sta pokovka in napihljiv grad, resno vprašljiva, saj preusmerjata pozornost od dediščine, od tistih stvari, ki imajo poučni vsebinski pomen.

Glavni akterji etnografskega dogodka so nedvomno splavarji Flosarskega društva in njihov krščen novinec. Sama gradnja tesnega splava, s katerem plujejo po Savinji, po navadi dan ali dva pred plovbo. Gradnja splava kot dogodek na festivalu ni dodana v program, tako da informacija ni javno dostopna, v samem kraju pa se ljudje med sabo obveščajo o tem dogodku. Menim, da je to dejanje ključno za ohranjanje splavarske dediščine, saj je grajen splav dokaz posebnega znanja.

3.4 OPREDMETENJE SPLAVARSKE DEDIŠČINE

Namen diplomske naloge je, da bi v prostoru za ohranjanje in predstavljanje splavarske dediščine bilo mogoče zaznati vizualen zapis splavarske kulturne dediščine. Oblikovanje prostora ali predmeta je prilagojeno na cilj in v procesu se dogajajo vmesna odkritja, ki jih lahko razvijamo naprej ali pa tudi ne. Rezultat oblikovanja je odvisen od namena posameznika in od uporabnih zahtev prostora ali predmeta. V tem primeru sem najprej poskrbela za funkcionalno organizacijo prostora in potem sem prišla do prostorskih oblik in se ukvarjala z detajli, ki sledijo v tem poglavju.

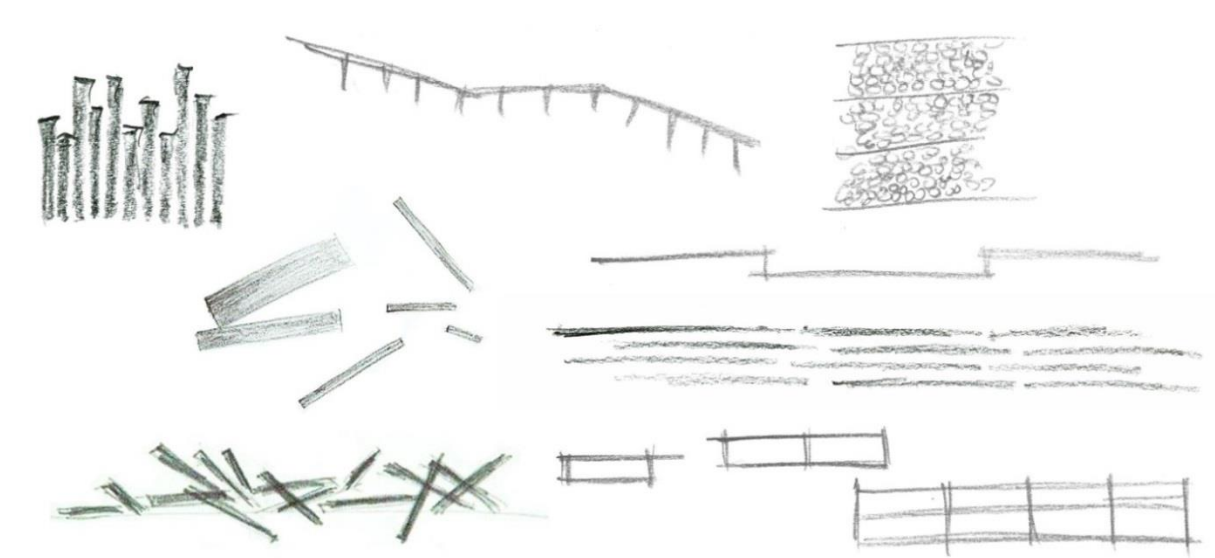
3.4.1 Oblikovalski postopek

Pri pristopu do oblikovanja so mi bili v pomoč primeri pristopov različnih oblikovalcev iz predhodnega poglavja. Čeprav oblikovalski primeri izhajajo iz različnih strok, jim je skupno to, da so svoje navdihe iskali v starih predmetih ali praksah kulturne dediščine. Oblikovanje sem začela s skico in spoznavanjem preteklih znanj iz splavarske kulturne dediščine. Ko sem prišla do končnega oblikovanega vzorca, sem ga prenesla na konkretne primere, npr. iz vzorca splava sem oblikovala klop. Na koncu poglavja sem opisala primerjavo med mojim pristopom in pristopom enega izmed izbranih primerov ter prikazala nekatere ključne povezave, ki so se pojavile med primeri.

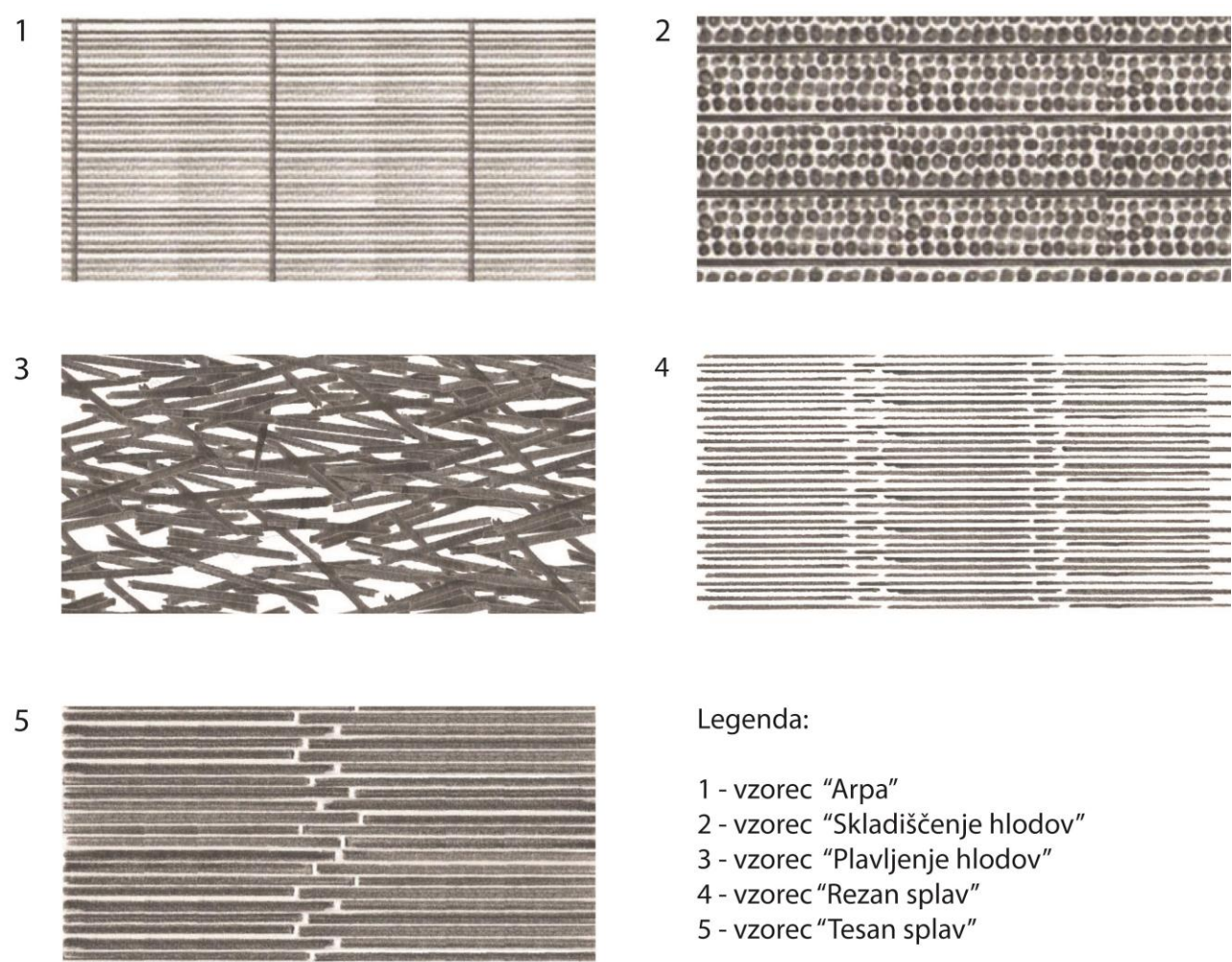
Za oblikovanje sem sprva iskala izhodišča, spoznavala potencialne oblikovne predloge, ki sem jih potem skicirala. Pri iskanju oblik, ki bi jih lahko uporabila kot oblikovno predlogo na klopi, ploščadi in pregradni steni, sem se v okviru splavarske dediščine in splavarske zgodovine poskušala čim manj vsebinsko omejevati, da ne bi spregledala česa zanimivega, kar bi lahko bilo uporabno. Preučila sem vse faze splavarske obrti, od predpriprav, to je sečnja lesa v gozdu, do samega razdiranja splava na končnem pristanu. Pri tem so mi bile v pomoč stare fotografije, ki prikazujejo odseke iz splavarskega življenja, opisi v literaturi in pogovori z večimi posamezniki Flosarskega društva iz Ljubnega in sodelavci Muzeja novejšje zgodovine v Celju. Na terenu sem si ogledala, kako poteka zbijanje in plavljenje splava, in to fotografsko dokumentirala. Za likovni poskus je bilo na razpolago zelo veliko materiala, saj splavarska dediščina vključuje veliko znanja in spretnosti dela z različnim orodjem. Za likovno izražanje se mi je zdela najprimernejša skica, saj predstavlja osnovni element likovne govorice ter je najpreprostejša, ker dopušča abstraktne oblike.

Ko sem nekatere dejavnosti, v povezavi s splavarstvom, upodobila v obliki skice, sem ugotovila, da bi nekatere lahko privedle do zanimivih vzorcev. Dejstva iz likovne teorije v sledečih odstavkih povzemam po Šuštaršič N. in sod. (2007). Vzorec sestavljajo likovne prvine, ki so pomnožene in urejene v neko zaporedje. S ponavljanjem prvin, ki predstavljajo enote vzorca, lahko oblikovalec le-tega sestavi z enakomernimi intervali na površini. Prvine lahko obračamo v različne smeri in jih drugače organiziramo, ob tem pa tvorimo popolnoma različne vzorce z enako prvino. Le na en vzorec smo vplivali sami, in sicer s tem, da smo spremenili lego posameznih prvin, gre za vzorec številka 3, pri katerem smo imeli za predlogo po vodi potujoče hlode. Pri drugih predlogah smo ohranili njihovo prvotno zgradbo, kot se to uporablja pri stvarnih modelih ali načrtih. Poleg omenjenih plavajočih hlodov smo se lotili preoblikovanja podob vezanega in rezanega splava, skladiščenih desk ter hlodov.

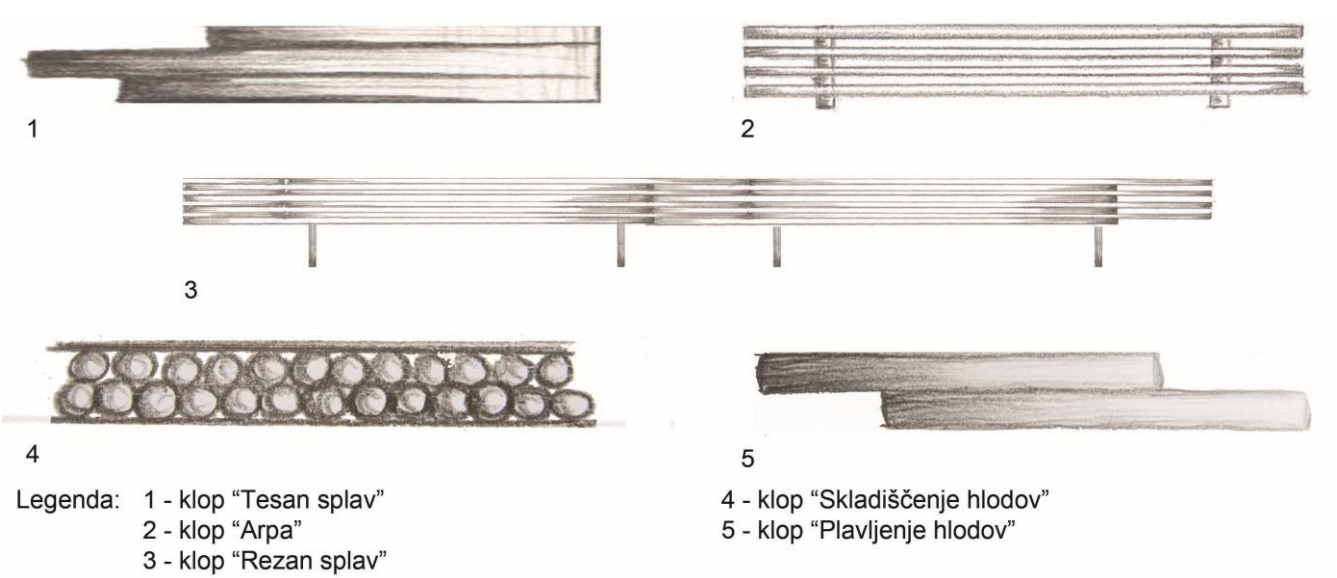
Mere desk vplivajo na vzorec in dimenzije novega prostorskega elementa. Po načinu ponavljanja vzorca ali uporabe ene vrste materiala, v našem primeru gre za les, na različnih prostorskih elementih na urejevalni površini pridemo do enotnosti ureditve, in s tem lahko dosežemo dober estetski učinek. Možnost zlaganja obdelanih kosov lesa, po določenim vzorcem, na površini poljubne dimenzije, sem videla kot prednost, ki mi je bila v pomoč pri ožjem izboru izpeljanih predlogov oz. vzorcev. Pri tem sem skico bolj konkretizirala, da so bili vzorci jasneje prepoznavni.

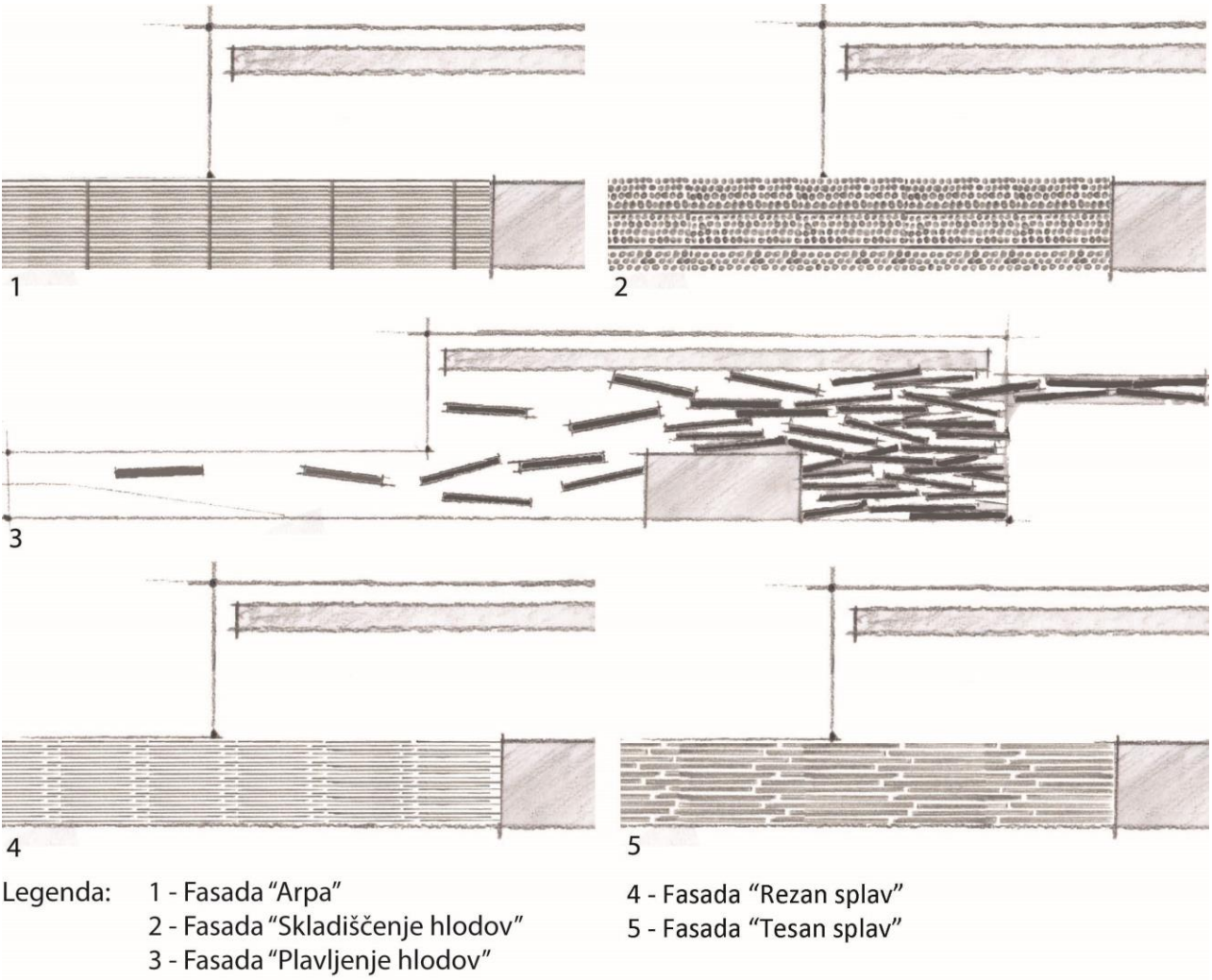
Slika 18: Začetne skice generiranja vzorcev iz splavarjenja, plavljenja lesa in spremljevalnih dejavnosti in znanj

Slika 20: Izbrani vzorci

Slika 19: Uporaba vzorcev na klopih

Slika 21: Poskus umeščanja izbranih vzorcev na fasado spremljevalnega objekta ter pregradno steno (spodnji del)

Vzorci s slike 20, pod zaporednim številom 1, 4 in 5, vsebujejo vodoravne linije in delujejo umirjeno ter pasivno. To stanje se prekine z navpično linijo ali presledkom. Vodoravne linije vzorca št. 1 »Arpa« so prekinjene z navpičnimi črtami, ki vnašajo budnost in strogost, ter naredijo vzorec bolj statičen. V vodoravne linije vzorca 4 »Rezan splav« in 5 »Tesan splav« se s prekinitvijo ustvari pavza in vnese napetost. Razlika med tema dvema vzorcema so enakomerne in neenakomerne pavze ter debelina vodoravnih črt. Vzorec pod zaporednim številom 2 »Skladiščenje hlodov« vsebuje likovno prvino, točko, katere lastnost je, da pritegne pogled na sebe in ne izraža gibanja. Te točke so zaradi njihove številčnosti in gostote izrazite, zato vmesne vodoravne linije ni pridejo do močnega izraza. V vzorcu z zaporednim številom 3 »Plavljenje hlodov« prevladujejo linije enake dolžine, ki so po ploskvi neurejeno razporejene. Njihove poševne smeri delujejo dinamično, so nemirne, niso pa labilne, ker prihajajo črte iz obeh smeri.

Vzorci, ki so se izkazali kot bolj primerni za nadaljnjo obravnavo, smo poskusili prenesti v grajene prostorske elemente, kot sta klop in pregradna stena. Kot izvedbeni material smo imeli v mislih les, kajti tudi originalni predmeti, iz katerih izhajamo, so narejeni iz njega. Les spada v tamkajšnji kulturni in prostorski kontekst, saj ima lesarstvo v Zgornji Savinjski dolini že dolgo zgodovino, območje pa spada med najbolj gozdnate predele Slovenije. Prav tako ima les ugodne fizikalne, mehanske in estetske lastnosti ter je priljubljen material urbane opreme. Posamezne lesene dele, ki v vzorcu predstavljajo prvino ali enoto, je mogoče obdelati po določenih dimenzijah. Dobljeni vzorci izhajajo iz obdelanih lesenih polizdelkov, katerih obdelava in mere so lesnim obdelovalcem znane. Domnevamo, da bi bila izvedba končnega produkta manj zapletena in posledično tudi cenovno ugodnejša.

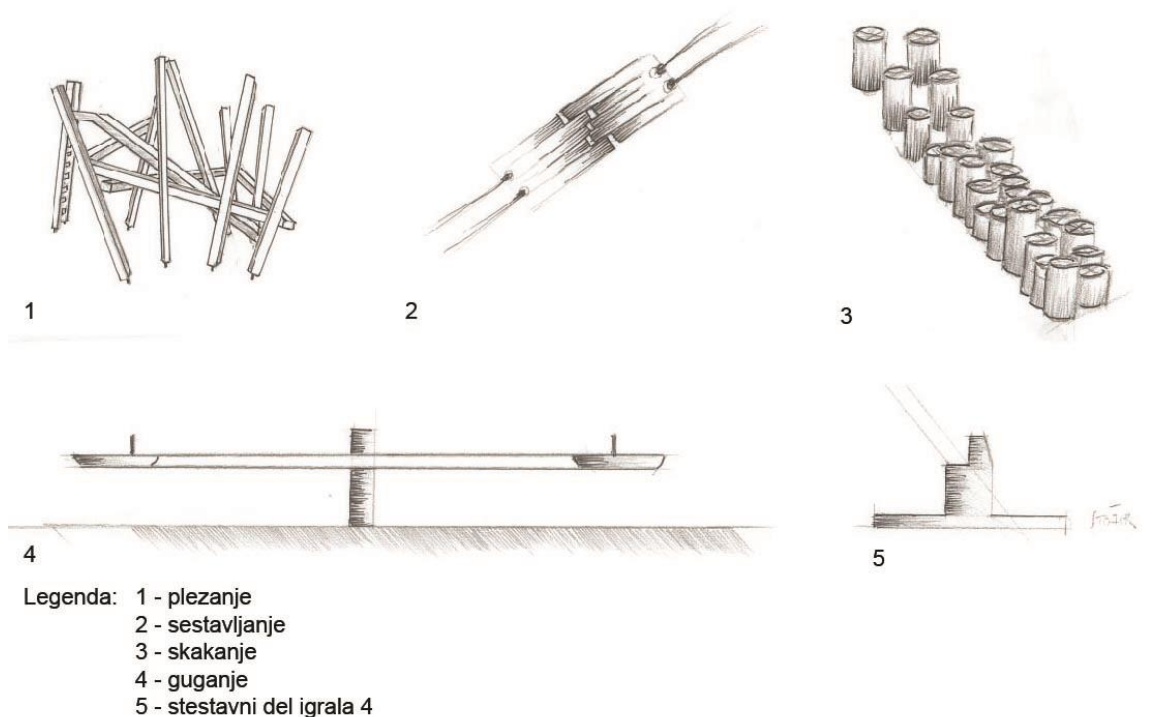
Slika 21 prikazuje vnos vzorcev na fasado spremljevalnega objekta v okviru preureditve na območju obravnave. Objekt je vzdolžno prislonjen na nabrežje Savinje. Primer pod zaporedno številko 3 »Plavljenje hlodov« je tudi v likovnem smislu dopuščal nekoliko več svobode. Prvine smo razporedili po čelni površini stavbe tako, da je vzorec na njej nastal na novo. Gostota likovnih enot v ploskvi se večja od leve proti desni. Zgoščevanje teh linij popestri podobo stavbe. Pri določitvi mej drugih vzorcev nam je bilo pomembno le, da lahko opazovalec iz odseka stavbe razbere vzorec.

V narisanih primerih v sliki 19, ki sem jih dobila iz vzorcev, so primeri klopi pod zaporednimi številkami in z imenom 2 »Arpa«, 3 »Rezan splav« in 4 »Skladiščenje hlodov«. Klopi so prikazane v narisu, pri primerih klopi 1 »Tesan splav« in 5 »Plavljenje hlodov« pa si lahko klopi predstavljamo iz narisu ali stranskega pogleda. Klopi številka 1 »Tesan splav« je bila povzeta po vzorcu 5 iz slike 20, primer klopi »Arpa« predstavlja vzorec 1 (s slike 20). Tretja klop v sliki 19 »Rezan splav« spada k vzorcu št. 4 »Rezan splav« (slika 20), četrti prikaz klopi »Skladiščenje hlodov« je povzet po vzorcu št. 2 iz slike 20 in peti primer klopi »Plavljenje hlodov« je povzet iz vzorca 3.

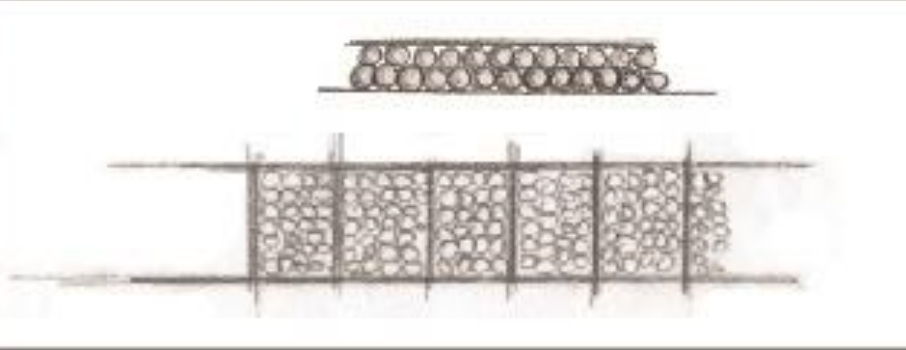
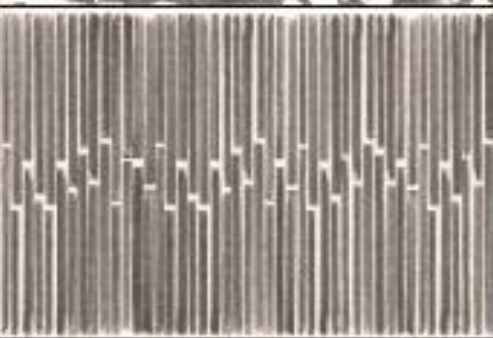
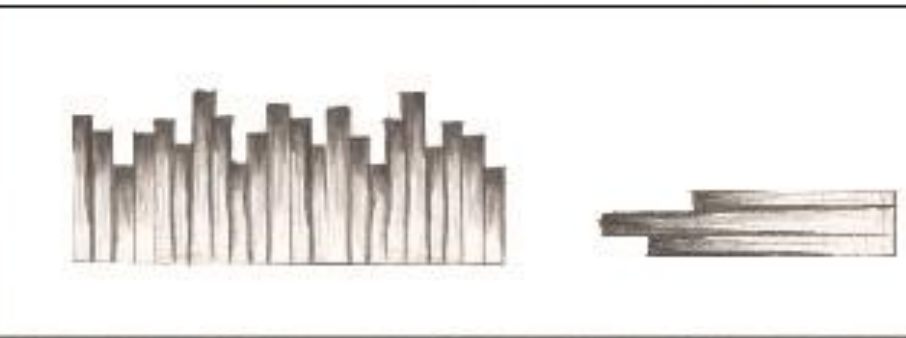
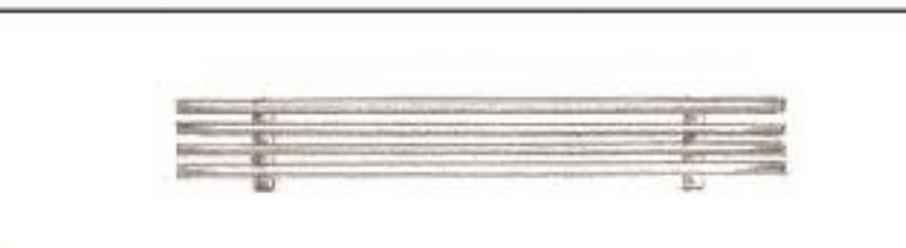
Polizdelki, ki bi sestavljali klopi, bi bili izdelani iz po različni stopnji obdelanega lesa ter iz razrezanih desk različnih dimenzij. Primera 4 »Skladiščenje hlodov« in 5 »Plavljenje hlodov«, s slike 19, bi vsebovala nerazrezano hlodovino. S primerom 3 »Rezan splav« sem se nekoliko bolj ukvarjala.

Domnevam, da bi lahko prenesla vse vzorce na potrebne grajene prostorske elemente (steno, ograjo, fasadne obloge in ploščad). Nekaj poskusov lahko vidimo na slednjem prikazu (Slika 23). Slika služi zgolj kot demonstracija izhodišča in vmesnega koraka – vzorcev. Poleg vsakega pripadajočega navedenega primera so razvrščeni predlogi za urbano opremo, na katerih bi se dobljen vzorec domnevno lahko uporabil. Omejitev ni, saj je les mogoče uporabljati na več vrstah opreme, vse dotlej, dokler podpira njeno funkcionalnost. Slika 22 prikazuje nekaj skic otroških igralskih, njihova končna podoba ni popolnoma dorečena. Primera 4 »guganje« in 5 »sestavni del igrala 4« iz omenjene slike izhajata iz predloge vesovnika in stožirja, ki sta sestavna dela splava (glej

Slika 15).

Slika 22: Primeri igralskih skic za otroško igro

DEJAVNOST	VZOREC	NAKAZANA URBANA OBREMA - NEDOKONČEN IZGLED (IZBRANI PRIMERI)	MOŽNA UPORABA KOT
SKLADIŠČENJE HLODOV 			- TLAK - STENA - OBLOGA NA FASADI - SEDENJE
PLAVLJENJE HLODOV 			- OTROŠKO IGRIŠČE - OBLOGA NA FASADI - STENA - SEDENJE
TESAN SPLAV 			- STENA - OGRAJA - PLOŠČAD - TLAK - OBLOGA NA FASADI - SEDENJE
REZAN SPLAV 			- OBLOGA NA FASADI - SEDENJE - STENA
SKLADIŠČENJE ŽAGANEGA LESA V "ARPO" 			- SEDENJE - POLPREPUSTNA STENA - OBLOGA NA FASADI

Slika 23: Slika prikazuje dejavnosti iz splavarske kulturne dediščine, preko likovnega procesa dobljeni vzorci in nakazano urbano opremo ter seznane dodatne možne uporabe

3.4.2 Primerjava primerov oblikovanja

Pri poskusu prenosa oblikovnih značilnosti tesarskih opravil splavarske kulturne dediščine na nove prostorske elemente sem primerjala lasten postopek oblikovanja, postopek oblikovanja grajenih elementov in prostorski red na prireditvenem območju, s štirimi obstoječimi primeri. Zanimalo me je, kakšne so razlike in skupne točke pri oblikovanju predmetov, pri katerih so oblikovalci oblikovno nadgradili svoj novonastali produkt oblikovanja iz starega predmeta.

Sprva sem vključila primere iz poglavja 2.3.5 Primeri prenosa znanja, ki imajo podoben pristop k oblikovanju, kot je ta v mojem poskusu. Pri prvem primeru gre za postopek oblikovanja novega vzorca čipke z oblikovalskim pristopom. Čeprav gre v primeru projekta Kalkriesa za pristop krajinskega oblikovanja, ki vključuje znanja iz preteklosti, gre za popolnoma drugačen pristop k ponazarjanju pretekle situacije v oblikovani krajini kot v našem primeru. Zasnova parka delno temelji na rekonstrukciji preteklih prostorskih danosti z vključitvijo novih arhitekturnih elementov, v mojem primeru, in tudi v primeru opazovalnice na barju, pa prostorsko zasnovo gradim iz enega ključnega predmeta, ki ga poskušam aplicirati na več elementov v prostoru. Tako dosežem oblikovalsko zanimiv in enoten dizajn.

Sledijo opažanja s primerjanjem načinov oblikovanja. Namen modne oblikovalke Berlič je bil, da se pri snovanju oddalji od tradicionalne podobe čipke, ki je po njenem mnenju zaradi komercialne rabe pomensko izpraznjena. Meni, da je veliko primerkov klekljane čipke postalo cenениh in nekvalitetno izdelanih (Berlič, 1995). V mojem primeru je bil kontekst izdelave obraten. Tehnika izdelovanja splava je nepoznana in neuporabljena, in prav to me je spodbudilo, da sem napravila poskus in tega prikazala v prostoru. Pri klekljanju je na razpolago več tehnik izdelave ali vbodov, ki se jih lahko uporabi in kombinira. Hitro lahko dobimo nove vzorce, in v kombinaciji z lastnostmi upogibanja in prepletanja materiala, niti, te lahko dobro izkoristimo v svoj namen. Oblikovalka nakita je imela večjo oblikovno svobodo in večje ustvarjalne možnosti. Te je tudi izkoristila s tem, da je ustvarila individualne vzorce po svoji predstavi in želji. Če spet primerjam njen primer s svojim – strokovnjaki lahko les zelo dobro podrobno obdelajo, a domnevamo, da je takšna izdelava za potrebe večjih površin povezana tudi z višjimi stroški. Z detajlno obdelavo lesa hitro dobimo učinek krašenja, ki bi deloval popolnoma nasprotno od preprostega in čistega likovnega jezika, ki ga nameravam uporabiti pri prostorski zasnovi. Odločim se na podlagi tega, kar hočem izraziti in na podlagi učinka, ki ga potrebujem za želeno. Oblikovalka Berlič je kljub veliki izbiri tehnik vbodov pri klekljanju dala prednost določeni tehniki, ki se šteje za lokalno posebnost. Tu najdemo skupno točko z lastnim poskusom, saj gre v primeru tehnike izdelovanja splava prav tako za lokalno posebnost. Med drugim je modno oblikovalko zanimal odnos nakita na telesu (Berlič, 1995), mene po

drugi strani, pa je bolj zanimal poseben način zloženih desk pri gradnji prostorskih elementov in njihov učinek v povezavi s prostorom.

Pri igrački 3D Tetris gre za drugo vrsto razvoja oblikovalskega procesa. Oblikovalec je za sodobno igračko 3D Tetris dobil navdih v igrački Tidltacka, ki izhaja iz 19. stoletja (Kužnik, 2009). Nova različica igrače povzema princip sestavljanja različnih kosov igrače v geometrijsko telo kocke, po vzoru Tidltacke. A oblikovalec v novi stvaritvi te posamezne kose poljubno oblikuje. V lastnem primeru nisem spremenila sheme zlaganja posameznih elementov splava – desk, ampak sem le odpravila odvečne detajle, iz estetskega in funkcionalnega vidika rabe klopi, stene in fasadne obloge. Ključna razlika med primeroma je v spreminjanju posameznih sestavnih delov predmeta, v lastnem primeru te enote nisem spreminjala, v primeru 3D Tetrisa pa se je zgodilo ravno to.

Iz medsebojne primerjava primerov oblikovanje sem prišla do ključnih vprašanj. Menim, da bistveno vplivajo na končno podobo oblikovanja na podlagi znanja iz predmetov kulturne dediščine in starih načinov izdelave predmetov. Pri nekaterih primerih pomeni znanje o dediščini le neko izhodišče za popolnoma nove stvaritve, pri drugih pa oblikovalci puščajo vidne sledi dediščine. Za boljše razumevanje odgovorov s tabele 1 bomo na vprašanja odgovorili tudi z razlago.

Preglednica 1: Vprašanja k oblikovanju vzorcev iz predmetov dediščine

Vprašanje	Klekljana čipka-nakit	Tidltacka - 3D tetris	Pletenka –stena ptičje opazovalnice	Savinjski splav – stena, klop
1. Ali je tradicionalen vzorec/princip izdelave na končnem izdelku prepoznaven/na?	ne	da	da	da
2. Ali se nov izdelek uporablja v enak namen kot predmet navdiha?	ne	da	ne	ne
3. Ali tradicionalen izdelek tvori vzorec/ vsebuje tehniko izdelave, ki se ponavlja?	da	da	da	da
4. Ali je prisoten enak material izdelave?	da	da	da	da

Tradicionalni vzorec izdelave čipke pri novem končnem izdelku ni očiten, ker je oblikovalka namenoma iskala nove vzorce. Kljub temu, da se analognih podobnosti pri tradicionalni čipki ne vidi, gre za uporabo enakega znanja izdelave kot nekoč. To je lahko napravila zaradi prednosti materiala in številnih različnih vbodov, ki so pri klekljanju na razpolago, in je te lahko kombinirala. Pri 3D Tetrisu je odgovor pozitiven, saj leseni sestavni deli, pa čeprav so druge oblike, tvorijo kocko, pri čemer gre za enak princip zlaganja posameznih delov v geometrijsko telo. V primeru stene ptičje opazovalnice je

tradicionalni vzorec prepoznaven, ker je tehnika pletenja ostala enaka, izdelek je namenjen le drugi rabi kot izvorni predmet za oblikovalsko predlogo. Razlika med starim in novim so večje veje, ki se jih uporablja za pletenje. Na končnih izdelkih našega poskusa – klop, fasada, stena – lahko prepoznamo vzorec iz tehnike izdelave splava, kajti zložaji desk so ostali prav taki, kot jih najdemo na bočnem prerezu vodnega plovila. Število zloženih desk je lahko poljubno in vzorec bo pri tem še vedno prepoznaven (Slika 20 - vzorec 4 »Rezan splav«).

Kot je očitno, so oblikovalci prenesli stare tehnike izdelave na izdelke z drugačno rabo, kot jo imajo izvorni predmeti. Izjema je 3D Tetris, ki je prav tako namenjen igrivemu učenju kot tidltačka (Preglednica 1 – vprašanje št. 3). V primeru čipke gre v obeh primerih za krašenje, pri tradicionalni čipki se z njo krasi prostor, v novi različici pa telo.

Odgovori na tretje vprašanje s tabele so vsi pritrdilni. V primeru tradicionalne čipke običajno vidimo nek pravilen vzorec, ki se ponavlja. Pri posameznih lesenih kosih tidltačke, ki jih mora uporabnik zataktniti in zložiti skupaj, gre za princip sestavljanja, ki se ponavlja. Pletenka prav tako tvori nek ponavljajoči se ritem prepleta vej. Savinjski splav ponavlja zlaganje desk s točno določenim razmikom. Vsi izdelki tvorijo nek vzorec ali princip, ki se ponavlja, zato ker so izdelki deli praktične uporabe.

Kot prostorski oblikovalci se lahko poleg zgornjih vprašanj še vprašamo: Ali je predmet dediščine, ki se ga uporabi kot predlogo za oblikovanje, povezan s prostorom umeščanja novega predmeta? Je predmet pomemben v lokalnem, regionalnem ali nacionalnem okolju? V našem primeru domnevamo, da je vplivno območje savinjskega splava tam, kjer so splavarji plavili. Menimo, da bi lahko predlagano fasadno oblogo, klopi in steno uporabljali ne samo na Vrbju ampak tudi nizdol ob rečnih ureditvah Savinje, saj gre za premakljive elemente, ki niso nujno vezani na eno lokacijo. Vendar je splav predvsem pomemben za lokalno okolje, iz katerega izhaja, ker poudarja lokalno posebnost območja. Tu lahko najdemo razliko s povsem podobnim primerom ptičje opazovalnice, ki se od vprašanj iz tabele 1 najbolj sklada z našim predlogom. Po navedbah etnologa Bogataja (1999), je pojav pletenja enakomerno porazdeljen po vsem slovenskem ozemlju, in se s tem nanaša na širši kulturno-geografski prostor. Tehnika pletenja, po kateri je narejena zastirna stena, nima te neposredno povezave z barjanskim okoljem. Isti etnolog navaja, da se je pletarstvo razvijalo vzporedno z vrbogojstvom in da je takšna vrbogojnica obstajala v Notranjih Goricah na robu barja (Bogataj, 1999). Poleg tega je prav barje ugodno rastišče vrb. Lahko le ugibamo, ali v primeru ptičje opazovalnice krajinska arhitekta uporabljata tradicionalno tehniko pletenja tudi zaradi poskusa prikaza pomembnosti in posebnosti tehnike same. Predvidevam pa, da jo med drugim vključujeta zaradi obzirnosti do barjanske krajine, da se z njo vizualno spoji, torej iz praktičnih in upodablajočih prednosti. Zanimivo je prav tako, da ostane odprto, v kakšen namen to tvorbo prostorski oblikovalec uporabi. Lahko jo popolnoma priredi svojemu oblikovalskemu konceptu, na prostorskih

gradnikih (stenah, klopeh, tleh, itd) kot osrednji element ali na različnih delih, da ustvari ponavljanje in s tem privede do učinka enotnosti ureditvenega prostora.

Sklepala sem, da bo z dodatno platjo generiranja oblik pri ureditvi prostora pripoved splavarske dediščine prišla še bolj do izraza. Splavarjenje je bilo tesno povezano s Savinjo, prav ona je bila tista, ki je omogočala to dejavnost. Odločila sem se, da bo drugi poskus generiranja oblik izhajal iz reke. V poglavju 5.4 OBLIKOVNA ZASNOVA sem obravnavala in prikazala nastanek te oblike.

3.4.3 Izbor primera

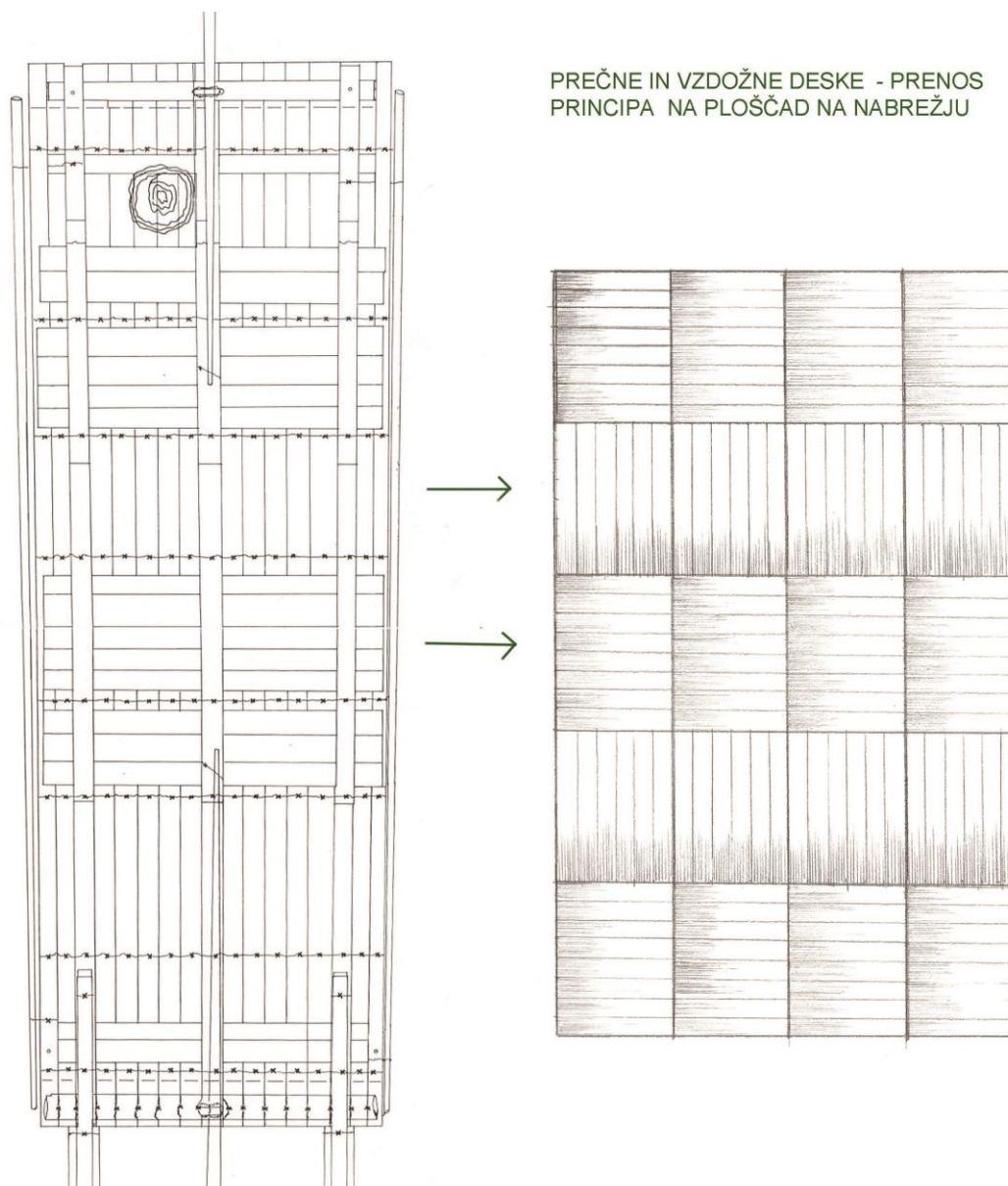
Oblikovalci se velikokrat iz vsebinskih razlogov odločijo, čemu bodo dali prednost pri ustvarjalnem izražanju, da se lahko vključi neka določena mera sporočilnosti in dodana vrednost (Berlič, 1995). Lahko bi se lotila dela s kulturno dediščino v prostoru na podoben način, kot se je to zgodilo v prikazanem primeru parka Kalkriese, tj. preko metafor in abstraktnega ponazarjanja pretekle situacije v prostoru. Situacija, kako je cepin, s katerim so usmerjali hlode na vodi, zapičen v enega izmed njih, bi s pravim oblikovalskim pristopom prav tako asociirala na plavljenje lesa in posredovanje plovcev, da je lahko les nemoteno prišel do žag, kjer so ga potem obdelali. A ne le izdelovanje tudi samo potovanje s splavom po vodi je pripeljalo do zanimivih situacij, ki bi jih lahko vključila v ureditev prostora, npr. razbit splav kot posledica številnih nevarnosti pri plovbi. Zelo zanimivo je povezovanje splavov, ki je bilo možno s širjenjem rečne struge.

A odločitev, kaj izbrati za oblikovno izhodišče, ni izhajala le iz praktičnega in likovno-estetskega vidika. Mojo pozornost je pritegnil način zlaganja rezanega lesa v splav, katere posledica je fina in edinstvena struktura končne podobe. Veliko težo pri izboru in odločitvi je tako imel prav osrednji predmet tamkajšnje kulturne dediščine, splav. Menim, da prenos načina zlaganja splava v zunanji prostor lahko izraža posebnost kraja in njegovega kulturnega ozadja.

Vzorec je povzet iz sestavnega dela splava, natančneje iz enega faša, katerega sem povzela iz prikazanega modela. Končni vzorec ni kopija splava, ampak je povzet le način zlaganja njegovih sestavnih delov, desk, ki tvorijo vzorec. Sestava splava je veliko bolj kompleksna, še posebej na njegovem spodnjem delu, saj so deske položene ena čez drugo tako, da stabilizirajo dno splava, hkrati pa ta ostaja dovolj gibljiv. Povezovanje medsebojnih delov splava spet terja dodatne materiale in znanje. Da do kopije celotnega bočnega prereza ni prišlo, sem uporabila skico, ki mi je omogočala, da lahko zgradbo splava čim bolj posplošim in se v nadaljnjem razvoju več ne oziram na detajle.

Opazila sem nekaj oblikovnih podobnosti na prostoru obravnave in pri splavu. Če opazujemo prostor iz ptičje perspektive, vidimo, da je ta vzdolžen in ozek. Ko se nahajamo neposredno na lokaciji, ta daje vtis ozkega in vzdolžnega prostora. Tudi reka, ki teče

neposredno mimo osrednjega prireditvenega območja, vsebuje ta značaj. Če abstrahiramo obrečni prostor, dobimo ozke vzdolžne linije, kar sovпада z likovno prvino izbranega vzorca iz predloge rezanega splava (Slika 26). Pojav likovne prvine vzdolžnih linij preobrazi prostor v oblikovno in vsebinsko povezavo. Če bi nam bila pri umestitvi v prostor pomembna le likovna navezava na prostor in likovni izraz, bi lahko izbirali tudi vzorce 1 »Arpa« in 5 »Tesan splav«, deloma tudi 3 »Plavljenje hlodov« iz primerov vzorcev slike 20.

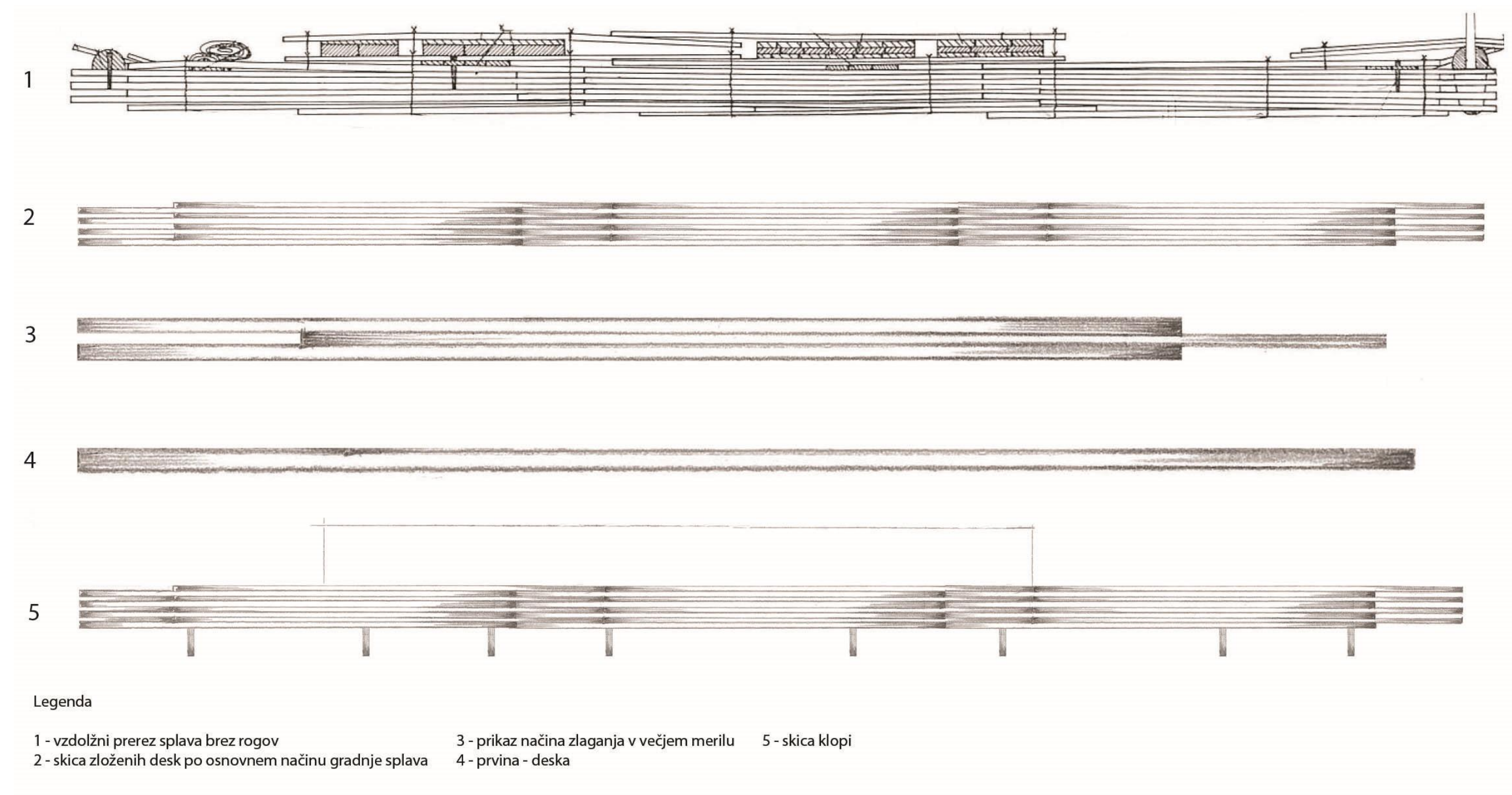
Slika 24: Iz tlorisne podobe splava, brez vesel ter rogov (levo), sem prenesla usmerjenost desk - prečne ter vzdolžne – kot idejo za podobo ploščadi na nabrežju (desno).

Ker sem se odločila za uporabo vzorca rezanega splava pri ureditvi prostora, sem le-tega oblikovala tudi iz tlorisa in prenesla vertikalno in prečno usmerjene deske za oblikovanje lesene ploščadi na nabrežju.

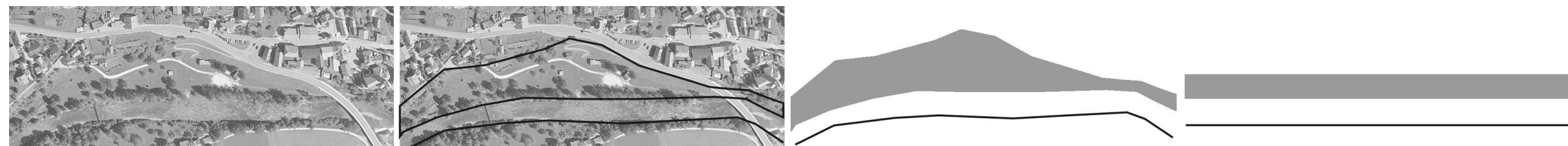
3.4.4 Povzetek glavnih korakov in odločitev pri oblikovanju

Zaradi boljše preglednosti postopka povzemam ključne ugotovitve in korake, ki so nam lahko v oporo pri oblikovanju s pomočjo predmetov kulturne dediščine:

- Če je na razpolago model ali skica, to predstavlja prednost, kajti pri ustvarjanju in izdelavi si lahko pomagamo z njo. V drugih primerih se lahko orientiramo po sliki, če ta dovolj dobro prikazuje stanje ali opis, ki je dovolj natančen. Pri nejasnostih je treba poiskati pomoč pri strokovnjaku ali nosilcu kulturne dediščine.
- Iz predloge, ki jo izberemo z likovnim poskusom, pridemo do vzorcev. Ti so lahko kompleksni ali enostavni. Če je smiselno in material to dopušča, lahko vzorec spremenimo v merilu in vzorce nanj apliciramo. Prednost vidim v tem, da lahko ohranim vizualno navezavo z izvirnim predmetom.
- Vizualno prisotna naj bo vsaj ena lastnost ali več lastnosti iz izvirnega izdelka (oblika, velikost, tehnika izdelave predloge, material, barva, namen). Tega načela se držimo, če želimo, da bo podobnost predmeta kulturne dediščine lažje zaznavna. V lastnem primeru oblikovanja sem to deloma napravila s pomočjo tehnike sestavljanja splava, katero sem uporabila na novih kosih zunanje parkovne opreme. Druga uporabljena lastnost originala je taisti material ter originalna dolžina posameznih desk.
- Meja med novim izdelkom in kopijo starega je lahko ozka. Paziti moramo, da pri oblikovanju ne pristanemo na repliki, ker lahko naš končni produkt naredi vtis kiča. Repliciranje je smiselno početje, na primer, pri predmetih verskega čaščenja ali, če to zahtevajo predpisi o kulturni dediščini.
- V našem primeru je bila smiselna likovna navezava abstrahiranega vzdolžnega obrečnega prostora z oblikovni lastnosti vzorca in predmeta (splav, deska), iz katerega izhaja oblikovanje.

Slika 25: Prikaz oblikovnih enot

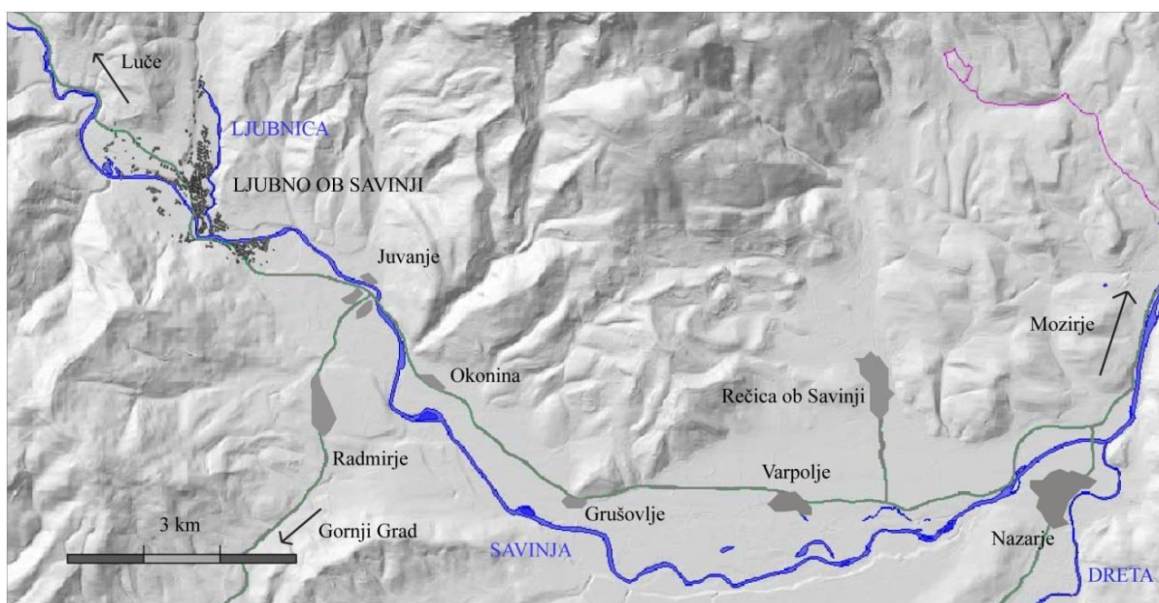

Slika 26: Likovna abstrakcija strukturnih značilnosti obrečnega prostora na lokaciji osrednje prireditve: vzdolžne, vzporedne linije

4 INVENTARIZACIJA IN ANALIZE

Za preverjanje rezultatov oblikovanja iz predloge splavarske dediščine sem izbrala prostor na katerem poteka Flosarski festival, ki prikazuje vsebine prav te zvrsti dediščine. Prav ta prostor je bil v času splavarske dejavnosti, poleg drugih točk, izhodišče za plovbo s splavom. Poznavanje prostora obravnave in njegovega razvoja je ključno za predlog ureditve. Za primerno vrednotenje stanja prostora sem v prvem koraku naredila popis lastnosti prostora, ki ga imenujemo inventarizacija. V tem primeru je pomembno tudi, da v del inventarizacije in analize vključim prikaz stanja prostora ob prireditvah, kar potem upoštevam pri prostorski analizi, s katero ugotavljam primernost prostora za določeno dejavnost.

4.1 PREDSTAVITEV OBMOČJA

Slika 27: Digitalni posnetek reliefa območja Zgornje Savinjske doline od Ljubnega ob Savinji do Bazarja (PISO, 2011)

Splošne geografske podatke iz tega odstavka sem pridobila iz Regionalnega razvojnega programa Savinjske regije 2007-2013 (2006). Ljubno ob Savinji, kjer leži območje obdelave, je gručasto naselje in središče hribovitega kmetijskega območja v predgorju Kamniško-Savinjskih Alp. Savinja priteče izpod gore Okrešelj, njen tok pa teče naprej po ozki dolini na jugozahodu, skozi kraja Solčava in Luče. Dolinsko dno se pred Ljubnim začne širiti, nato se spet zoži ob vznožju Tolstega vrha na severu in Rajhovke na jugu. Prav tam se nahaja naselje na prodnati terasi, ob sotočju potokov Ljubnice in Savinje. Od tam naprej se začne dolina ponovno širiti proti jugovzhodu in se razprostira vse do naselja Nazarje. Savinja in Ljubnica, ki tečeta skozi Ljubno, sta omogočali posebne življenjske pogoje, in s tem je prej omenjeni pomol ob sotočju postal privlačen za naselitev. Naselje leži na nadmorski višini 420 m in predstavlja občinsko središče za zaselke Ljubno,

Radmirje, Juvanje, Okonina, Meliške, Savina, Ter, Primož in Planina. Glavno prometno os predstavlja regionalna cesta Šentrupert-Logarska dolina. Največji gospodarski panogi sta govedoreja in gospodarjenje z gozdovi.

Slika 28: Prikaz zgradbe naselja in okolice narejen s pomočjo strokovnih podlag iz Občine Ljubno ob Savinji (Strokovne ..., 2011)

Zadnja dva odstavka se sklicujeta na vir (Revitalizacijski ..., 2000). Trg se je razvil na pomolu med pritokom Ljubnice v reko Savinjo. Vodi ga oblivata z vseh nebesnih smeri, razen s severa. Cesta iz Mozirja pelje, potem ko z južne strani preko mosta prekorači Savinjo, skozi spodnji del trga do prečnega tržnega prostora, kjer se razcepi v dve smeri. Prvi krak vodi ob Savinji in njenem rokavu proti sosednjim Lučam v severo-zahodni smeri, drugi krak pa proti severu ob Ljubnici v Rastke. Od tam naprej pelje pot med Smrekovcem in Goltmi proti Belim vodam. Območje obdelave, Vrbje, se nahaja na levem nabrežju

Savinje, približno osem višinskih metrov pod obvozno cesto in križiščem, ki vodi do središča vasi.

Do danes je Ljubno ob Savinji še ohranilo svojo historično zasnovo trga, ki se je izoblikovalo ob dveh osrednjih trških prostorih. Prvi je nastal pri cerkvi sv. Elizabete okoli 1235. Drugi trg pa se nahaja ob cesti v ljubenske Rastke. Ohranjeni so osnovna tlorisna zasnova naselja in stavbni gabariti. Spodnji in osrednji del središča sestavljata njegov starejši sestav; zgornji del, ki se je razvil severno od pomolne terase in zahodno od ceste na Rastke, pa mlajšega. V spodnjem delu kaže trg obcestno vrstno parcelacijo, v osrednjem delu pa ploskovito, deloma urejeno in deloma sklenjeno pozidavo.

Slika 29: Prekritje Franciscejskega katastra s temeljnim topografskim načrtom da jasno sliko, kakšno je bilo stanje na območju obravnave (TTN, 1990; Franciscejski ..., 2013). Območje obravnave smo označili z rdečo obrobo.

Iz prekrivanja franciscejskega katastra in temeljnega topografskega načrta je razvidno, da je Savinja pred dvesto leti segala vse do vznožja vzpetine v Vrbju. Struga se je počasi spreminjala, in na današnjem zemljišču prostora obravnave je nastala poplavna ravnica. Prostor ob Savinji je v svoji zgodovini imel veliko različnih rab. Danes je v občinski lasti in namenjen rekreacijskim in prostočasnim dejavnostim ter prireditvam.

Nekatere informacije o zgodovini prostora obravnave smo dobili pri članu Flosarskega društva in dobrem poznavalcu Vrbja, Martinu Juvanu, čigar opis povzemam v tem odstavku (Juvan M., 2011). V 14. stoletju je bil postavljen prvi mlin na Vrbju, in na tistem mestu je stala zadnja od različic vse do izgradnje obvoznice leta 1993. Mlin je bil v uporabi do leta 1960. Tudi žaga se je nahajala na tem območju. V prvi polovici 20. stoletja so v Vrbju del območja zasadili s smrekami in uporabljali semena za nasade v okoliških gozdovih. 1912 je nastala manjša elektrarna na Vrbju, ki je bila uničena v drugi svetovni vojni leta 1945. Zaradi jeza, ki je bil narejen pod cerkvijo, je bila struga Savinje nad jezo širša in globlja, tako so prebivalci nekaj let imeli kopališče na spodnjem delu Vrbja, datirano približno od leta 1950–1960. Umetno so v te namene izkopali tudi bazen. Zemljišče je bilo po letu 1945 in vse do 1990. leta v lasti agrarne skupnosti. Bajtarji¹² so tam imeli na paši svojo živino, po večini govedo, včasih pa tudi ovce.

Slika 30: Kopanje v bazenu na Vrbju, datirano približno 1950-1960 (Juvan, 2011)

Slika 31: Mlin v Vrbju (Juvan, 2011)

¹² bajtar, -ja: lastnik zelo majhnega posestva (SSKJ, 2005)

4.2 INVENTARIZACIJA

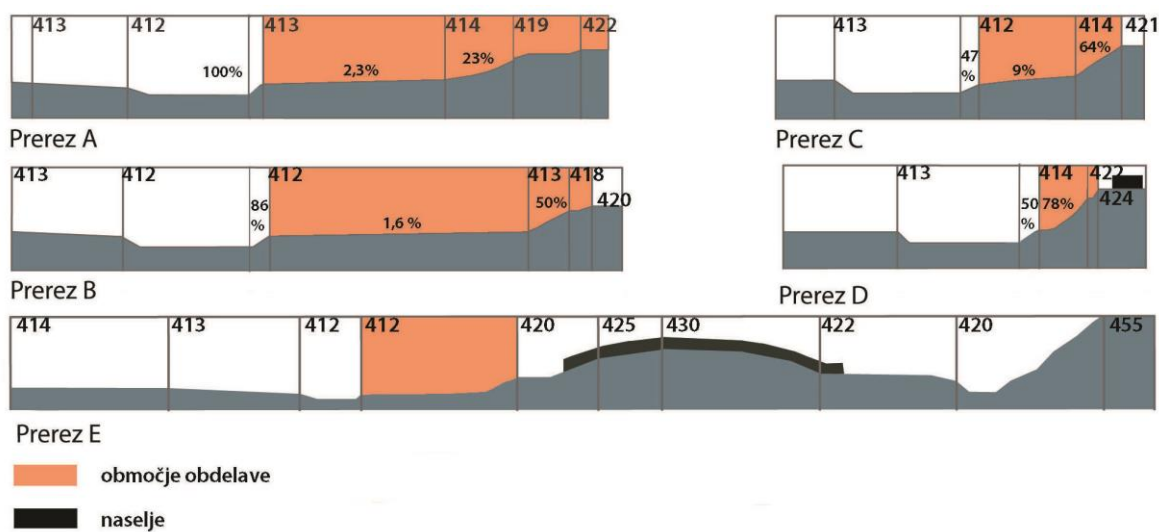
Inventarizacijske karte nam prikazujejo posamezni sloj stanja prostora. S pomočjo inventarizacije naravnih danosti popišemo vegetacijske, hidrološke in reliefne značilnosti, ki vplivajo na antropogene prvine. Slednje se obravnavajo ob prikazu poselitvenega vzorca, prometnega omrežja. V nekaterih primerih je bilo potrebno opazovanje stanja prostora vzeti iz večjega merila, v tem primeru celotnega naselja, saj sem lahko le-tam dobila podatke iz okolice obravnavanega območja, ki se smiselno navezujejo nanj. Zbrane in prikazane prostorske danosti so prvi pogoj za analizo prostora, vrednotenje in ugotavljanje primernosti prostora za določeno rabo.

4.2.1 Geomorfološke značilnosti in nagib terena

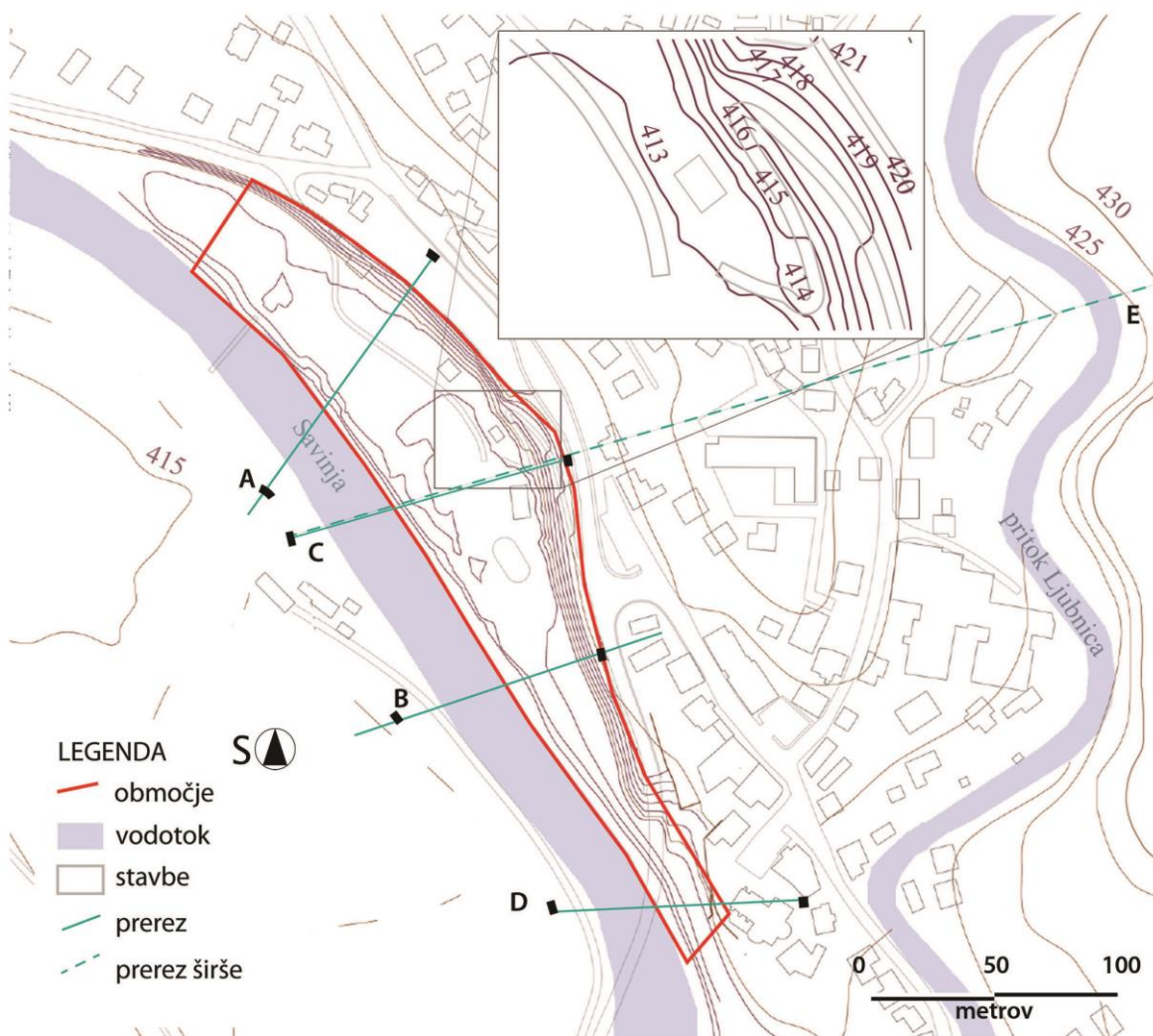
Poglavitne krajinske značilnosti širšega območja v tem odstavku povzemam po krajinskem arhitektu Marušiču (1998). Ljubno ob Savinji leži na območju predalpskih krajin, v katerih prevladuje sredogorski hribovit relief. Najbolj značilno za območje je, menjavanje hribovitega reliefa s širšimi ravninskimi izravnnavami in z gozdom obraslo zaledje. Hribovje, ki se povzpne preko 1000 metrov, je v okolihu pogostejše, saj prehaja na zahod v alpsko krajino Kamniško-Savinjskih Alp. Posebnost so številni kraški pojavi, predvsem na širšem območju Raduhe ter Golški planoti z ostenjem, ki je varovana kot naravna znamenitost. Iz ozke soteske, ki jo je izdolbla Savinja, pride na Ljubnem do razširitve dolinskega dna.

Geograf Meze je območje Solčavskega opisal kot zelo razgiban relief, s strmimi in visokimi gorami, prepadnimi pobočji in globoko vrezanimi dolinami, med Rogovilcem in Iglo, ter grapami, Logarsko dolino pa označil kot nekoliko širšo (Meze, 1966). Po navedbah istega avtorja, se je med Lučami in Mozirjem reka Savinja vrezala v manj odporne oligocenske sklade. Do malo nad Ljubnim teče po ozki dolini, tik nad Ljubnim pa se dolina nekoliko razširi in ob njej se pojavijo terase. Tudi okoliški hribi so znatno nižji.

Naselje Ljubno ob Savinji se nahaja na konici, postopoma v gozd prehajajoče vzpetine na polotoku med rekama Savinje in Ljubnice. Teren se od Ljubnice za nekaj metrov strmo dvigne. Zaradi tega in močnega vijuganja ima značilnost soteske. Na območju Savinje se med nenadnim dvigom terena, v smer proti naselju, in med reko nahaja ravnica, ki predstavlja območje obravnave. Sama lega in geomorfologija zemljišča kaže na nekdanjo naplavno ravnico. Prod se nahaja na levem bregu Savinje pod cerkvijo in predstavlja nižinski del pomola med Ljubnico in Savinjo, kjer letno poplavljaajo kleti stanovanjskih prostorov.

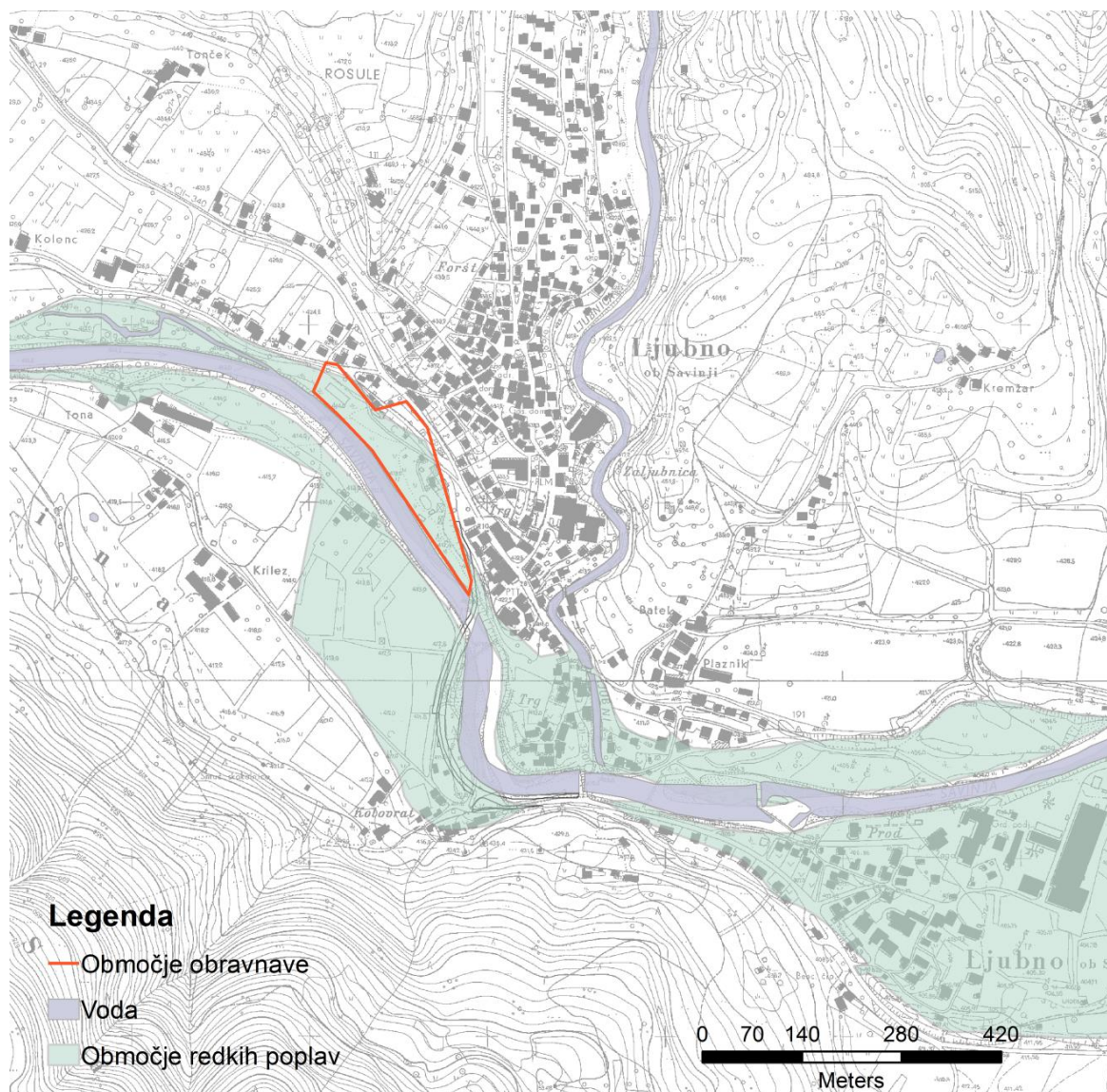
Slika 32: Prezezi širšega območja in območja obravnave z metri nadmorske višine in v procentih naklona

Slika 33: Prikaz plastnic, vključenih na prostorske podlage naselja Ljubno ob Savinji (stavbe, ceste, vodotoki) s pomočjo strokovnih podlag Občine Ljubno ob Savinji (Strokovne ..., 2011).

4.2.2 Hidrološke značilnosti

Savinja ima nivo-pluvialni rečni režim, kar pomeni, da se gladina vode občutno dvigne spomladi z dotokom snežnice ter jeseni z obilnejšimi padavinami (Meze, 1978). Celotno področje zgornjega toka Savinje ima v območju gorskega in hribovitega sveta močno reliefno energijo. Predvsem pritoki Savinje vsebujejo znaten strmec, zato ima reka v tem delu hudourniški značaj. Z rečno-denudacijskimi procesi se prenašajo velike količine kamninskega gradiva (Natek, 2005). Ob izrazitih hudourniških pritokih Savinje se učinek poplav kaže predvsem v trganju bregov ob strugah, odnašanju mostov, spodkopavanju cest

Slika 34: Karta stanja vod in poplavnih vod narejena s pomočjo strokovnih podlag iz Občine Ljubno ob Savinji (Strokovne ..., 2011)

in rušenju jezov. Na Ljubnem je 1. nov. 1990 poplava huje prizadela odsek od pritoka Ljubnice v Savinjo (Meze, 1991). Odnoslo je jez pod župnijsko cerkvijo in Mrčinkov jez na odseku Savinje med Podterom in Lokah, bregove je trgalo po vsej dolžini Savinje v

naselju, odneslo je spodnji most, ki je povezoval naselje z regionalno cesto. Sanacija po poplavi je v prvi vrsti potekala na poškodovanih stavbah, električnem in telefonskem omrežju, vodnih zajetjih in vodovodni napeljavi (Meze, 1992). Ljubensko obvoznico so zgradili 1993 za razbremenitev spodnjega mosta tik pred izlitjem Ljubnice v Savinjo. Sanacija vodotokov je potekala do te mere, da so 1995 uredili brežine sotočja Ljubnice in Savinje ter nadomestili porušena jezova z novo betonsko osnovo, obdelano z lesom. Območje obravnave, Vrbje, je bilo ob velikem nalivu 1990 v celoti poplavljenno. Območje Vrbja in okolice spada v območje redkih poplav (Atlas okolja, 2011) saj je Savinja 1990 krepko prestavila strugo.

Slika 35: Poplava je poškodovala objekte na območju (Pintar, 2011)

Slika 36: Odrgano nabrežje do prve vrste dreves - Vrbje po ujmi 1990 (Meze, 1991: 50)

Geograf Natek (2011) pojasnjuje, da že samo ledinsko ime Vrbje pomeni, da gre za poplavno ravnico in je prepričan, da se v območje Vrbja ne bi smelo bistveno posegati, saj gre za območje rednih poplav. Svetoval mi je, da je za pridobivanje informacij treba vprašati tamkajšnje prebivalce in upoštevati uradne in neuradne podatke. Z veliko verjetnostjo napoveduje, da bo območje čez nekaj let ponovno poplavljenno. Splavar Martin Juvan iz Ljubnega ob Savinji mi je pojasnil, da sta dela naselja Vrbje in Prod letno poplavljala, vse do poplave 1990 in da to danes velja samo še za Prod (Juvan, 2011). Isti poznavalec meni, da zaradi poglobitev struge Savinje, Vrbje danes ne poplavlja več, je pa ob večjih vodah pomladi in jeseni nabrežje izpostavljeno eroziji. Pred veliko poplavo so bile prve sanacije narejene le na najbolj izpostavljenih delih (Meze, 1991). Na območju Ljubnega je bil 1976/77 narejen nasip v višini pol metra na najbolj izpostavljenem delu, na katerem so prisotne stanovanjske zgradbe na naravnem pomolu ob sotočju Savinje in Ljubnice. Za utrjevanje brežin se je vgradilo, od Kolenčeve žage nad Vrbjem in vse do Vrbja, na vsakih 50–100 m izmenično na levem in na desnem bregu Savinje, lesene kašte, katere bi bilo po mnenju hidrologa Brillyja (2012) treba zamenjati. Isti strokovnjak meni, da pri načrtovanju ob stanju prostora, kakršen je zdaj, ne smemo protipoplavno urejati brežine, saj se reka na vsak točkovni poseg odzove nepredvidljivo. Pravi, da bi po vsej verjetnosti prišlo ob protipoplavnem gradbenem posegu v nabrežje do spodjedanja brega na drugi točki rečnega toka. Meni, da reka Savinja potrebuje celosten ureditveni načrt.

4.2.3 Vegetacijski pokrov

Na območju Ljubnega sega gozd do vznožja pobočij, z redkimi izjemami se nadaljuje v ravnico kot polotok iz sklenjene drevesne gmote na dolinsko dno. Območju dajeta značilno podobo predvsem Savinja in Ljubnica ter njihova obrečna avtohtona vegetacija. Na dolinskem dnu se pojavlja predvsem travnat svet z grmičevjem in drevjem ob vodotokih. Sklenjen vegetacijski pas ob Savinji na Ljubnem prekine obvoznica, nižje v Lokah pa Mrčinkov jez. Površinski pokrov Ljubenske ravnine pretežno ustvarjajo travniki in njive, med njimi so večje ali manjše skupine grmovnic in dreves ter osamela drevesa. Delež travnikov je večji kot v nižje ležečih krajih vzdolž Savinje. Njive se pretežno nahajajo na ravninah, na prisojnih pobočjih gričevnatega obrobja pa najdemo predvsem ekstenzivne sadovnjake. Obstaja znaten del privatnih zelenih površin ob stanovanjskih hišah izven historičnega naselja, ki so v obliki vrtov in delno sadovnjakov. Ob večstanovanjskih blokih se nahajajo zelene površine, namenjene posedanju in otroški igri, za ljubiteljske rekreativce je na razpolago travnato športno igrišče. Druge športne in rekreativne dejavnosti so koncentrirane na obstoječa asfaltna športna igrišča ter na obstoječe gozdne in poljske ceste in poti izven naselja. Največji javni zeleni površini naselja sta travnato športno igrišče in območje obravnave, Vrbje.

Na območju obravnave je desni breg značilno prodnat in porasel z avtohtonim rastjem. Vegetacijski pokrov levega brega, katerega na območju obravnave odnaša, sestoji iz ene drevesne linije vrst *Betula pendula*, *Tilia platiphylos*, *Salix eleagnos*, *Acer platanoides*, *Ulmus glabra* in *Picea abies*. V Vrbju se nahajajo še drevesne vrste *Junglans regia*, *Robinia pseudoacacia*, *Populus nigra* in *Malus domestica*. Med najbolj številčno prisotne grmovne vrste lahko prištevamo *Sambucus nigra*, *Corylus avellana*, *Rubus fruticosus* in *Euonimus europaea*.

Slika 37: Prikaz vegetacijskega pokrova s pomočjo strokovnih podlag Občine Ljubno ob Savinji (Strokovne ..., 2011)

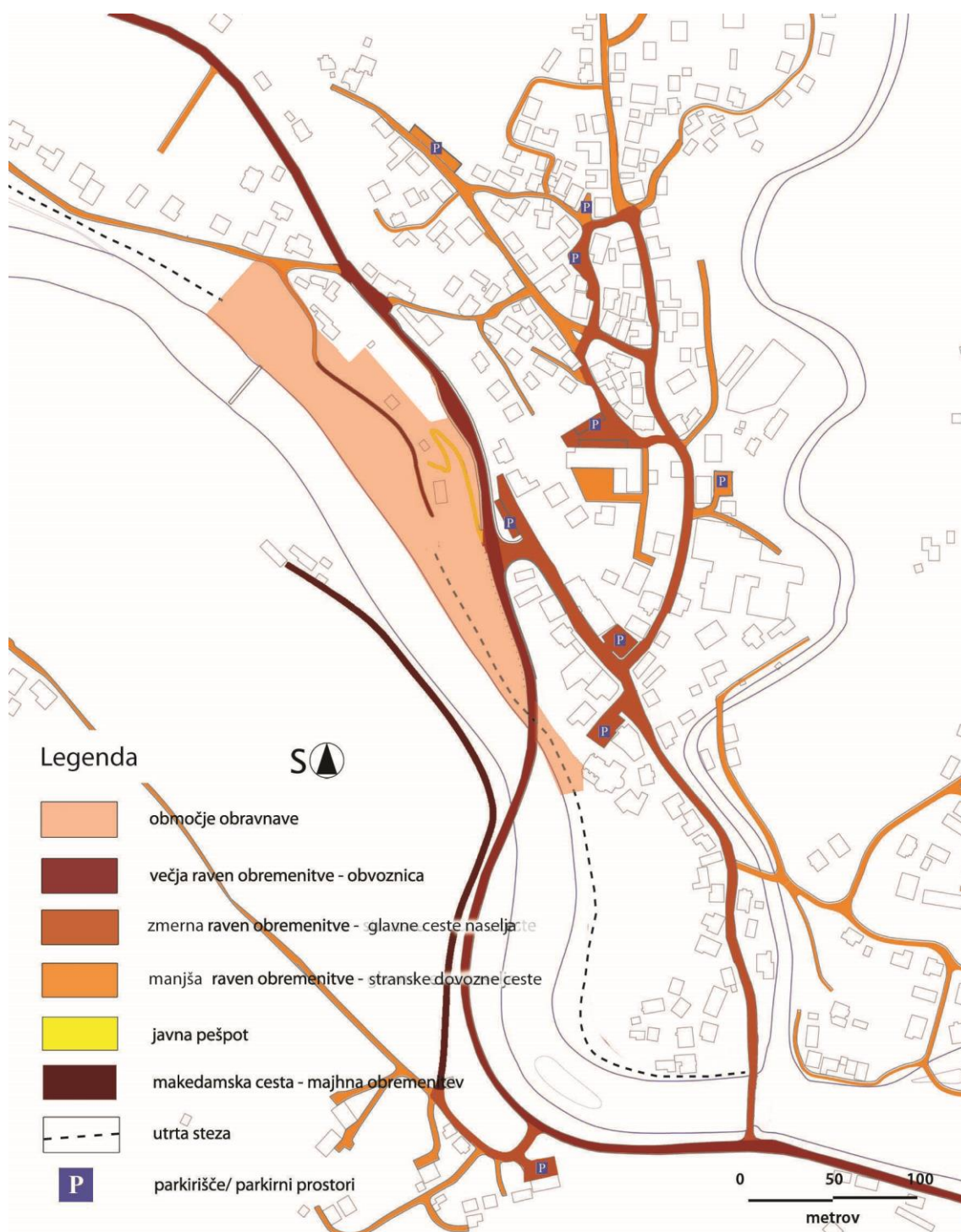
4.2.4 Prometne povezave

Povezovalna pot od Ljubnega do treh gorskih dolin (Logarska dolina, Robanov kot, Matkov kot) je edina dolinska in najpomembnejša prometna os, ki vodi njih. Cesto z Ljubnega v Luče so zgradili šele leta 1900, iz Luč v Solčavo pa leta 1894. Pred tem časom so povezavo predstavljale le enostavne poti in kolovozne poti. Tudi druge, danes z avtomobili dostopne ceste v Logarsko dolino iz Železne Kaple, Koroške in Kranjske, ki sicer peljejo čez izrazito hribovit teren, so nekdanj predstavljale enostavne poti. Ko so bili cestni odseki od Ljubnega do Logarske doline 1990 zaradi poplave odplavljeni, so bili kraji Luče in Solčava ter njihovi zaselki močno prizadeti.

Z zaključkom izgradnje obvozne ceste leta 1993 se pretok prometa v Logarsko dolino, ki se je v zadnjih dveh desetletjih dobro turistično razvijala, usmerja mimo naselja. Sicer je nova cesta razbremenila promet skozi naselje, a je povzročila tudi preusmeritev glavnih turističnih tokov. Turisti so se pred izgradnjo obvoznice, ob prečkanju naselja tam pogosteje ustavljali (Revitalizacijski ..., 2000).

Podobo cestne komunikacije naselja v historičnem jedru tvori obojestranska strnjena obcestna pozidava. Na robu naselja se začnejo pojavljati zelenimi klini zasebnih vrtov. Glavna prometna povezava skozi naselje se začne ob prečkanju mosta čez Savinjo na polotok. Od spodnjega trga pri cerkvi teče po odcepu naprej čez sredico naselja mimo Foršta v Rastke. V jedru naselja ni bilo prostora za umestitev pločnika za pešce, zato bi morali za ureditev in umirjanje prometa uvesti dodatne ukrepe (grbine, otoki itd.). Zaradi že zgoraj naštetih razlogov, primanjkuje med delovnim tednom prostora za mirujoči promet. Predvsem prebivalci iz okoliških zaselkov ali bolj oddaljenih delov naselja, ki opravljajo razne nujne storitve ali delajo v naselju, potrebujejo dodatna mesta za svoja vozila. Ob letnem dogodku, Flosarskem festivalu, parkirne prostore zagotovijo na zasebnih travnikih v naselju.

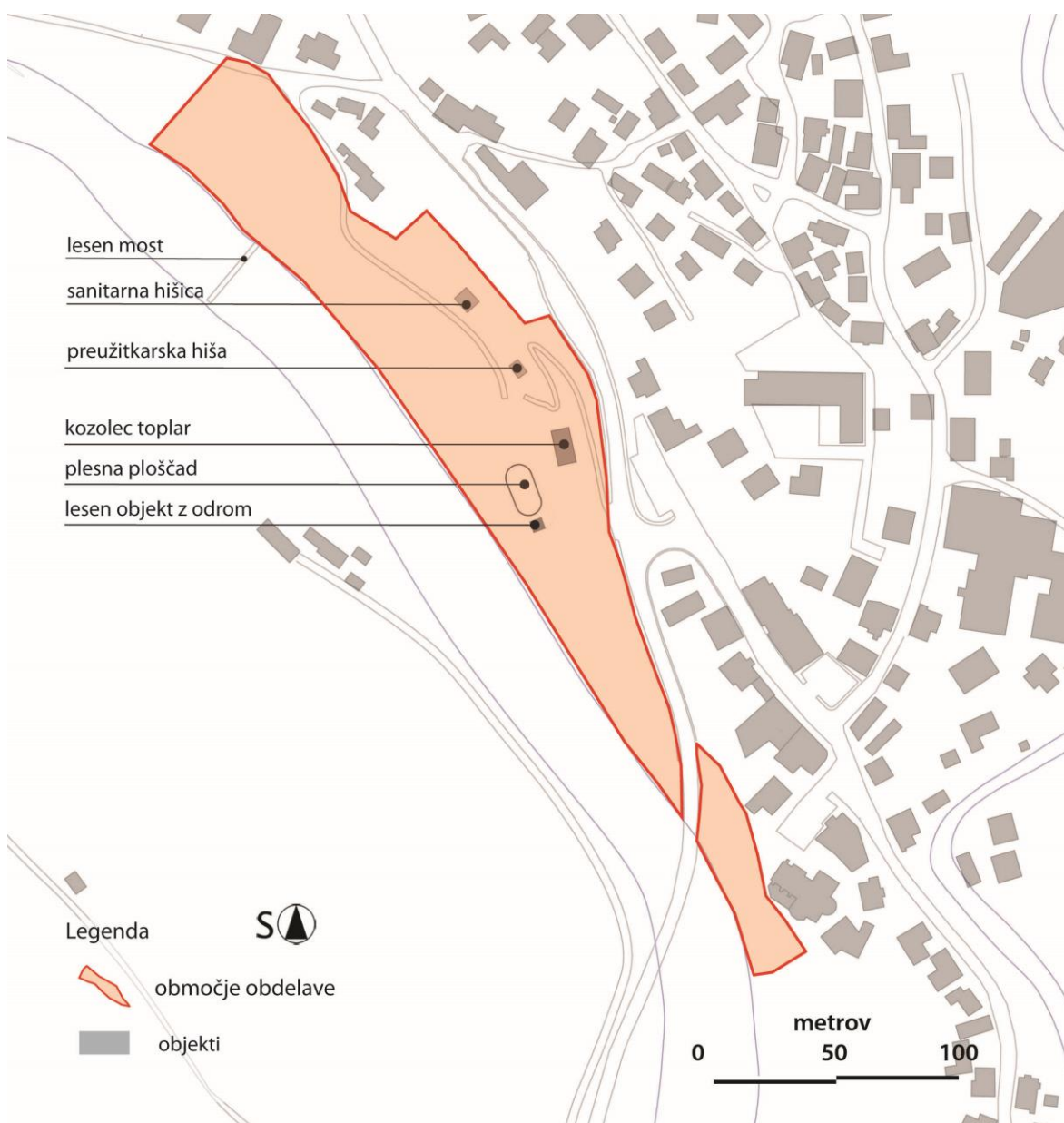
Na območje obdelave je z vozilom mogoče dostopati iz dveh smeri, ki pripeljeta na dostopno klančino. Prva smer pripelje naravnost z glavne ceste, preko dveh ovinkov in večje strmine, druga, bolj položna pot, pa poteka naprej po glavni cesti in proti naslednjemu odcepu.

Slika 38: Karta prikaza cestnega omrežja in poti narejena s pregledom terena in strokovnih podlag Občine Ljubno ob Savinji (Strokovne ..., 2011)

4.2.5 Grajeni objekti

Na območju obravnave se nahaja lesen most, ki pomeni pomembno povezavo z nasprotnim bregom Savinje, saj je ob večjih prireditvah za parkirne prostore poskrbljeno na bližnjem travniku. Sanitarni objekt ob cesti je v okvari in se že nekaj prireditvenih sezon ne uporablja več, nadomešča se ga z začasnimi plastičnimi sanitarnimi napravami. Preužitkarska hiša služi kot razstavni objekt in spremljevalni objekt na festivalu. Toplar so obnovili in premestili iz kmetijskega zemljišča na prostor obravnave. Služi kot streha kuhinjskemu prostoru ob dogodkih. Plesna ploščad in lesen objekt z odrom se nahajata na atraktivni lokaciji osrednjega dela. Objekt so postavili leta 2010.

Slika 39: Karta s prikazom objektov na območju obdelave in v okolici narejena s pomočjo strokovnih podlag Občine Ljubno ob Savinji (Strokovne ..., 2011)

4.3 PROSTOR OB PRIREDITVAH

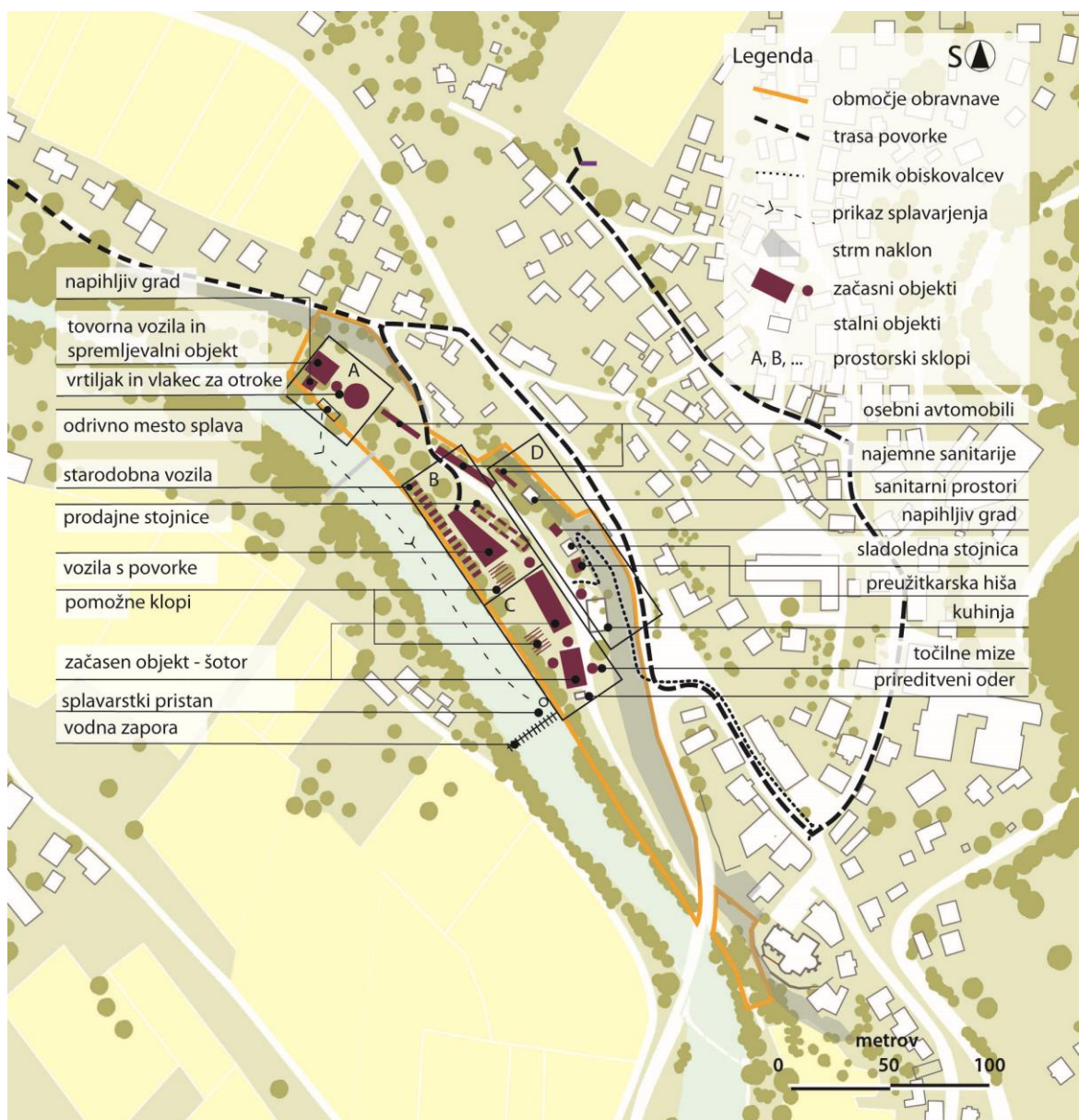
Po spoznavanju potreb in vsebin prireditev, ki se dogajajo na Vrbju, sem prišli do zaključka, da bom pri prostorski obravnavi upoštevala prostorske potrebe dveh največjih prireditev. Obe zahtevata posebno razporeditev spremljevalnih premičnih objektov. Druge manjše prireditve zahtevajo zgolj prostor za zbiranje ljudi in izvajalce programa. Prikaz situacij ob prireditvah služi boljšemu vpogledu v prostor, skupaj z upoštevanjem analize pa nam pomaga ugotoviti, do kakšnih prostorskih komunikacijskih zapletov prihaja na tem mestu.

4.3.1 Prostor na dan Flosarskega bala

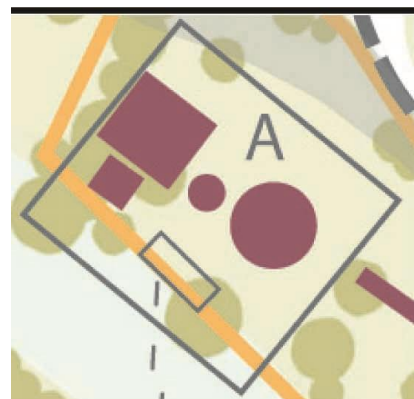
Poleg stalnih objektov, kozolca, preužitkarske hiše, sanitarij in lesene hiše z odrom na sredini območja, se na zadnji dan festivala na prostoru obravnave nahaja največ začasnih prostorskih elementov. Organizatorji le-te večinoma razporedijo po osrednjem delu prostora. Na severozahodnem delu območja se namesti vrtiljak in vozni vlak za otroke, spremljevalni šotor, tovorna vozila in napihljivi grad. Začasne sanitarije so postavljene vzdolž makadamske ceste, drug napihljiv grad in sladoledna stojnica pa stojita tik ob preužitkarski hiši. Stalne sanitarije se zaradi okvare ne uporabljajo. Poleg dveh velikih šotorov je po prizorišču razporejenih več točilnih miz. Nasproti preužitkarske hiše, pod drevesi, so nameščene prodajne stojnice in neposredno zraven zavzemajo velik del prostora vozila s povorke. Njena pot se začne na krajevnem športnem igrišču, v Forštu, in poteka po glavni cestni povezavi skozi naselje. Največ opazovalcev povorke se nahaja na spodnjem trgu, od tam se trasa nadaljuje proti obvozni cesti in po njej. Nekatera, predvsem daljša vozila, morajo zaradi strmega in ostrega ovinka narediti obvoz, da vstopijo na območje obravnave s stranske ceste ob Savinji. Ker poteka povorka, preden prispe v Vrbje, delno po regionalni cesti Šentrupert-Logarska dolina, se na dveh odsekih v času povorke uradno organizira njena popolna zavora. Vozila s povorke prispejo na območje v osrednji del poleg stojnic. Neposredno ob nabrežju reke parkirajo lastniki starodobnih avtomobilov. Kmalu zatem sledi prikaz splavarjenja in krst novince, kar se zaradi možnosti ozvočenja zadnjih nekaj let dogaja kar na odru ali na predstavitvenem vozu splavarskega društva s povorke, v neposredni bližini odra. Splavarjenje poteka od odzivnega mesta splava na severozahodni meji območja obravnave in traja približno 200 m po reki. Veliko obiskovalcev se ob opazovanju tega dogodka giblje vzdolžno ob Savinji, na nabrežju in spremlja splavarje vzdolž reke, večina pa na splavarje čaka na točki njihovega pristana, tik pred začasno vodno zaporo.

Začasni šotori so nameščeni skozi celoten potek tritedenskega festivala, drugi prostorski elementi pa se po potrebi oz. ob večjih dogodkih postavi na prostoru obravnave. Lokacija in velikost šotorov se tekom let spreminjata, vedno je odvisno od odločitve in dogovorov organizatorjev. Poskušajo najti boljše načine razporeditve dejavnosti v prostoru, a ukrepanje s postavitvijo velikega toplarja na prostor obravnave je povzročilo še večjo prostorsko gnečo. Prizorišče je slabše prostorsko organizirano, saj prihaja do prepogostih

prepletanj udeležencev in organizatorjev ter obiskovalcev z različnimi interesi. Postavitev začasnega odra in šotoru zavzame znaten del osrednjega prostora in prekine pretok ljudi ravno tam, kjer je prostor za prehajanje z dostopnega območja k nabrežju. Na prostoru obravnave se nahajajo tudi parkirani osebni avtomobili, ki spet omejujejo prehode na ravnici. Za njimi se nahajajočasne sanitarije in nedelujoči sanitarni prostori. Te prostorske situacije in prizori močno kvarijo pozitivno podobo prizorišča.

Slika 40: Karta shematsko prikazuje razporeditev prostorskih elementov območja obravnave in gibanje povorke ter obiskovalcev na osrednji dan Flosarskega festivala. Karta je narejena s pomočjo strokovnih podlag Občine Ljubno ob Savinji in analiz na terenu (Strokovne ..., 2011)

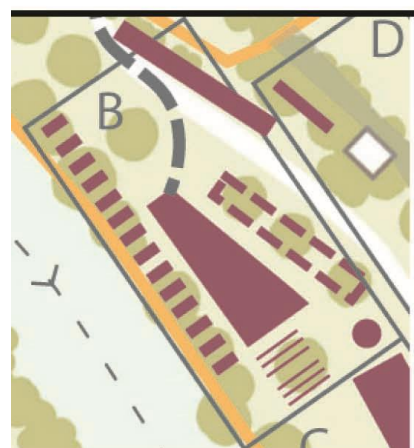

PROSTORSKI SKLOP A

VOZNI VLAKEC ZA OTROKE IN TOVORNA VOZILA

NAPIHLJIV ŠOTOR

VRTILJAK

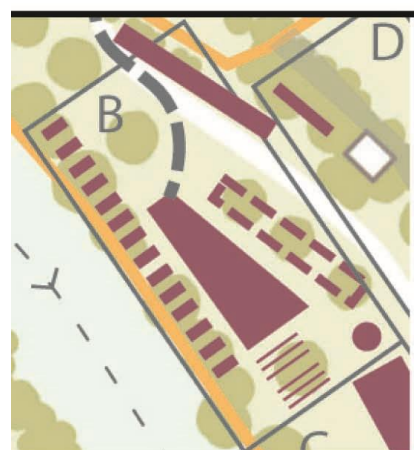

PROSTORSKI SKLOP B

STARODOBNIKI OB NABREŽJU

VOZILO S POVORKE

PRIKAZNI VOZ IZ POVORKE

PROSTORSKI SKLOP B

TOČILNA MIZA

STOJNICE

PRIKAZ PLETENJA

Slika 41: Slikovni prikaz posameznih prostorskih sklopov (A in B) v Vrbju na osrednji dan festivala

PROSTORSKI SKLOP C

POMOŽNE KLOPI

OBJEKT Z ODROM

POMOŽNA ŠOTORA

PROSTORSKI SKLOP D

POMOŽNE SANITARIJE,
V OZADJU SANITARNI OBJEKT

NAPIHLJIV STOLP

KUHINJA POD KOZOLCEM

PROSTORSKI SKLOP D

PREUŽITKARSKA HIŠA IN
SLADOLEDNA STOJNICA

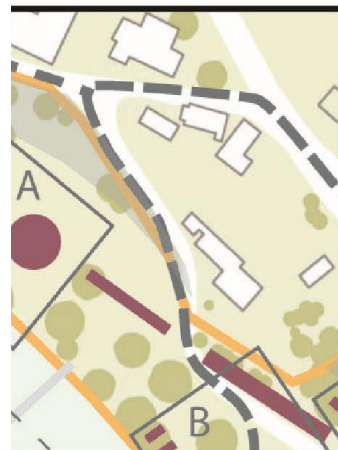

POGLED S POTI

VRSTA OSEBNIH AVTOMOBILOV V SKLOPU D

Slika 42: Slikovni prikaz posameznih prostorskih sklopov (C in D) v Vrbju na osrednji dan festivala

PROMET

VEČJA VOZILA PRIHAJAO IZ OBVOZNE STRANI ZARADI STRMEGA OVINKA

PARKIRANA VOZILA NA OBMOČJU

POLICIJSKA ZAPORA

POVORKA

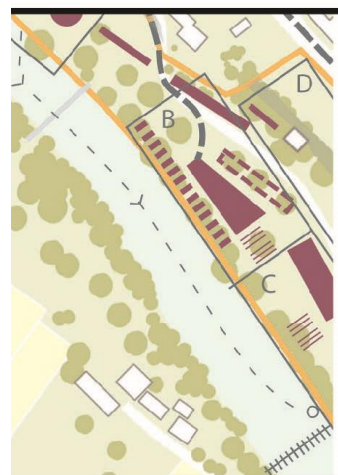
POVORKA PELJE SKOZI TRG - PREDSTAVITEV PLANINSKEGA DRUŠTVA

POVORNO VOZILO - TRAKTOR S PRIKLOPNIKOM

PROTI VRBJU

PLOVBA SPLAVA IN VODNA ZAPORA

PLOVBA

PRISTAN

VODNA ZAPORA

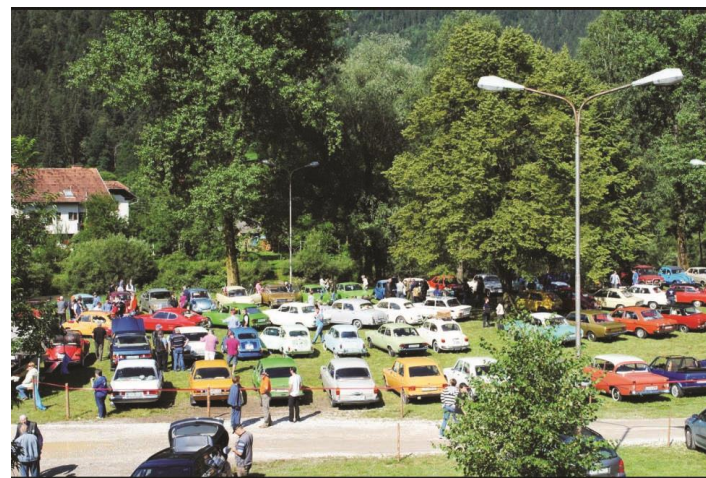
Slika 43: Slikovni prikaz prometnega stanja, povorke ter dogajanja na vodi v Vrbju na osrednji dan festivala

4.3.2 Prostor ob srečanju starodobnikov

Ob letnem dogodku srečanja starodobnih vozil se na prireditvenem prostoru Vrbje zbere okoli 200 primerkov. Zadnja leta njihovo število zaradi prepoznavnosti dogodka narašča. Med njimi najdemo starodobna dvokolesna vozila in traktorje, večino pa sestavljajo starodobni avtomobili. Njihovi vozniki postavijo eno vozilo poleg drugega, tako tvorijo vmesne prostore med posameznimi vrstami, da si lahko obiskovalci in udeleženci vozila ogledajo. Kot začasni prostorski element se v neposredni bližini razstavnih vozil nahaja začasni šotor. V času prireditve organizirajo tudi spremljevalni program na odru in nastop raznih glasbenih ansamblov.

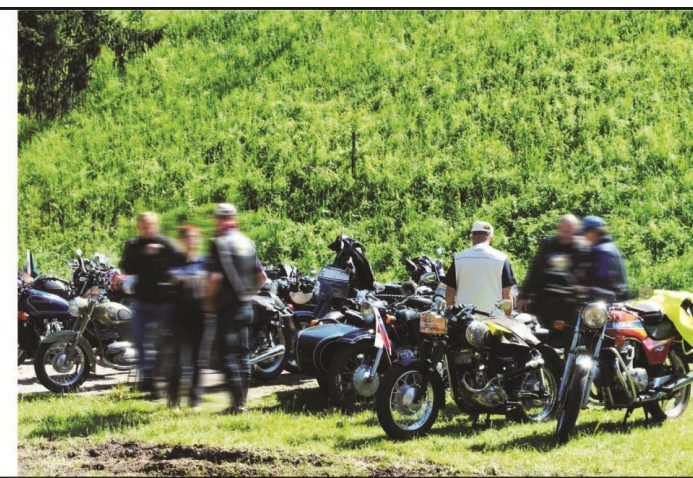
Slika 44: Shematski prikaz organizacije prostora obravnave ob srečanju starodobnikov narejena s pomočjo strokovnih podlag Občine Ljubno ob Savinji in analiz na terenu (Strokovne ..., 2011)

STARODOBNI AVTOMOBILI NA OSREDNJEM
DELU PRIREDITVENEGA PROSTORA

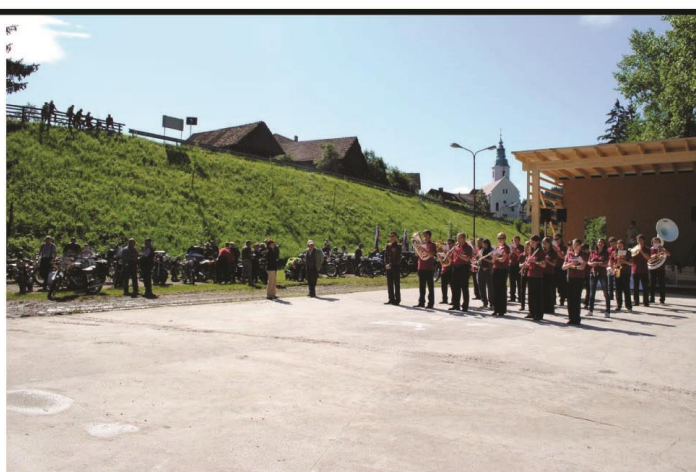
VRSTA STARODOBNIH AVTOMOBILOV OB
NABREŽJU

STARODOBNI DVOKOLESNIKI

DEMONSTRACIJA STARODOBNIH KOLES NA
PLESIŠČNI PLOŠČADI

NASTOP GODBE NA PLESIŠČNI PLOŠČADI

POSTAVITEV PRIREDITVENEGA ŠOTORA

STARODOBNI AVTOMOBILI VZDOLŽ
CELOTNEGA OSREDNJEGA PROSTORA

OZNAČEN PARKIRNI PROSTOR ZA OSEBNE
AVTOMOBILE NA PROSTORU OBRAVNAVE

POLJUBNO PARKIRANI AVTOMOBILI

4.3.3 Združitev prostorskih situacij ob prireditvah

Iz prekritja kart analize stanja prostora na Flosarskem balu in analize stanja prostora na srečanju starodobnikov, dobimo boljši vpogled v izkoriščenost prostora. Ugotovimo lahko, katere so prednosti in slabosti razporeditve začasnih prostorskih elementov in kakšno je stanje funkcionalnosti celotnega prostora. Osrednji in obrečni prostor sta pri obeh prireditvah zasedena. Ta dva prostora vsebujeta tudi kakovostne poglede. Zaznamo lahko, da je na obeh prireditvah glavni prireditveni šotor tik ob razstavnih delih povorke in vozil. Posledici tega sta nepotrebna prostorska gneča in nepreglednost. Prav tako oder na sedanji lokaciji zapira prostor prehodnega koridorja. Potreben je razmislek o razporedu nameščanja začasnih prostorskih elementih za boljšo prostorsko funkcionalnost.

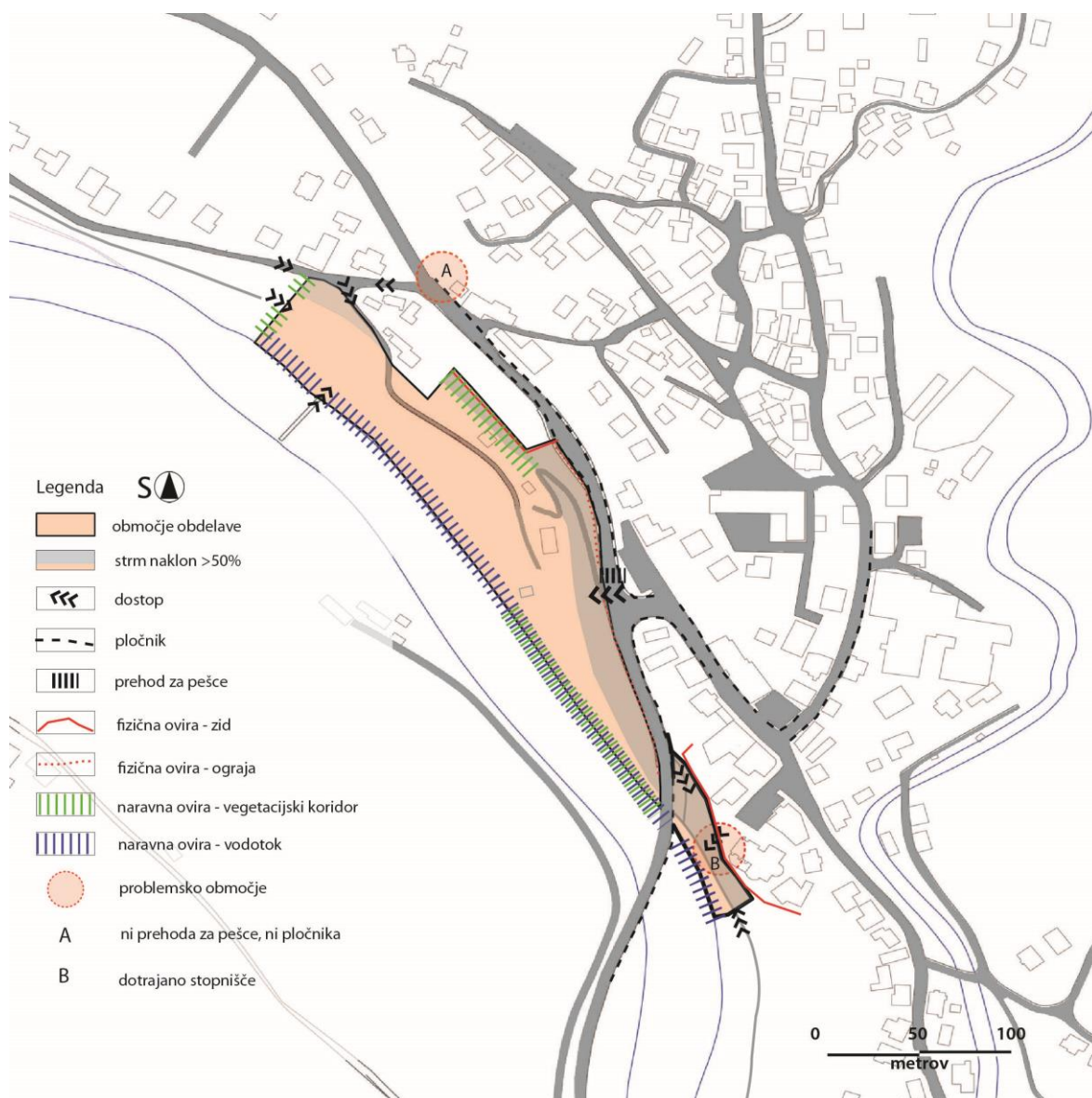
Slika 46: Karta prikazuje zasedenost oz. uporabo prostora obravnave ob obeh prireditvah. Prekrila sem karte predhodnih dveh poglavij.

4.4 PROSTORSKE ANALIZE

Prostorska analiza je ključnega pomena za ureditev prostora, saj dobimo odgovore na številna vprašanja: kaj, kam, kako, zakaj in koliko umestiti na dano lokacijo. Z analizo prostora ugotavljamo primernost prostora za določeno dejavnost in vrednotimo stanje v prostoru. Obravnava se z analizo naravnih danosti in antropogenih prvin, iz katerih dobimo prepoznavne vzorce. Katere značilnosti in kako podrobno se jih obravnava, je odvisno od posamezne lokacije in programske ureditve. Vzorce, ki jih dobimo pri analizi, lahko uporabimo kot predlogo za oblikovanje prostora.

4.4.1 Analiza dostopnosti

Karta nam omogoča pregled dostopnosti in problemskih območij na in okoli prostora obdelave ob sedanjih prostorskih pogojih. Dostop do območja iz naselja je pregleden, na obeh staneh sta pločnika in prav tako prehod za pešce. Vsi dostopi na območje so omogočeni pešcem, severni dostop dopušča tudi prihod z avtomobilom s strani glavne ceste. Prav tam naletimo na težave s prečkanjem, saj ni nobenega urejenega prehoda za pešce (problemsko območje A). Na SZ delu območja sta poleg ceste še dostopa iz utrte pešpoti ob Savinji in preko lesenega mostu, do katerega vodijo poljske peš poti. Na JZ nas pripeljejo na Vrbje utrta pot ob Savinji, dotrajane stopnice s cerkve Sv. Elizabete (problemsko območje B) in utrta pešpot iz smeri pločnika obvoznice.

Slika 47: Karta s prikazom stanja dostopnosti na območje obravnave narejena s pregledom terena in pomočjo strokovnih podlag Občine Ljubno ob Savinji (Strokovne ..., 2011)

4.4.2 Analiza vidnosti in pogledov

Vzdolžni značaj prostora z nenadnim višinskim preskokom na celotnem severovzhodnem robu območja, vzdolžna obrečna in ravninsko višja vegetacija, dajeta prostoru občutek zaprtosti. Le na osrednjem vstopnem delu na območje in nad stopniščem cerkve Sv. Elizabete je vidno polje odprto. Od tam imamo pregled nad prostorom obravnave. Boljša vidljivost je prav tako ob zgornjem delu nabrežja, kjer obrečno vegetacijsko os sestavljajo le visokodebelna drevesa in ne grmičevje. Iz nekaterih točk na območju je ob jasnem vremenu možnih več usmerjenih pogledov na izstopajoče okoliške vrhove in druge vpadljive točke.

Slika 48: Karta s prikazom analiz vidnosti in pogledov, narejena s pregledom terena in s pomočjo strokovnih podlag Občine Ljubno ob Savinji (Strokovne ..., 2011)

1
SLIKA 1 in 2: Pogled z zgornjega dela stopnišča pri cerkvi Sv. Elizabete proti jugozahodu zaobjame severno pobočje Rajhovke in celotno gozdnato vzpetino, ki sega nekaj preko 1000m.nv. Pogled na vzpetino in tudi obvoznico delno zakriva odraslo drevo *Ulmus glabra*. Proti severu je dobra vidljivost in odprt pogled.

3
SLIKA 3 IN 4: Na jugozahodnem delu območja obdelave, pod cerkvijo, se opazovalčevo vidno polje omeji na obrečno vegetacijo, travnato in zaraščeno vzpetino, stopnice in podhod obvoznice.

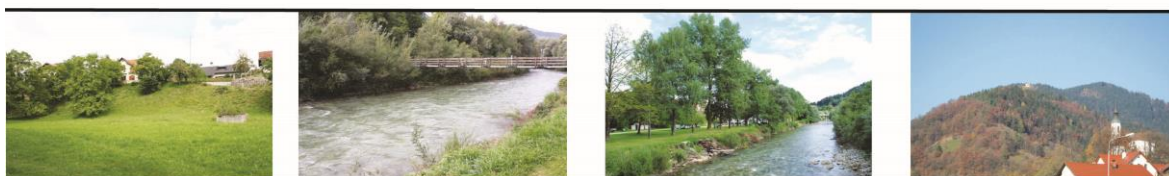
5
SLIKA 5 in 6: Na prehodu k osrednjem delu območja nam pogled proti jugozahodu zapre gosto obrečno grmičevje. Pogled proti severu je nekoliko bolj odprt in usmerjen proti osrednjem delu, tega proti vzhodu zapira vzpetina. Vidne so strehe naselja nad območjem kot tudi cerkev na jugu.

7
SLIKA 7, 8 in 9: Na osrednjem delu se nam odpira progled na vzpetino in hiše naselja na severovzhodu. Opazimo preužitkarsko hišo in kozolec na območju. Proti jugozahodu se nam pogled odpre na obrečni drevesni pas Savinje, nekaj tam stoječih enodružinskih hiš in v ozadju Rajhovka (8). Z osrednjega območja tudi zagledamo severno ležečo Rahuho (9) in zopet cerkev Sv. Elizabete na jugu.

8
SLIKA 10: Ob vstopu na območje, po izteku dovozne klančine na severozahodu stoji enodružinska hiša.

11
SLIKA 11, 12 in 13: Pogled med debli dreves levega brega reke se nam odpre po celotnem območju obravnave in na reko in most proti jugozahodu (13). Vidljivost na severovzhodu je možna do vzpetine, kjer zopet zagledamo strehe hiš višjeležečega naselja in enodružinsko hišo ob območju.

13
SLIKA 13 in 14: V prvi sliki je prikazan pogled na most v drugi pa pogled z njega. Ta odpre vidno polje proti jugu in severu na reko, proti jugozahodu se zapre z gosto obrečno vegetacijo, delno tudi proti severovzhodu, kjer na območju obravnave ob reki stojijo odrasla drevesa. Pogled je delno odprt med njihovimi debli.

15
SLIKA 15 in 16: Z glavne dostopne poti iz naselja, na severovzhodnem delu območja, je zelo dobra vidljivost. Pogled se nam odpre na osrednji in jugovzhodni del območja, severo-

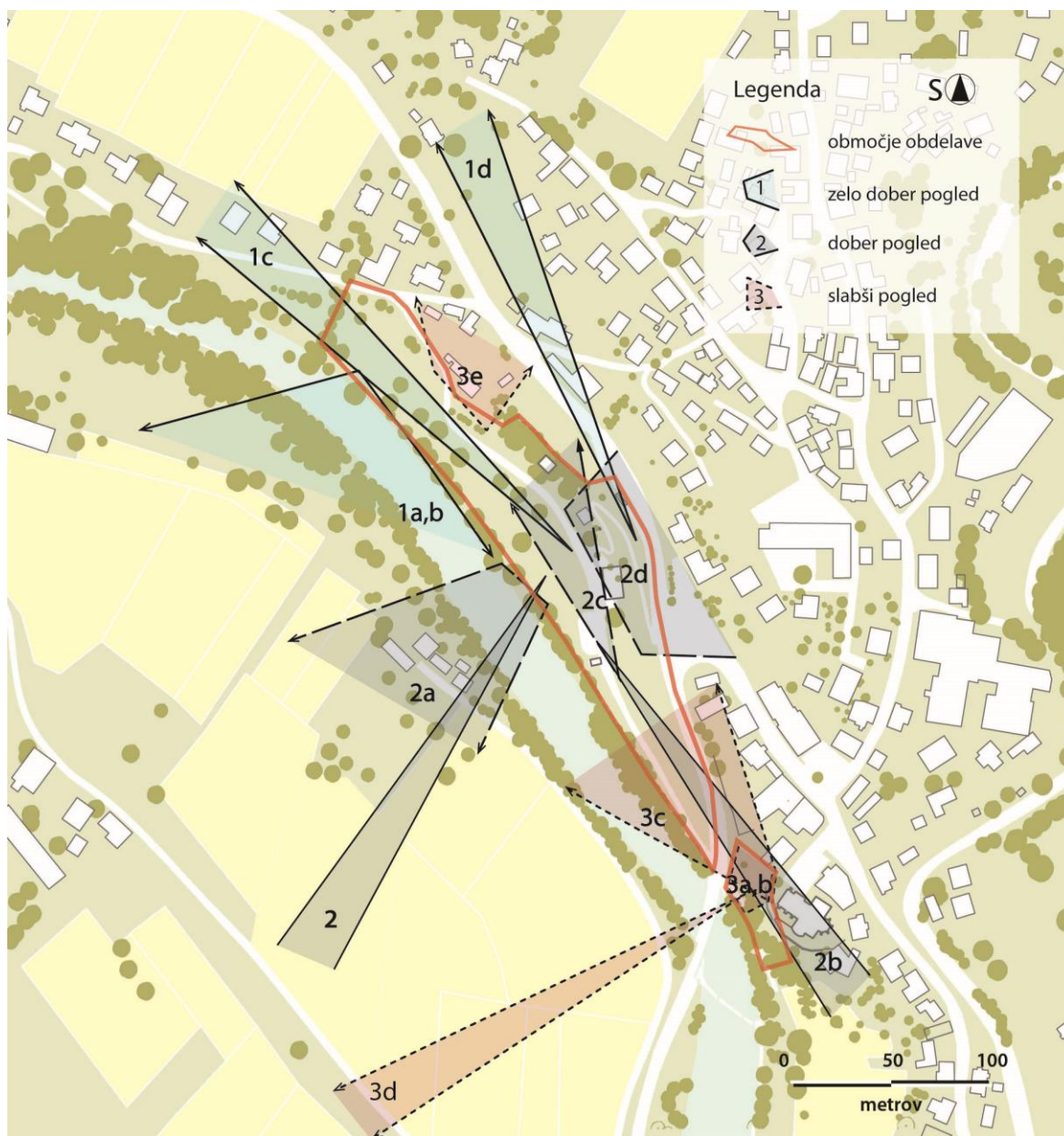
16
zahodni del je slabše viden zaradi večje površine sklenjenih drevesnih grušč. Cerkev Sv. Primož in Sv. Marija Vnebovzeta sta vendarle dobro vidni (15). 8 meterska višinska razlika od območja obravnave pripomore k širokim vidnim poljem na območje. Dostopna pot leži ob obvozni cesti in ob njej se vrstijo stanovanjske hiše in druga poslopja.

17
SLIKA 17 in 18: Severozahodno od vstopne poti se nahaja manjši travnik iz katerega je v zgornjem delu dobro vidno celotno gozdnato pobočje Rajhovke in drugih vrhov na jugozahodu. Travnata površina se nahaja tik ob obvozni cesti od koder vidimo občestni del naselja.

Slika 49: Prikaz vidljivost na terenu

4.4.3 Analiza kakovosti pogledov

Kakovost pogledov smo vrednotili po tem, v kakšnem medsebojnem razmerju so krajinski gradniki in v kakšnem stanju so le-ti. Upoštevala sem poti, robove, predele, vozlišča in prepoznavne znake, ki so, po urbanistu Kevinu Lynchu (1974), osnova pri ocenjevanju izgradnje slike. Kot najvišjo kakovost nad vsemi sem pripisala pogledom, ki pripomorejo k občutku pestrega, daljnosežnega in odprtega prostora. Prav tako sem visoko vrednost prepoznala v vrhovih okoliških hribov in gora, in tistih elementov, ki vstopajo nepričakovano v vidno polje ali imajo superpozicijo (vrh hriba, razkrit pogled med drevesi).

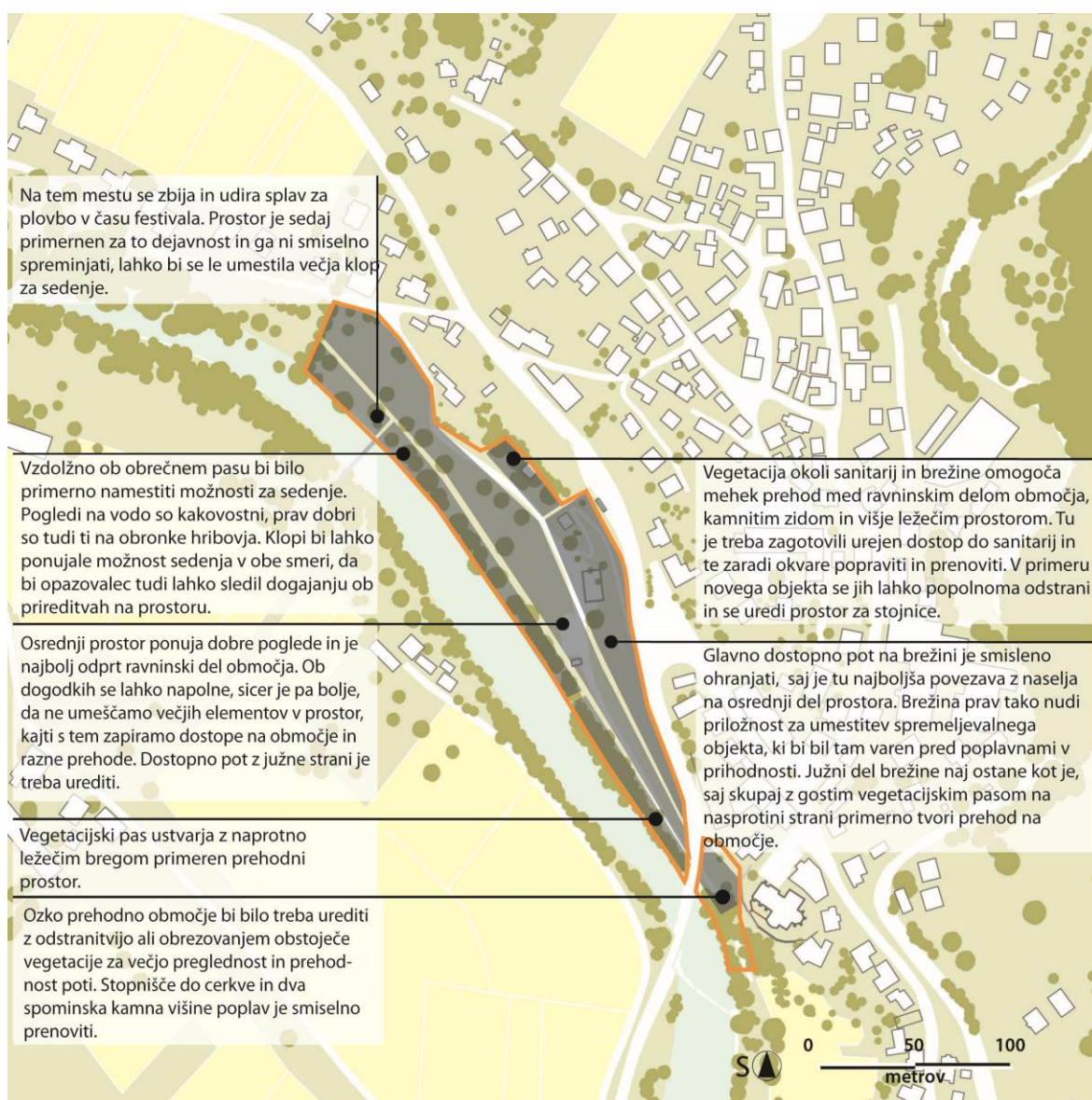
Slika 50: Karta s prikazom analize kakovosti pogledov, narejena s pregledom terena in s pomočjo strokovnih podlag Občine Ljubno ob Savinji (Strokovne ..., 2011)

Slika 51: Prikaz fotografij pogledov različnih kakovosti

4.4.4 Prostorski potenciali

Samo območje obravnave in okoliški prostor vsebujeta veliko prostorskih potencialov, pri katerih lahko izkoristimo in ohranimo naravne danosti ter jih združimo z želeno rabo prostora. Predvsem obrečni pas predstavlja najvišjo privlačnost prostora, da se vzpostavi prostorska komunikacija naselja z vodo, prostorska kvaliteta pa postane dostopna širši javnosti. Prav tako je zanimiva razgledna vstopna brežina. Prostor ob dovozni cesti se zdi primeren za namestitev nekaterih dejavnosti ob izvajanju prireditev pod višjimi drevesnimi krošnjami. Glavni vstopni prostor je od osrednjega območja pomaknjen proti strmi ježi toliko, da lahko vidimo potencial umika glavnih spremljevalnih objektov prireditev prav tja. Pomembno je sprostiti osrednji del, da lahko dostop do vode in najlepši pogledi nanjo pridejo do izraza tudi ob prireditvah.

Slika 52: Karta z opisi prostorskih potencialov po sklopih, narejena s pregledom terena na območju in s pomočjo strokovnih podlag Občine Ljubno ob Savinji (Strokovne ..., 2011)

4.4.5 Združitev analiz z upoštevanjem stanja prostora ob prireditvah

Sinteza analiz nam omogoča združenje vseh dobrih in slabih lastnosti območja obdelave. V opis sem vključila tudi lastnosti sinteze stanja prostora ob prireditvah.

Jugozahodni del območja ima potencial dobre povezave s trga pri cerkvi do območja (D). Stopnišče je v slabem stanju in potrebno prenove. Druge dostopne poti območja so sekundarnega pomena. Razgled iz gornjega dela stopnic predstavlja pregled nad območjem in do okoliških hribov. Vidni sta tudi obvoznica in skakalnica, ki predstavlja tujek v naravi, tako da pogledi niso kvalitetni. Zaraščeno brežino na območju bi bilo treba sanirati, saj vejevje med drugim visi na stopnišče.

Sosednji prehod (C) predstavlja dobro povezavo med tremi dostopi na območje in osrednjim delom. Smiselno bi bilo urediti povezovalno pot. Ob sedanjem stanju je pot neenakomerno posuta s peskom in kazi pogled na travnato, v brežino prehajajočo ploskev. Zaradi goste zaraščenosti ob vodnem pasu pride jasna travnata brežina še posebej do izraza.

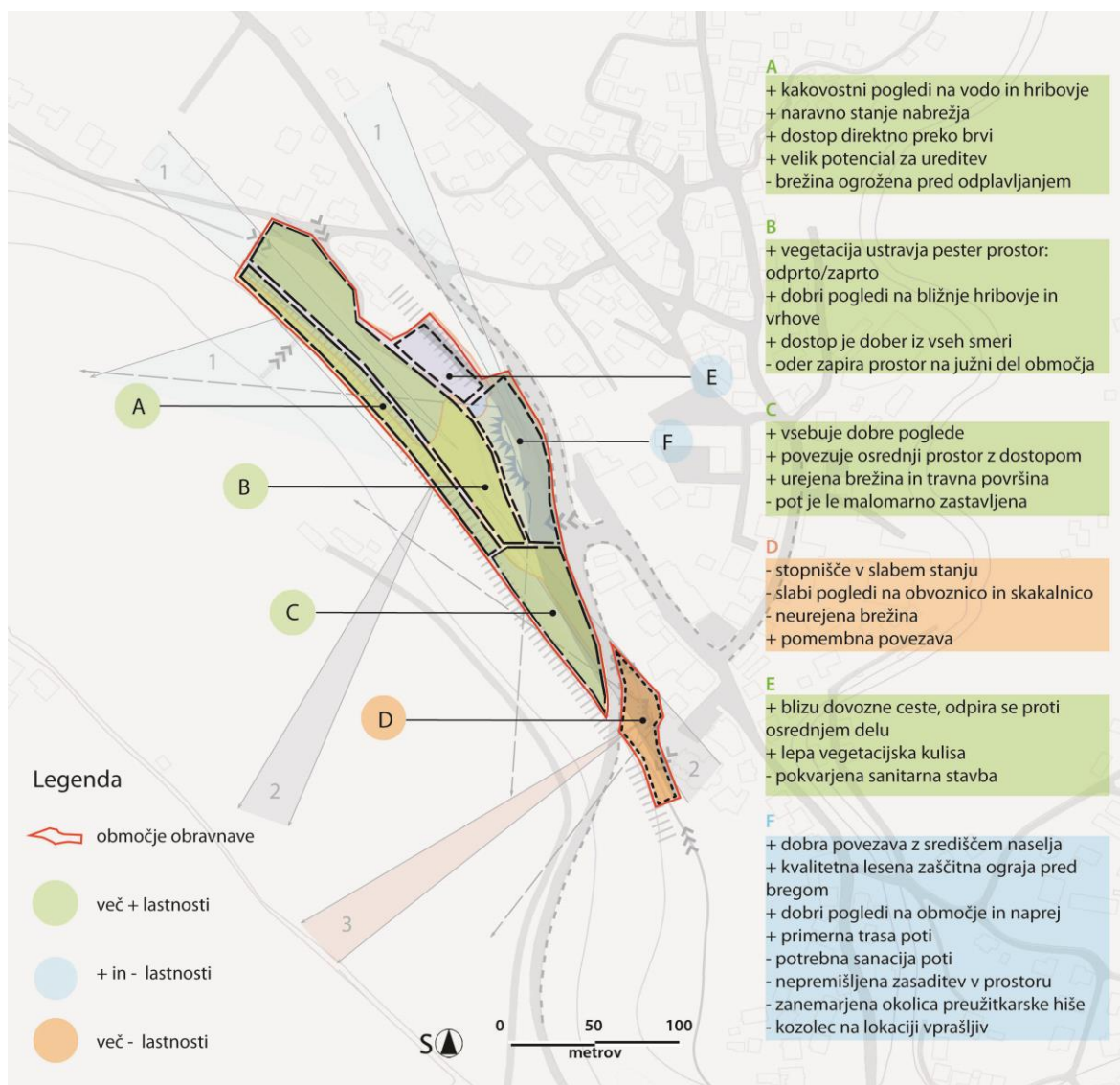
Na obvodnem pasu (A) prostora obdelave je neposreden dostop čez most. Vodotok predstavlja naravno oviro, ki je tudi kvalitetna naravna prvina v prostoru. Ima velik potencial za namestitev klopi ali ureditve dostopa do vode. Prostor splavarske vezi naj ostane v sedanjem stanju, saj dobro služi avtentičnemu delu festivala, vezanju splava. Vidljivost z nabrežja je zelo dobra. Samo nabrežje je popolnoma v naravnem stanju, a njegove dele voda spet odplavlja. Vodotok bi bilo treba celostno obravnavati in ga potem urediti.

Osrednji prostor (B) je dobro dostopen iz vseh smeri. Iz njega so na nekaterih mestih dobro vidni okoliški vrhovi. Prostor vsebuje sonce in senco. Ob prireditvah je precej poln. Največja gneča je okoli šotorov in okoli odra. Prvo, kar zagledamo, ko pridemo na Vrbje, je velik bel šotor, ki kvari kakovosten pogled na prijeten ambient Vrbja. Novi red prireditvenih prostorskih elementov bi bil smiseln, da prostorske kvalitete pridejo bolj do izraza in da se prostor sprost.

Iz glavne vstopne točke (F) je dobra navezava na središče vasi. Poskrbljeno je za fizična oviro, ograjo, ki ščiti pred padcem po strmem bregu na območje obravnave. Trasa poti je primerna za hojo vseh starostnih skupin, naklon pa je primeren za invalide. Le iztek poti ni primerno urejen, ta je zaradi neprimerne nenaadnega zaključka lahko za nekatere ranljive skupine obiskovalcev nevaren. Ureditev prostora okoli Prežitkarske hiše bi bila smiselna, da stara, dobro ohranjena stavba pride do izraza. Dober je odprt pogled z vrha dostopa na območje in preko njega. Na območju se je zgodila nepremišljena zasaditev prostora, saj ta ni jasno čitljiv. Dostopno območje festivala je le delno izkoriščeno s kuhinjo pod

kozolcem. Prostor pod vhodom bi s spremljevalnim objektom imel potencial za nastanitev obiskovalcev.

Prostor ob dovozni cesti (E) se z vegetacijsko kuliso v ozadju odpira proti osrednjem delu območja in ima velik potencial. Ta potrebuje novo namembnost, saj je sedaj zaradi parkiranih avtomobilov, začasnih plastičnih sanitarij in pokvarjene sanitarne hišice popolnoma zanemarjen. Primeren bi bil za namestitev stojnic ob prireditvah, te naj bodo fizično ločene od vozil iz povorke, saj so različne tematike prireditve pomešane na enem mestu in stežka pridejo do izraza.

Slika 53: Karta z vrednotenim prikazom združenih analiz prostora

5 IDEJNA ZASNOVA PROSTORSKE UREDITVE

Idejna zasnova je sestavljena iz več poglavij. V prvem razlagam koncept prostorske ureditve, da bralec razume povezavo s prejšnjim delom diplomske naloge – oblikovanjem iz predlog splavarske dediščine. S konceptom opišem prostorsko vizijo, ki sem jo razvila tekom naloge. V njem je strnjena zamisel o glavnem namenu prostora. Po tem nadaljujem s programsko zasnovo v kateri podrobneje razložim kakšne dejavnosti in kje v prostoru se bodo izvajale. Nato s funkcionalno shemo prikažem funkcionalno organiziranost in delovanje prostora. Na koncu še enkrat strnem namen diplomske naloge in dodajam del oblikovne zasnove, ki jo še nisem obravnavala v poglavju oblikovanja iz predloge splavarske dediščine.

5.1 KONCEPT PROSTORSKE UREDITVE

Z izbranim oblikovnim pristopom v prostoru nakazujemo na splavarsko tradicijo tudi druge dni v letu, izven časa najpomembnejše prireditve Flosarski festival, katerega vsebine nosijo krajevno identiteto in prepoznavnost. Predvidela sem usklajeno novo razporeditev prostorskih elementov na prireditvi in izven nje, oblikovni dodatek pa še poudarja njeno vsebino. Prostor je dostopen za vse starostne skupine, namen ureditve pa je, da bi privabila na prostor in v kraj tudi vozače turiste tekom leta, kateri se peljejo v Logarsko dolino ali se iz nje vračajo. S tem bi se širila prepoznavnost kraja in znanje o splavarstvu, kar v drugi vrsti pripomore k obstoju te kulturne dediščine.

Prostor načrtovane ureditve predstavlja poplavno ravnico, ki jo preoblikuje reka Savinja s svojim hudourniškim značajem. Zato sem se načrtovanja lotila z zavedanjem, da bodo naravne sile tudi naprej spreminjale nabrežje. Obvodni prostor lahko poleg grožnje prav tako predstavlja visoko kvaliteto, zato je bil cilj naloge tudi dvigovanje bivalne kvalitete v kraju z omogočenim dostopom do vode in zadrževanjem ob njej. Načrtovalski koncept upošteva naravne danosti s predlogo mehkega posega v prostor. Načrt predvideva odstranjevanje premakljivih delov urbane opreme (klopi, ploščad) iz naravnega materiala, lesa, v določenem obdobju, ko je nevarnost pred poplavami največja. Poleg ureditve prostora za razne prireditve (srečanje starodobnikov, flosarski festival) je prostor predviden za vsakdanjo rabo (sprehajanje in zadrževanje ob Savinji), z vključevanjem in ohranjanjem obstoječih prostorskih naravnih danosti, kot je obvodna vegetacija, ki je del celotne zelene obvodne linijske poteze. Območje se preko vzpona navezuje na trg pred cerkvijo Sv. Elizabete, s prepoznavanjem pomembnosti te navezave pa je v koncept vključena tudi sanacija dotrajanega stopnišča in bližnje okolice.

Zaradi potreb shranjevanja velike količine prostorskih elementov in urbane opreme, se na območju obravnave vključi večji objekt z betonskimi temelji, piloti, ki so utrjeni v nabrežje in v tla, da morebitne poplave ne bi uničile stavbe. Za namene nove stavbe predvidim odstranitev topolarja, ki prvotno ni stal v Vrbju in ne more nadomestiti večstranske rabe nove stavbe. Zanj se nameni druga lokacija v naselju. Preužitkarska hiša služi kot razstavni

objekt in se dobro vklaplja v celostno podobo. V času prireditve je predvidena raba spremljevalnega objekta in njegove peščene površine za nameščanje in shranjevanje spremljevalne infrastrukture (klopi, ploščad, leseni pod, oder). Menim, da se bodo tekom let spreminjale nekatere vsebine festivala, zato je smiselno, da se po travnati ravnici trajno ne namešča ničesar, niti dodatnih vegetacijskih prvin.

Na prostoru obravnave obstaja možnost, da se presežek vode, ki stopi iz struge ob 100-letnih poplavah Savinje zadrži nekaj dni. Po mnenju hidrologa Brillyja (2012) bi se moralo narediti analizo širšega obsega vodotoka in preučiti vplive na spremembe, za kar so pa strokovno usposobljeni le hidrotehnični inženirji. Strokovnjak je odsvetoval posege zavarovanja nabrežja ali ravnice pred poplavami (protipoplavni nasipi, gradbene utrdbe, inženirno biološke ukrepe, itd.). Spremembe bi spremenile vodni režim ali bi posledice posega ob morebitni poplavi napravile večjo škodo na območju kot pa bi voda to napravila ob sedanjem stanju prostora. Profesor Brilly se je vsekakor strinjal, da bi bilo koristno in primerno narediti načrt za prostor, primeren sedanji rabi občasnih prireditev ter dnevnemu zadrževanju in sprehajanju ljudi ob vodotoku. Svetoval mi je mehki poseg v nabrežje (podlaga za hojo s proda ali peska) ter se strinjal s predlogom stavbe, ki je pritrjena na nabrežje in stoji na pilotih.

5.2 PROGRAMSKA ZASNOVA

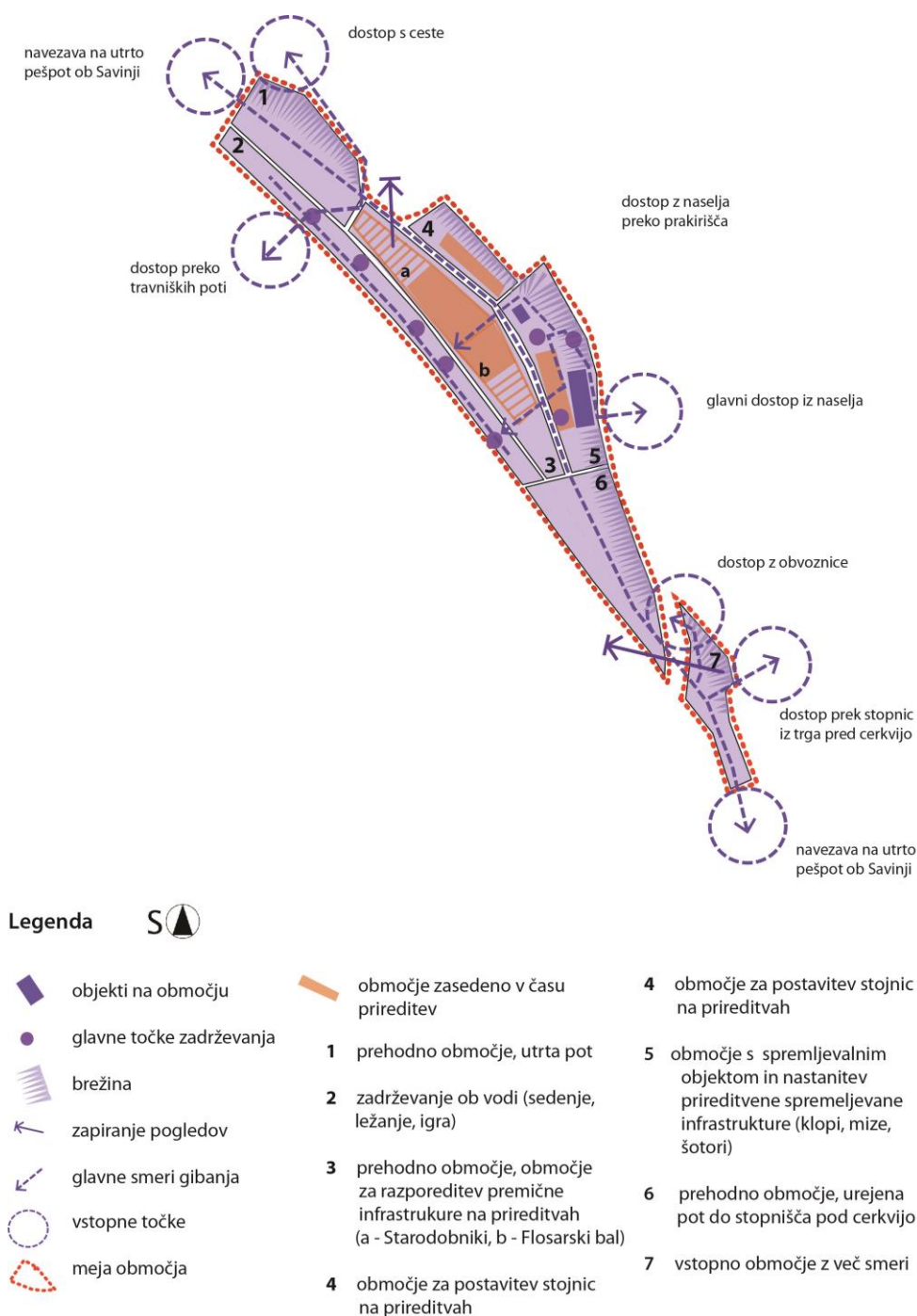
Programska zasnova prostora se nanaša na prireditve in preživljanje prostega časa. Prav zaradi možnih sprememb stanja vodotoka in zaradi potreb prireditvenega prostora so prostorski elementi premakljivi. Iz teh razlogov tudi ni predvidenih več vegetacijskih prvin, zato se dobre poglede iz območja ohranja. Predvideva se dva posega na manj kakovostne poglede. Vsakodnevni rabi je namenjena urbana oprema za zadrževanje v prostem času (klopi, ploščad), ki je predvidena v obdobju od maja do septembra, pri čemer se lahko v času prireditve prosto odloča o njihovi navzočnosti. Po potrebi se lahko namesti razna igrala. Programsko pestra raba prostora, v smislu prireditev, je mogoča in dopustna le izven časa ogroženosti pred poplavami.

Zaradi poplavne varnosti smo nov spremljevalni objekt namestili na klančini vstopnega dela (5). Na Vrbju je z novo ureditvijo omogočen prehod na utrto sprehajalno stezo ob Savinji, na severozahodnem in južnem delu območja (1 in 7) s prečkanjem osrednjega dela (3), kjer se v času Flosarskega bala namestijo vozila s povorke. Del prehodnega območja predstavlja urejena pot (6), ki pelje do cerkve (7). Prostor hkrati omogoča krajši postanek okoli spremljevalnega objekta (5), v obdobju od maja do septembra je to omogočeno tudi na nabrežju (2). Ob dovozni poti na prizorišče je prostor, ki je med prireditvami rezerviran za stojnice ob prireditvah (4). Glavne točke zadrževanja se nahajajo na nabrežju, ob novem objektu in preužitkarski hiši, kjer se nahaja tudi naravni vir pitne vode.

Ker je po prostorskih analizah namestitvena lokacija objekta najprimernejša na nabrežju ob glavnem vstopu na prostor, topolarja, ki se nahaja prav na vznožju brežine, nismo vključili. Nov objekt se drži nabrežja in stoji na pilotih s stebnim temeljenjem, na ta način bi bila

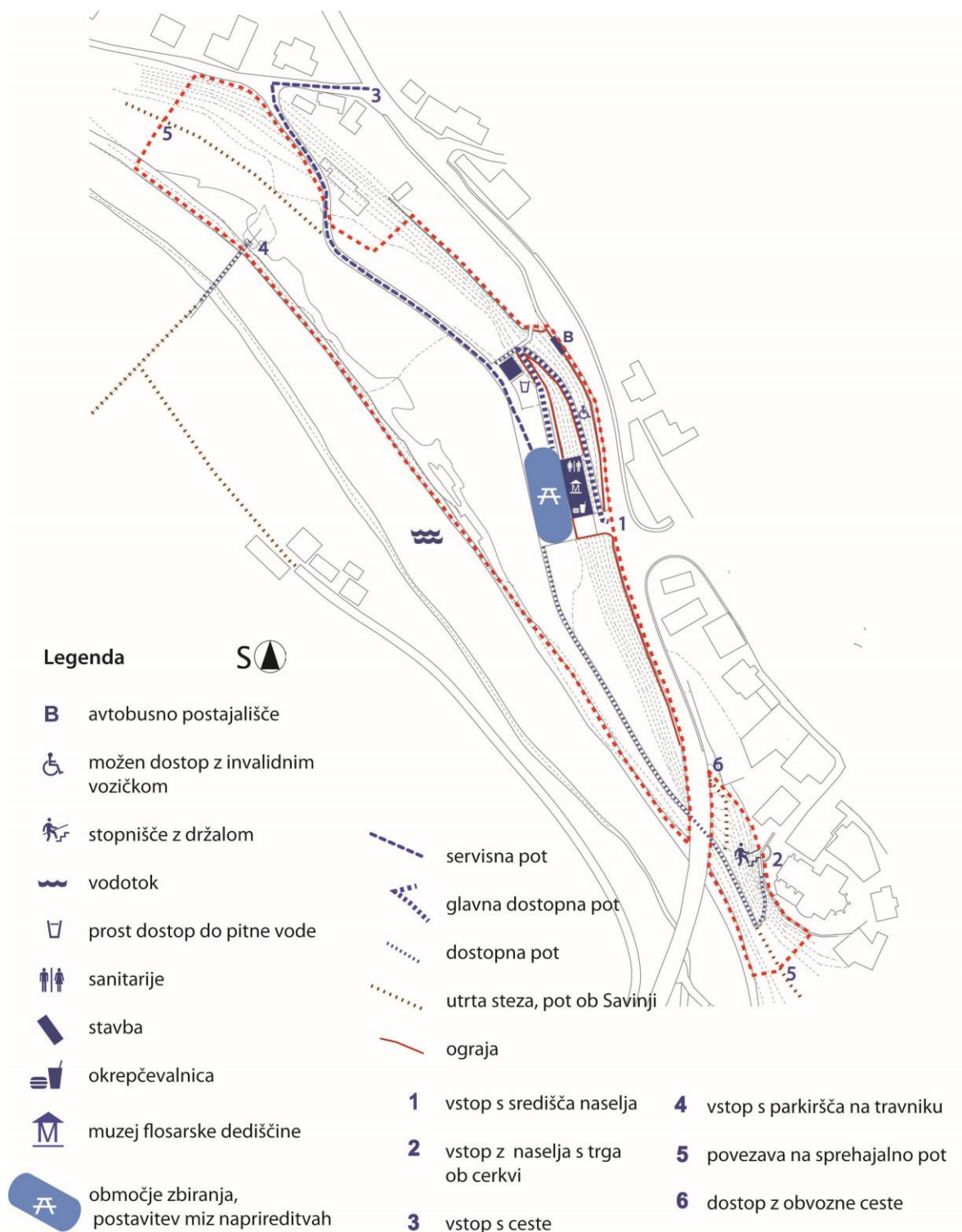
nadstropja ob morebitnih poplavih na varnem pred uničevalno močjo vode. Nova stavba in utrjena peščena površina obstajata z namenom boljše prostorske razporeditve v času festivala. Potrebe po odstranitvi prireditvene in parkovne opreme (oder, klopi, ploščad na brežini, mize, igrala idr.) pokrije velik skladiščni prostor spremljevalnega objekta. Prav tako objekt vsebuje za nastopajoče garderobne in sanitarne prostore ter ločene sanitarne prostore za obiskovalce prireditev. V zgornjem delu stavbe, ki je dobro opazen iz ceste, sta predvidena prostora za splavarsko razstavo in gostinski obrat za zadrževanje in privabljanje kratkoročnih turistov, ki so tja namenjeni ali prihajajo iz Logarske doline. Enkrat letno obstaja prostorska potreba po večji parkirni površini, zato je najprimernejša rešitev namestitve umirjenega prometa na primerno travniško površino, kot je to pokazala dosedanja praksa. Parkiranje na samem območju prireditve je nadzorovano z dviznimi stebrički na spodnjem delu cestne klančine ob dostopni cesti. Potrebe po parkiranju za obisk splavarskega muzeja za vikende in praznike lahko pokrijejo lokalna parkirišča. Če bi v bodoče potreba po parkiriščih narasla, se nahaja nad območjem obravnave, tik ob glavni cesti, travnata površina. To bi ob dodatni analizi potreb po prostorih umerjenega prometa lahko spremenili v začasne ali stalne parkirne prostore.

Kot prireditveni prostor in prostor preživljanja prostega časa je primeren za različne starostne skupine (otroci, odrasli, starejši). Samostojen dostop na območje je omogočen tudi ljudem na invalidnem vozičku, zadrževanje pa je omejeno na utrjeno peščeno površino ob objektu.

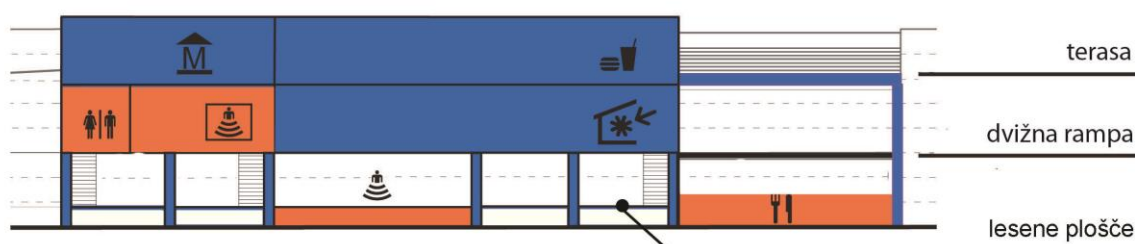
Slika 54: Coning programske zasnove

5.3 FUNKCIONALNA SHEMA

Slika 55: Karta prikaza funkcionalnosti prostora obravnave

Na Vrbju se ohrani vseh 7 obstoječih dostopov na območje. Blizu glavnega dostopa z naselja in parkirišča se nahaja avtobusna postaja. Vsakodnevni dostop na prostor z avtomobilom v Vrbje je omogočen le pristojnim, drugim preprečuje dostop dvizni stebriček. Obiskovalci prireditev pustijo svoja vozila na travniku, ki je rezerviran v te namene. Izjema je srečanje starodobnikov, na katerem posamezniki svoja vozila pripeljejo za razstavo in jih pustijo ob Flosarskem balu, saj so vozila del etnografske povorke. Namesti se jih na travnati površini ob dovozni poti. Pri glavnem dostopu (1) se na brežini nahaja spremljevalni objekt (Slika 56). Stoji na betonskih pilotih in njegova tla v pritličju so iz lesenih plošč. Le-te se namestijo na betonske stebre ob prireditvah in so od tal dvignjena za 1m. V objektu se nahajajo muzej, dnevni gostinski lokal z zunanjo razgledno teraso, skladišče z dvizno rampo za tovor, garderoba in sanitarije. V času prireditev je omogočena postavitev začasne kuhinje in odra za nastopajoče. Tedaj je na razpolago tudi garderobni prostor, v katerega je možen dostop po krožnih stopnicah ob odru. Ta dostop je ločen od dostopa sanitarnih prostorov za obiskovalce.

Legenda

	sanitarije		garderoba za nastopajoče
	skladiščni prostor		oder za nastope
	gostinski lokal		začasna kuhinja
	Splavarski muzej		prostorji v rabi ob prireditvah

Slika 56: Funkcija spremljevalnega objekta, brez lesenih pregradnih sten in fasadne obloge. Oder ter začasna kuhinja se namestita po potrebi. Sanitarije in garderoba za nastopajoče so v rabi ob prireditvah.

Ob objektu se nahaja večja peščena površina za namestitev klopi ob prireditvah in, po potrebi, začasnega šotora. Prost dostop do pitne vode je zagotovljen z vodnjaka ob prireditveni površini, ki izhaja iz naravnega izvira na prostoru, kjer je omogočeno posedanje. Programski sklop se nahaja tudi na nabrežju, na katerem je urejena podlaga za hojo (sprehajanje, posedanje, opazovanje splavarjenja po Savinji). Dele urbane opreme ob vodi se od septembra do aprila pospravi v garderobni prostor spremljevalnega objekta. Prostor je zasnovan tako, da lahko organizatorji dodajajo prireditvam različne vsebine.

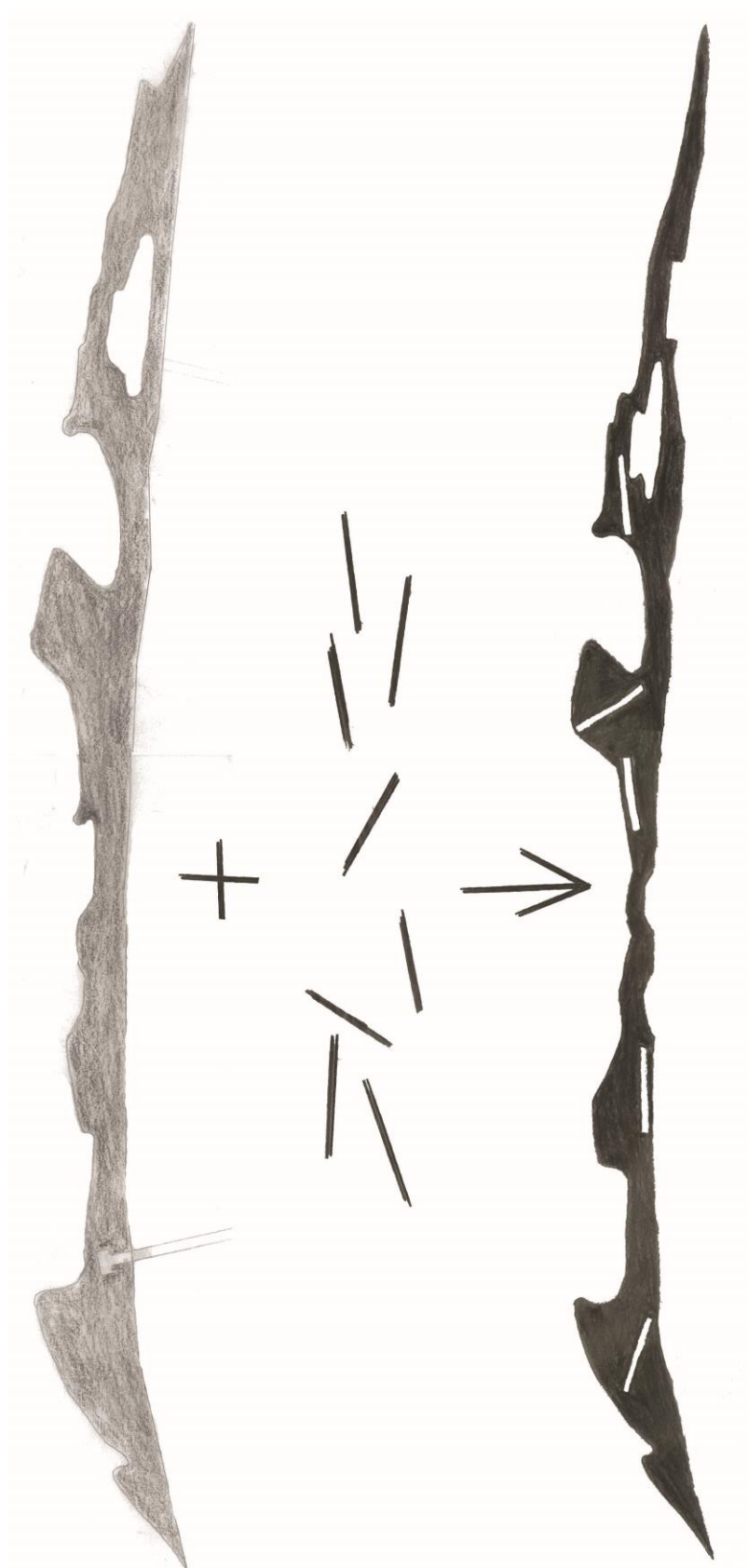
5.4 OBLIKOVNA ZASNOVA

Težišče diplomske naloge je, vključevanje vzorcev iz splavarske kulturne dediščine v oblikovanje prostora. Tekom naloge se je izkazalo, da bo oblikovalsko vodilo Savinjski splav. Lokacija Vrbje, festival in splavarska kulturna dediščina, so med seboj tesno povezani pojmi, ki ne bi bili predstavljeni eden brez drugega. Ob preučevanju splavarjenja smo naleteli na več zanimivih primerov, ki bi jih lahko uporabili ob generiranju oblik prostora, kot to prikazujemo v poglavju 3.4.1. Oblikovalski postopek. Lahko bi izbrali katerega koli izmed vzorcev, a za izbor smo se odločili iz razlogov, ki smo jih razložili v poglavju 3.4.3 Izbor primera.

Poleg vključevanja splavarske dediščine v oblikovalsko pripoved prostora, smo ocenili da je bistvenega pomena prav tako prostorska pripoved reke, saj splavarjenje brez nje nebi bilo možno. Vključili smo podlago za hojo ob nabrežju z oblikovalsko zasnovo v obliki prodnatih naplavin na reki (Slika 57). Oblika nasipa in po določenem redu razporejene klopi lahko asociirajo na razpadle dele splava, faše in deske, naplavljen na prodišče (glej Slika 58). Kombinacija dveh plati generiranja oblik iz naravne prvine, vodotoka, in iz tehničnega izdelka, splava, predstavlja odlomek iz splavarske zgodbe, ki je pa ostala dovolj odprta za interpretacijo.

Slika 57: Prodne naplavine na Savinji (levo in sredina) kot izhodišče za oblikovanje nabrežja (desno)

Slika 58: Končna oblikovna zasnova nabrežja (desno) je rezultat nabrežja oblikovanega iz naplavin (levo) in shematiziranih fašev ali desk s splava (sredina)

6 SKLEP

Cilj diplomske naloge je bil ugotoviti, na kakšen način lahko vključimo nesnovno kulturno dediščino v prostorsko ureditev. Pri celostni ureditvi prostora za prireditve in vsakdanjo rabo sem uporabila vizualne značilnosti splava in te prenesla na premakljive prostorske elemente (klop, pregradno steno ter ploščad na nabrežju). Tako le ti vzorci s splava postanejo vidni in zaznavni v prostoru. Največ pozornosti sem posvetila tehniki izdelave Savinjskega splava iz splavarske kulturne dediščine. Skozi postopek oblikovanja sem ugotovila, da določeno znanje izdelave lahko preko likovnega postopka in iskanja vzorcev, prenesemo v prostor. V našem primeru prenašanje vzorca splava na premakljivo opremo zunanje ureditve predstavlja prvo plat generiranja oblik v prostoru. Nastala je tudi druga plat generiranja oblik, to je peščena površina z razporejenimi klopmi, ki spominja na raztreščen splav na prodišču Savinje. Ta del dodatno podpre oblikovno pripoved splavarske dediščine.

Da postane v prostoru prisotnost povezave med oblikovanimi deli prostorske ureditve in kulturno dediščino bolj zaznavna, lahko pri oblikovanju namerno pustimo vizualno prisotno eno glavno lastnost ali več lastnosti iz izvirnega izdelka (vzorec, oblika, velikost, material, barva, namen). Zlasti vzorec, ki ga vsebuje predloga starega predmeta, je ključen pri podobi novega izdelka ter prepoznavnosti starega v novem predmetu. Pri poskusu se je vzorec pojavil kot posledica tehnike izdelave in funkcije. Ob izboru vzorca ali modela sem se odločala med vsebinskim in likovnim vprašanjem. Zdelo se mi je, da moram najti pravo mero obeh, saj mi je bilo pomembno eno - vsebinsko sporočilo splavarske kulturne dediščine, kot drugo – oblikovno pomenoslovje. Čeprav je bilo na razpolago več vzorcev, ki bi jih lahko uporabila za predlogo, sem se odločila za vzorec, ki predstavlja osrednji predmet tamkajšnje splavarske kulturne dediščine, splav. Likovna podoba dobljenega glavnega vzorca (tanke dolge linije) sovпада z abstrahirano likovno podobo prostora (vzdolžen prostor, ki teče). Za povzemanje vzorca iz nekega predmeta moramo imeti na razpolago model le tega ali skico. Možno je tudi uporabljati fotografije, če dovolj nazorno prikazujejo pomembne dele predmeta, ki jih je treba poznati za lastno ustvarjanje. Neodvisno od zgoraj napisanega, menim, da je dobro poiskati strokovnjaka ali nosilca kulturne dediščine, s katero se ukvarjamo, saj nam poznavalec lahko natančneje obrazloži podrobnosti, ki nam lahko koristijo pri razumevanju starega predmeta ali opuščenega opravila.

Postopka oblikovanja vzorcev, iz predmetov kulturne dediščine na nove predmete, ne bi bilo smiselno formalizirati, saj bi ustvarjalnost bila okrnjena in bi zgrešila svoje bistvo. Povzeti ključni koraki, za oblikovanje s predlogo predmetov kulturne dediščine, so lahko le komu v oporo pri oblikovanju ali služijo kot primer.

Urejanje prostora za predstavljanje in ohranjanje nesnovne kulturne dediščine pomeni obstoj ali razvoj dediščine, saj lahko podpre in olajša njeno predstavitev ali potek prikaza dogodka v zunanjem prostoru. Primerna ureditev z dizajnersko nadgradnjo, pri kateri uporabimo oblikovne značilnosti ključnih predmetov splavarske dediščine lahko pripomore k temu, da prostor postane bolj zanimiv. Načrtovanje takih prostorov ne more biti prepuščeno naključju, treba je upoštevati naravne danosti prostora ter z oblikovnimi prijemi učinkovito dopolniti izročilo dediščine danega prostora. Vključevanje preoblikovanih predmetov, ki izhajajo iz kulturne dediščine, v zunanji prostor lahko vidimo kot posebne vrste muzej na prostem, ki vzbuja zanimanje. Menimo, da bi namerno ohranjanje in urejanje prostorov, na katerih bi bilo mogoče izvajati nesnovno dediščino, upočasnilo pozabo dediščine in zavarovalo prostor pred dobičkonosnimi interesi ali neprimernimi urbanističnimi projekti.

Kljub temu, da je območje obravnave poplavno ogroženo, je možna njegova raba v določenem obdobju leta. Odstranjevanje urbane opreme v ključnih mesecih, umeščanje peščene podlage, primerna lokacija ter način gradnje spremljevalnega objekta na pilotih omogočajo rabo prostora tudi v prireditvene namene, ne da bi bila pri tem ogrožena človek in prostor. Povezava z okoliškim obrečnim prostorom je odprta, saj je omogočeno neovirano prehajanje skozi prostor do utrte sprehajalne steze. Ureditev vzpostavi pomembno komunikacijo naselja z vodo in pripomore k višji bivanjski kakovosti ter prepoznavnosti kraja po splavarski dejavnosti.

7 POVZETEK

Naloga se ukvarja z vključevanjem vsebin splavarske nesnovne kulturne dediščine, ki so prakse, znanja, tehnične veščine in spretnosti ter posledično tudi predmeti, v oblikovanje prostora. Nesnovna dediščina nima določenih predpisov klasifikacije in njena vloga in uporaba v muzejih je nejasna. Ta zvrst kulturne dediščine je živa stvar, ki se jo velikokrat izvaja v zunanjem prostoru in le-ti igrajo pomembno vlogo za ohranjanje določenega znanja ali spretnosti. Oblikovalci prostora lahko vplivamo na navzočnost in s tem prepoznavnost prostora ali kraje ter posredno na širjenje znanja o kulturni dediščini. Posledično nesnovno kulturno dediščino postavimo v novo obliko in vlogo zunaj štirih sten muzejev. Zaradi tega in zaradi obširnosti nesnovne kulturne dediščine, poskušam ugotoviti kakšen naj bi bil oblikovalski postopek, ki nas pripelje do povzemanja že znanega predmeta ali veščine kulturne dediščine in prenos tega in v prostor. Odrlo se je veliko vprašanj v zvezi interpretacijo pri oblikovanju novih predmetov iz že znanih ter kje v krajini se bo odražal prenos. Prav tako me je zanimalo, če obstaja določen postopek in ali se moram držati določenih principov oblikovanja, da bom dobila želen učinek – nevsiljivo, a kljub temu, vidno sporočilo nesnovne kulturne dediščine v prostoru. Prostor obravnave je nekdanja poplavna ravnica in prireditveni prostor Vrbje na Ljubnem ob Savinji, kamor sem vključila v poskus preverjanja tez v prostoru. Prav tam se letno prireja Flosarski festival. Izvajanje splavarske nesnovne kulturne dediščine – splavarjenja – ne bi bilo možno brez nosilcev kulturne dediščine – splavarjev. Festival je ključnega pomena za ohranjanje tehnike izdelave splava ter splavarjenja, saj vsako leto na splavu krstijo novince in s tem med svoje vrste vzamejo novega nosilca dediščine. S tem obredom se prenaša znanje naprej in se zaščiti pred pozabo.

Sprva sem morala preučiti pomembna dejstva o nesnovni kulturni dediščini ter spoznala njene oblike, upravljanje in uporabo ter s tem povezane pomanjkljivosti. Potem sem napravila prostorske analize, da sem dobila inventarizacijo in analizo prostora v času prireditev in izven njih, ker brez njih ne bi vedela kaj prostor in ljudje potrebujejo in kaj je primerno. V ta sklop in tudi v sklop splavarske nesnovne kulturne dediščine je spadal tudi obisk prireditev Flosarski bal ter Srečanje starodobnikov na terenu. Nazadnje sem se lotila oblikovalskega postopka.

Iz prostorskih analiz je razvidno, da obrečni del prostora zaradi možnih poplav ter občasnih prireditev potrebuje in vzdrži le začasno ureditev in mehek poseg. Prireditveni prostori potrebujejo predvsem veliko praznega prostora za namestitev spremljevalne opreme (miz, klopi, tehnična oprema, oder, informacijske table, stojnice idr.). Prav tako je zelo pomembna lega stalnega objekta, da ta ne prekine prostorske komunikacije in ne povzroči nepotrebnega prepletanja obiskovalce in nastopajočih. Na nabrežnem delu, ki vsebuje hkrati kvalitete, sem se odločila za umestitev premakljivih klopi in pohodne ploščadi do vode, ki bi bile nameščene izven mesecev možnih poplav (maj-september). Del prostora z

ježo se je izkazal za bolj vzdržnega za stalne posege in tako sem tja namestila objekt na pilotih, saj je tam in s takim načinom gradnje varen pred možnimi poplavami. V objekt sem vključila Splavarski muzej, poleg njega pa dnevni lokal, pod njima se nahaja skladišče za premakljive dele urbane opreme in prireditvene opreme, garderobo za nastopajoče ter ločene sanitarije za obiskovalce in nastopajoče na prireditvah. Prve dve dejavnosti sta dostopni iz obvozne ceste, skladišče ter sanitarni prostori in garderoba za nastopajoče pa so dostopni s prireditvenega prostora in razporeditev se funkcionalno sklada z prireditvenim potrebam.

Ob ugotovljenih prostorskih potrebah sem za oblikovni dodatek prostora prenesla vzorce iz predmetov kulturne dediščine na klopi in ploščad na nabrežju ter pregradno steno objekta. Ugotovila sem, da točno določenega oblikovalskega postopka pri iskanju in ustvarjanju novih predmetov, ki imajo predlogo predmeta dediščine, ni. Lahko pa upoštevamo nekaj opornih točk, ki sem jih opazila preko postopka oblikovanja in ocenila za pomembne in primerne za tovrstno oblikovanje. Pri oblikovanju namerno pustimo vizualno prisotno eno glavno lastnost ali več lastnosti iz izvirnega izdelka (vzorec, oblika, velikost, material, barva, namen). Vzorec, ki ga vsebuje predloga starega predmeta, je ključen pri podobi novega izdelka ter prepoznavnosti starega v novem predmetu. Za povzemanje vzorca iz nekega predmeta moramo imeti na razpolago model le tega ali skico. Kot pomoč za predlogo lahko uporabimo tudi fotografije, če dovolj nazorno prikazujejo pomembne dele predmeta, ki jih je treba poznati za lastno ustvarjanje. Ob izboru vzorca ali modela sem se odločala med vsebinskim in likovnim vprašanjem. Čeprav sem imela na razpolago več vzorcev, sem se odločila, da bom oblikovala iz osrednjega predmeta splavarske dediščine-rezanega splava, saj je njegov vzorec oblikovno sovpadal z abstrahiranim vzorcem prostora obravnave. Za boljše razumevanje dediščine, lahko poiščemo strokovnjaka ali nosilca kulturne dediščine, da nam poznavalec obrazloži podrobnosti, ki nam lahko koristijo pri razumevanju starega predmeta ali opuščenege opravila.

8 VIRI

8.1 CITIRANI VIRI

- Atlas okolja. 2011. Prostorski informacijski sistem občin. Podatki o hidrografiji.
http://gis.arso.gov.si/atlasokolja/profile.aspx?id=Atlas_Okolja_AXL@Arso (17. okt. 2011)
- Aussiegirl0905. Lecce – the roadstrip. The Roman Amphitheatre (7. sep. 2012).
<http://travelingwithlyn.com/category/lecce/> (16. jun 2013)
- Baš A. 1974. Savinjski splavarji. Ljubljana, Cankarjeva založba: 273 str.
- Berlič Novak V. 1995. Klekljana čipka – nakit. Diplomsko delo. Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Naravoslovnotehniška fakulteta, Oddelek za tekstilstvo: 152 str.
- Bezlaj F. 1977. Etimološki slovar slovenskega knjižnega jezika. Ljubljana, Mladinska knjiga: 253 str.
- Bogataj J. 1998. Smo kaj šegavi? Leto šeg in navad na Slovenskem. Ljubljana, Mladinska knjiga: 107 str.
- Bogataj J. 1999. Mojstrovine Slovenije: srečanja s sodobnimi rokodelci. Ljubljana, Rokus: 315 str.
- Bogataj J. 2000. Mojstrovine Slovenije. Mednarodna razstava. Katalog razstavljenih del. Rokus, Ljubljana: 171 str.
- Brilly M. 2012. »Stanje Savinje na Ljubnem in možni posegi«. Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo, Oddelek za okoljsko gradbeništvo (osebni vir, 24. apr. 2012)
- Cerar M. 2010. Prireditveni prostor v Solčavi je iz macesnovih oblog. TIC Solčava - Center Rinka.
<http://www.solcavsko.info/index.php?id=20> (7. jul. 2011)
- Chavez C. 2010. Shinto Shrine - Main Shrine at Ise - Profile of a Sacred Space. (8. apr. 2010)
<http://uta-spring2010-gaudi.blogspot.com/2010/04/shinto-shrine-main-shrine-at-ise.html> (31. jan 2012)
- Cole R. 2012. Ise: Japan's Holiest Shinto Shrines.
<http://www.gonoma.net/alternatives/3031-ise-japan-s-holiest-shrine> (6. feb. 2012)

Čeplak Mencin R. 2004. Neotipljiva kulturna dediščina: Unesco in etnografski muzeji. *Etnolog – Glasnik slovenskega etnografskega muzeja*, 14: 245-256

Durkheim E. 2008. *The elementary forms of religious life*. New York, Oxford University Press: 358 str.

Floifest in tradicionalni 51. Flosbal. 2011. Turistično društvo Naš kraj.
http://www.ljubno.si/sites/default/files/images/flosarski_bal2011.pdf (6. okt. 2011)

Franciscejski kataster za Štajersko 1823-1869. Celjska kresija. C182Ljubno. 1825.
Ljubljana, Arhiv Republike Slovenije.
<http://arsq.gov.si/Query/detail.aspx?ID=216168> (2. feb. 2013)

Fras M. 2010. Ana Desetnica Festival. Mestna občina Ljubljana (5. jul. 2010).
<http://www.ljubljana.si/en/municipality/news/68888,1/gallery.html> (7. jul. 2011)

Gigon/Guyer Architekten. Bürodokumentation. Archäologisches Museum und Park Kalkriese, Deutschland. 2012.
http://www.gigon-guyer.ch/pic/buero/buerodokumentation_1202_d.pdf (10. apr 2012)

Gore me kličejo. 2012. Slovenski planinski muzej.
<http://www.planinskimuzej.si/?mod=aktualno&action=viewOne&ID=306> (11. dec 2012)

Hazler V. 2005. Nesnovna kulturna dediščina Slovenije. V: *Nesnovna kulturna dediščina*. Prešeren D., Gorenc N. (ur.). Ljubljana, Zavod za varstvo kulturne dediščine: 5-7

Hazler V., Osterman J., Križnik A. 2001. *Dediščina, prireditve in turistična društva*. Ljubljana, Turistična zveza Slovenije: 48 str.

Hermanov brlog. 2012. Muzej novejšje zgodovine Celje
<http://www.muzej-nz-ce.si/index.php?id=79> (11. dec 2012)

Hrobat K. 2009. *Dediščina in krajina*. Kula, 2, 2: 8-20

Hudales J., Muršič R. 2005. Uvod. Od razmisleka do rokovanja z dediščino. V: *Dediščina v očeh znanosti*. Hudales J., Visočnik N. (ur.). Ljubljana, Filozofska fakulteta, Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo: 7-9

Isejingu.or.jp. 2002. The Isejingu-Sukeikai Foundation.
<http://www.isejingu.or.jp/shosai/english/index.htm> (28. feb. 2012)

Jezernik B. 2005. Preteklost in dediščina. V: *Dediščina v očeh znanosti*. Hudales J., Visočnik N. (ur.). Ljubljana, Filozofska fakulteta, Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo: 11-24

- Juvan I. 1986. Plavljenje lesa in splavarjenje po Dravi, Savinji in Savi. Maribor, Društvo Gozdarskih inženirjev in tehnikov Maribor: 116 str.
- Juvan M. 2011. »Spremembe v Vrbju po ujmi 1990, zgodovina prireditvenega prostora Vrbja in slikovno gradivo«. Ljubno ob Savinji, Flosarsko društvo, (osebni vir, 30. marec 2011)
- Konvencija o varovanju nesnovne kulturne dediščine. Ur. l. RS, št. 02/08
- Križnar N. Register nesnovne dediščine kot del enotnega registra kulturne dediščine. 2008. Znanstvenoraziskovalni center SAZU (15. oktober 2008).
<http://www.zkds.si/filelib/crp/elaborat.pdf> (16. maj 2011)
- Kučan A. 1998. Krajina kot nacionalni simbol. Ljubljana, Znanstveno in publicistično središče: 224 str.
- Kučan A. 2009. V pričakovanju tukalice. Hiše, 54, 6: 50-53
- Kuret N. 1955. Naša folklor in turizem. Turistični vestnik. 1955, 3, 5: 246-248
- Kužnik L. 2009. Dediščina lesenih igrač na Slovenskem. Les, 61,1: 10-15
- Lowenthal D. 1995. Past is a foreign country. Cambridge, New York, Melbourne, University Press: 489 str.
- Lynch K. 1974. The image of the city. London, The MIT Press: 193 str.
- Maratonstorch. 2009. Archiv 2009.
<http://www.marathonstorch.de/images/Roemerroute/Kalkriese%20Marschweg%20der%20Roemer.jpg> (18. dec 2012)
- Marušič J. 1998. Regionalna razdelitev krajinskih tipov v Sloveniji: 2 Krajine predalpske regije. Ljubljana. Ministrstvo za okolje in prostor, Urad RS za prostorsko planiranje. Oddelek za krajinsko arhitekturo, Biotehniška fakulteta, Univerza v Ljubljani: 136 str.
- Marušič J. 2001. Turistični in rekreacijski objekti v krajini. V: Turizem in okolje. Slovenija – turistična dežela. Lah A. (ur.). Ljubljana, Svet za varstvo okolja Republike Slovenije: 50-54
- Mencej M. 2006. Nesnovna kulturna dediščina Kozjanskega in Obsotelja in njena uporaba v turizmu. V: Mesto in trg na meji: 9. vzporednice med slovensko in hrvaško etnologijo, Kozjansko, 25-26. maj 2006. Černelič Krošelj A., Jelavič Ž., Roženbergar Šega T., Rožman H. (ur.). Ljubljana, Slovensko etnološko društvo: 55-80
- Meze D. 1966. Gornja Savinjska dolina. Nova dognanja o geomorfološkem razvoju pokrajine. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti: 199 str.

- Meze D. 1978. Poplavna področja v Gornji Savinjski dolini. Geografski zbornik, 17 : 99-156
- Meze D. 1991. Ujma 1990 v Gornji Savinjski dolini, med Lučami in Mozirsko kotlinico. Ujma, 5: 39-50
- Meze D. 1992. Leto dni po ujmi v Gornji Savinjski dolini. Ujma, 6: 56-60
- Muršič R. 2005. Kvadratura kroga, dediščine. Toposi ideologij na sečišču starega in novega ter tujega in domačega. V: Dediščina v očeh znanosti. Hudales J., Visočnik N. (ur). Ljubljana, Filozofska fakulteta, Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo: 25-39
- Natek K. 2005. Poplavna območja v Sloveniji. Geografski zbornik, 52, 1: 13-18
- Natek K. 2011. »Poplave v Zgornji Savinjski dolini, Ljubno«. karel.natek@guest.arnes.si, (osebni vir, 9. mar. 2011)
- Pintar R. 2011. »Poplava v Vrbju in slikovno gradivo (1990)«. Ljubno ob Savinji, Osnovna šola Ljubno ob Savinji, (osebni vir, 12. jul. 2011)
- PISO - Prostorski informacijski sistem občin. 2011. Prostorski atlas. Digitalni model reliefa.
<http://www.geoprostor.net/piso/ewmap.asp?obcina=LJUBNO> (17. okt. 2011)
- Pogačnik A. 2008. Prostorsko načrtovanje turizma. Ljubljana, Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo: 196 str.
- Ramovš A. 2008. Ko oblikovalka poišče etnologijo. Glasnik slovenskega etnološkega društva, 48, 1-2: 112
- Različni pristopi v interpretaciji arheološke dediščine. 2006. Muzeoforum. Arhiv 2006. Slovensko muzejsko društvo.
http://www.smd-drustvo.si/Arhiv%20dokumentov/1%20Muzeoforum/muzeoforum_2006-12.doc (2.10.2013)
- Regionalni razvojni program Savinjske regije 2007-2013. 2006. Celje, Regionalna razvojna agencija Celje: 294 str.
- Revitalizacijski načrt osrednjega dela mestnega središča Ljubno ob Savinji. 2000. Domžale, Regijska razvojna družba d.o.o.: 1 zv.
- Roženberger Šega T. 2001. Flosarji 2001. Glasnik slovenskega etnološkega društva, 41, 3-4: 129

Strokovne podlage. 2011. Ljubno ob Savinji, Občina Ljubno (izpis iz baze podatkov, 17. maj 2011)

Šuštaršič N., Butina M., Zornik K., De Gleria B., Skubin I. 2007. Likovna teorija: učbenik za likovno teorijo v vzgojno-izobraževalnem programu umetniška gimnazija – likovna smer. Ljubljana, Debora: 373 str.

Tekmovanje koscev. 2010. 25. kmečki praznik v tržišču bi si zaslužil več tekmovalcev. Dolenjski list (7. jul. 2010).
<http://www.dolenjskilist.si/media/objave/slike/v/novice/2010/07/7/kosci.jpg> (26. feb. 2013)

Tešanović R. 2011. »Število obiskovalcev Flosarskega Festivala«. Ljubno ob Savinji, Festivalni prostor Vrbje, (osebni vir, 27. jul. 2011)

TTN – Temeljni topografski načrt v merilu 1:5000. 1990. Ljubljana, Geodetska uprava Republike Slovenije, (digitalno kartografsko gradivo)

Weiss P. 1998. Slovar govorov Zadrečke doline med Gornjim gradom in Nazarjami. Poskusni zvezek (A-H). Ljubljana, Znanstvenoraziskovalni center SAZU: 268 str.

SSKJ; Slovar slovenskega knjižnega jezika. 2005. Ljubljana, DZS: 1714 str.

Sveto pismo Stare in Nove zaveze, Slovenski standardni prevod. 2003. Osn. izd., 3. natis Ljubljana, Svetopisemska družba Slovenije

Vidrih Perko V. 2005. Dediščina v modelu. V: Dediščina v rokah stroke. Hudales J., Visočnik N. (ur). Ljubljana, Filozofska fakulteta, Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo: 205-214

Weber S. »Predmeti splavarske dediščine kot kulturna dediščina«. sebastjan.weber@mnzc.si (osebni vir, 18. maj 2011).

Yamato declaration on intergrated approaches for safeguarding tangible and intangible cultural heritage, 2004, Agency for cultural affairs in UNESCO (28. jun. 2006).
http://portal.unesco.org/culture/en/files/23863/10988742599Yamato_Declaration.pdf/Yamato_Declaration.pdf (12. okt. 2011)

Zakon o varstvu kulturne dediščine (ZVKD-1). Ur. l. RS, št. 16/08

8.2 DRUGI VIRI

- Natek M., Gabrovec M., Krevs M., Žumer J., Mihevc B. 1997. Zemeljsko površje - oblike in geomorfni procesi. Ljubljana, Ljubljansko geografsko društvo: 42 str.
http://www.lgd-geografi.si/uploads/dokumenti/diapozitivi_zemeljsko_povr%C5%A1je.p, (25. maj 2011)
- Phillips P., Bunce G. 1993. Repeat patterns, a manual for designers, artists and architects. London, Thames and Hudson: 192 str.
- Selišnik U. 2003. Flosarski befeli. Novi tednik. 58, 32: 16
- Stupar D., Stupar T. 2009: Koščeva učna pot in opazovalnica za ptice v naravnem rezervatu Iški morost. Korak v prostor, 2: 58-61

ZAHVALA

Zahvaljujem se:

prof. dr. Ani Kučan za strokovno vodenje, nasvete in pripombe tekom nastanka naloge.
Zahvaljujem se za usmerjanje in razjasnjevanje, ko nisem bila na pravi poti,

recenzentki doc. dr. Tatjani Capuder Vidmar, za hiter pregled naloge in strokovno mnenje,
predsedniku komisije prof. dr. Davorinu Gazvodi, za koristne pripombe,

prof. dr. Mitji Brillyju za pomembne razjasnitve v zvezi s poplavnimi vodami in dr. Karlu Natku za strokovno mnenje,

vsem poznavalcem Ljubnega ob Savinji in tamkajšnjega splavarstva in Občini Ljubno ob Savinji, še posebno Martinu Juvanu,

prijateljem in sošolcem za spodbudne besede,

Brigiti in Jožetu Krznar za energijo,

mojim najbližjim, ki so me potrpežljivo podpirali tekom študija.

PRILOGE

LEGENDA

1 - FLOSARSKI PRISTAN	6 - PLESIŠČE
2 - PROSTOR ZA POSTAVITEV PRODAJNIH STOJNIC	7 - PEŠČENA POVRŠINA NAMENJENA POSTAVITVI MIZ IN KLOPI
3 - INFORMACIJSKA TABLA	8 - POVRŠINA NAMENJENA VOZILOM S POVORKE
4 - ZAČASEN GOSTINSKI PROSTOR	9 - ODRIVNA BREŽINA ZA SPLAV
5 - ODER	

LEGENDA

1 - PROSTOR ZA POSTAVITEV PRODAJNIH STOJNIC
 2 - INFORMACIJSKA TABLA, ZEMLJEVID
 3 - ZAČASEN GOSTINSKI PROSTOR (PRITLIČJE)
 4 - ODER (PRITLIČJE)

5 - PLESIŠČE
 6 - PEŠČENA POVRŠINA NAMENJENA POSTAVITVI MIZ IN KLOPI
 7 - RAZPOREDITEV STARODOBNIH AVTOMOBILOV
 8 - RAZPOREDITEV STARODOBNIH MOTORNIH KOLES IN TRAKTORJEV

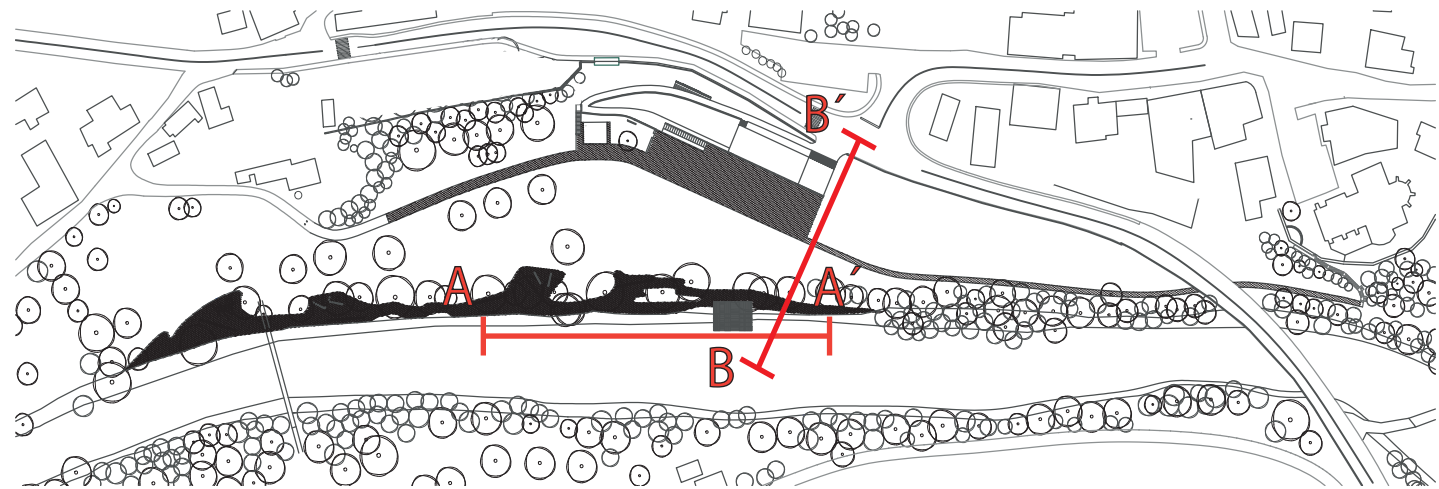
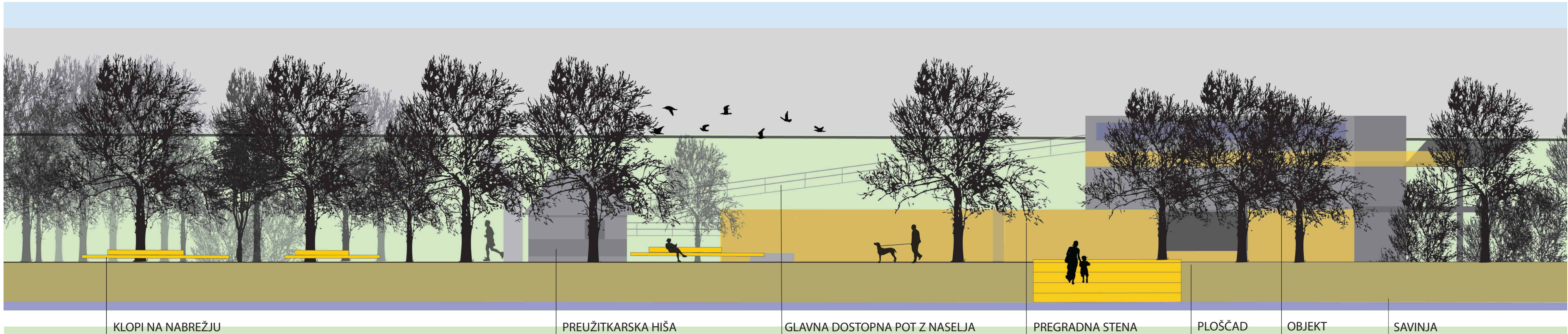

Upoštevana je višina najvišjega vodostaja ob poplavi 1990 - po označeni višini merilnega kamna

LEGENDA

- POPLAVLJENA POVRŠINA NA OBMOČJU OBRAVNAVE
- POPLAVLJENO OBMOČJE

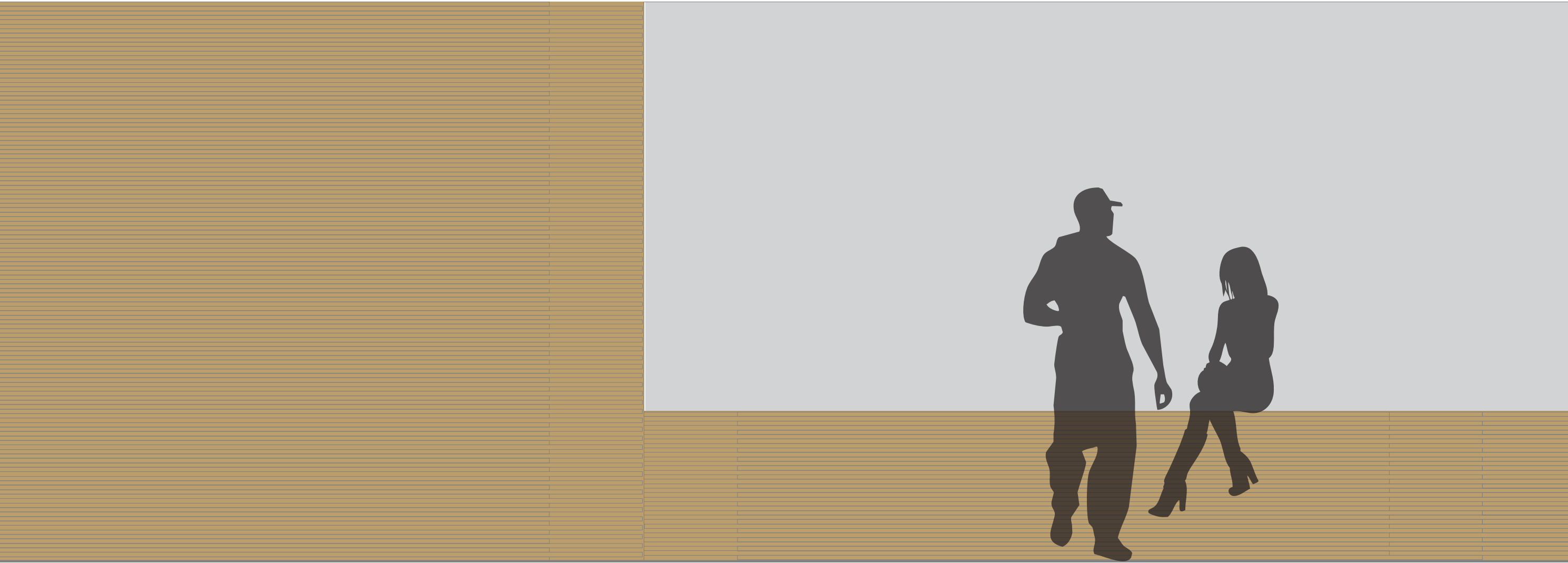

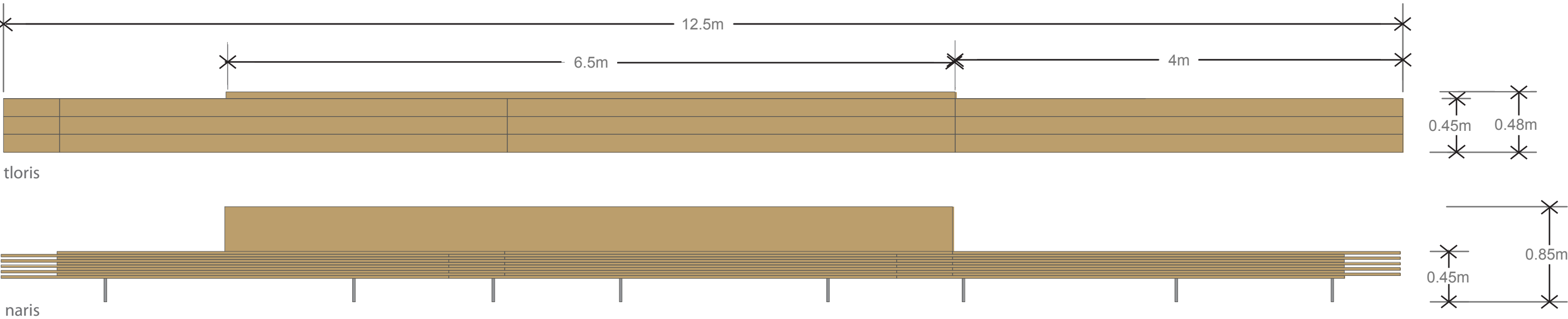
POZICIJA PREREZA IN POGLEDA

PRILOGA F

DETAJLNI PRIKAZ STENE IN KLOPI

LESENA OBLOGA STENE OBJEKTA

DETAJL LESENE KLOPI

PRILOGA G
PRIKAZ OBJEKTA S PREGRADNO STENO

Pregradna stena objekta je narejena po predlogi vzorca iz Savinjskega splava. Peščena površina pred zgradbo je namenjena postavitvi začasnih miz in klopi za potrebe prireditev. Oder se namesti ob prireditvah.

Na osrednji dan Flosarskega festivala splavarji prikažejo plovbo s splavom po reki. Ploščad na nabrežju je namenjena pristanu za splav. Na prostoru obravnave je nameščena od meseca maja do septembra. Izven tega obdobja se pospravi v skladiščni prostor novega objekta. Ploščad ob običajni vodni gladini služi posedanju in dostopu do vode. Tu na sliki je prikazana vodna gladina, ki je dvignjena z mehansko zaporo, zgrajeno iz lesenih koz in založeno s folijo za tesnenje.

PRILOGA I
POGLED NA NABREŽNI DEL UREDITVE

Na nabrežju se uredi peščena pot, na kateri so nameščene dolge lesene klopi, ki so oblikovane po predlogi vzorca dobljenega iz Savinjskega splava. Klopi so premakljive in se jih od meseca maja do septembra namestijo v zunanjem prostoru, izven tega časa se pa premakne v skladišni prostor novega objekta.

PRILOGA J
POGLED NA STOJNICE V ČASU PRIREDITEV

Stojnicam na festivalu sem namenila ločen prostor od spremih vozil s povorke, na drugi strani dovozne ceste pod drevesi, kjer je prej stal dotrajan sanitarni objekt. Stojnice stojijo v dveh vrstah.

Prenovljeno stopnišče pod cerkvijo predstavlja enega od pomembnejših dostopov na območje obravnave. Za sanacijo stopnic sem določila gradbeni material kamen. Merilnima kamnoma sem namenila podstavke.